TERENTIVS CHRISTIANVS, SIVE

Comœdiæ Duæ, Terentiano stylo conscriptæ:

Ad vsum Scholarum seorsim excusæ.

TOBAEVS.
IVDITHA.

His accessit Pseudostratiotes, Fabula Iocosa ac Ludicra.

Authore CORNELIO SCHONAEO.

LONDINI,
Ex Typographia Societatis Stationariorum.
1607.

Verũ (vt inquit Lilius apud Anglos Grãmaticus, non is nobilis) nil nisi pura decent. In Terentio est pura oratio materia verò vt plurimũ impura: nec mirum. Quid enim aliud à misello homuncio, verum Deum veræ puritatis fontem ignorante expectare possis? Operæ pretium itaque fecit Schonæus vir doctissimus, qui in gratiam Christianæ pueritiæ materias castiores pura Terentij phrasi vestiuerit, vt puerilia vnà cum orationis elegantia, morum quoque sanctitatem & probitatem imbiberit. Pauca autem delibauimus, quia in hoc genere pauca sufficere videantur. Apocrypha verò selegimus, nõ quia sanctiora aut veriora, sed quia lusibus aptiora iudicamus imprimis Tobiam, & Iuditham, quorum vtrunque doctus quidam Theologus sacrum potius poema quam historiam appellandum arbitratur. Notum est præterea & vulgare sermone tritũ prouerbium. Non est bonum cum sanctis ludere. Quid autem scripturis canonicis diuinitus inspiratis augustius & sanctius inter homines inueniri potest? His itaque addere, detrahere, omittere, sermones & personas affingere, & huiusmodi quæ poetica licentia postulat, nonnullis quos tenere offensos nolumus, religio est. Nam quæ in his libris vel falsa vel dura vel impura videri possunt, ea piorum præceptorum prudentiæ relinquo. Vale Lector amice, & ista vel omitte vel fruere bono tuo.

ACTORVM NOMINA

TOBAEVS, senex.
TOBIAS, Tobæi filius.
MYDAS, Tobæi puer.
ACHIOR, ANGIO, NABATHVS } tenuioris fortunæ homines.
RAPHAEL, genius adolescentis forma indutus.
ANNA, Tobæi vxor.
SARA, Puella.
RAGVEL, Saræ pater.
EDNA, Raguelis vxor.
PHAEDRA, MYRRHINA } Ednæ pedissequæ.
SOSIA, Raguelis seruus.
LYCHAS, Raguelis puer.
GABEL, senex.

PRO-

PROLOGVS

Trimetri.

SAluete spectatores candidissimi,
Huc quotquot accessistis, actiunculam
Nouam hanc vestra decoraturi præsentia.
Priusquam noster hic grex in proscenium
Se conferat, rogatos vnum hoc vos velim
Maximopere, vt mihi quæ ad hanc rem attinent
Pauca loquituro, paulisper dignemini
Accommodare aurem patientem ac benevolam.
Dum nuper hæc in lucem prodit fabula,
A malevolis quibusdam nostram industriam
Sentimus improbarier: qui ipsi tamen
Ignauia torpescentes, nullum suæ
Quam vbique venditant, scientiæ specimen
Vnquam edidêre: sed in canum mordacium
Morem, bonorum diligentiam suis
Conuitijs, dicteriisq; identidem
Lacerant, nihil ipsi proferentes doctius.
Quorum vt minus nos commoueat procacitas,
Vester candor, & humanitas facit: quibus
Si noster hic labor non improbabitur,
Abundè magnam consecutus gloriam
Mihi videar. Nam veluti à laudatis viris
Laudari pulchrum glorioſumque est; ita à
Malis culpari, aut illudi, pulchrum arbitror.
Facessat ergo iniquorum calumnia,
Illustrium facinorum indiuidua comes.
Quæ nunquam gliscit, ac furit impotentius,

Quàm cùm se frustra nitì intelligit: putes
Cicadam alis correptam. Sed quo nos rapit
Animi calor, dum maleuolos vlciſcimur?
Nunc quam ſumus acturi cognoſcite fabulam,
Ex myſticis vobis depromptam literis.
Non hîc amore dèmens adoleſcentulus,
Pudenda coràm jactitabit crimina.
Nec fabuloſus quiſpiam Deus, viri
Mentitus formam, amantem fallet conjugem.
Nec ſervus argento emunget ſenem. Nihil
Horum noſtra exhibebit actiuncula.
Nil hîc profanum, aut ludicrum: verùm ſacram,
Piamque grex repræſentabit hiſtoriam.
Cui ſi quis attentas aures accommodet,
Multa in animo ipſi conſidebunt commoda.
Quapropter vt frequentes, & alacres modò
Huc confluxiſtis, ita fauete ſilentio:
Ne quid tumultus inter vos ortus, gregem
Hunc noſtrum ſcenicum interturbet. Hic puer
Quem conſpicamini exire in proſcenium,
Vobis periocham recitabit comœdiæ.

COMOEDIAE PERIOCHA.

TOBÆVS operã humandis nauans mortuis:
Deique ſacro mancipatus cultui,
Viſu ſpoliatur infelix. Mox inopia
Periclitans, gnatum ad Gabelem in Mediam
Ablegat, repetitum pecuniam, penes
Hunc quondam depoſitam. Qui in itinere comitis

Rapha-

Raphaëlis opera ducit Saram sui
Auunculi gnatam vnicam vxorem. Deim
Domum reuersus, ab eodem edoctus, patri
Amissum restituit visam: aedes gaudio
Praeter spem obiecto vndiquaque perstrepunt.

Actus I. Scena I.

TOBAEVS, MYOA.

Trimetri.

QVIS te Deus caeli, terraeq; conditor
Mortaliumq; plastes, dignis efferat
Laudibus? & ad inuictam tuam potentiam
Cecutienti non stupescat pectore?
Qui omne prior tempore, ac aeuo vetustior,
Cum nihil in rerum natura jam existeret,
Caelum, terraeq; machinam meditullio
Aeris inhaerentem, suoq; pondere
Libratam, olim ex nullo creasti semine,
Creataque inscrutabili prudentia
Porrò tutaris, conseruas, atque vegetas.
Na ego statim primis ab incunabilis
Te jure feci maximi: tibiq; me
Per omnia pater obsequentem praebui: &
Spretis calumniantium conuitiis,
Tuo me totum mancipaui cultui.
Ad te sacram veluti ad anchoram Deus,
Humana destitutus ope me confero.
Meorum tu laborum requies, tu vnicum
In rebus desperatis praesidium mihi,

Profectò inhumanus sim, ac caute durior
Adamantina, hominisque indignus cognomine,
Salutiferis tuis præceptis si velim
Præfractus aduersarier. Nihil mihi
Dulce sine te: sed anfera, insuavia,
Aspera, tetrica, amaraque videntur omnia,
Ni tu nostri misertus, ægritudines,
Crebràsque anxietates melle tuo condias.
Quare vt longo cervus anhelans cursu, ac siti
Enectus, siccis inhiat vndùm faucibus,
Ita ad tuam Deus tutelam confugit.
Graui perculsa mens solicitudine: nec hinc
Vnquam nisi refocillata reuertitur.
Quid obsecro vita hac habet voluptatis?
Quid nou potiùs laboris, ac molestiæ?
Quæ non pericula generi mortalium
Impendent, vrgent, obruunt? Et quod magis
Dolendum, cùm omnis securi infortunij,
Extra periculum nos positos maximè
Putamus, sæpè ab inopinato turbine
Prosternimur: risùsque in fletum, gaudium,
In luctum, & in gemitum ioeus conuertitur.
Nec est quod externa hìc exempla recenseam:
Abunde nobis talium superest domi.
Atque adeò varios ipsi perpessi sumus
Casus frequenter: tum, inquam, quando carceri
Inclusus, arctisq; colligatus vinculis,
Infanda patiebar miser. Animum tamen
Quamuis indignis tractus modis, numquam
Despondi: sed tuam Deus imploraus opem,

Ne nuquam quidem frustratus sum: adeò vt qui mihi
Præsens exitium molirentur, hi suis
Ipsorum pedicis irretiti, protinus
Tibi pœnis dederint, atque hujus rei exemplum Scaz.
Nobis exhibitum est in Senacheribo, qui mihi Sept:
Insensus, quòd in humata aliquot cadauera,
Immanibus turpiter obiecta bestijs.
Misertus sub terra defoderam, statim
Eo me, meamq; conjugem, & charum mihi
Filiolum jussit comprehendier. Quare
Comperta, sine morâ solum vertens, manus Scaz.
Furentis effugio. Ille mea amens diripit,
Ædesq; nostras occupat. At vide obsecro,
Quàm infeliciter hæc illi res successerit,
Et quem exitum ejus sortita sit immanitas.
Nefando demereri sibi dum crimine
Deum parat, agitatus infernalibus
Furijs, nati jam destineti victima,
Patrem trucidant impium: Atque ita scelerum
Vindex Deus commissum vlciscitur nefas.
Qui licet ad puniendum sæpè tardius
Assurgat, effugiet tamen nemo nocens
Ejus flagellum: & longiorum sæpius
Acerbitate pœnæ compensat moram:
Ergo saluti qui suæ Dime
Velit consultum, omni Deum reuerentia
Supplex colat, præceptisque illius obsequi
Indesinenter studeat: sic illi nihil
Vnquam nocebit fraus calumniantium:
Ac impetentium mendacia facilè

Eludet, diuina adiutus ope. Sed iam ad id
Tempus est reuerti, cuius vnius gratia
In publicum hodie prodij. quin filio
Potius dedam id negotij. Puer hem, protinus
Accerse huc ad me filium. Myd. Curabitur
Sed vbinam cum nunc esse existimas here?
Tob. Apud matrem in triclinio. ehodum propera.
Myd. eo.
Tob. Iam iam aderit opinor, vbi se huc intellexerit
Ad me vocarier: adeo per omnia
Patri obsequentem sese præbuit hactenus. Oh.
Quemquamne hominem posse in animo instituere, vel
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Septen. *Ego pol hoc modo me erga illum affectum sentio.*
Sed ostium à nobis crepuit, atque ipse exit foras.

Actus I. Scena II.

TOBIAS, TOBAEVS.
Eiuldem generis.

QVID, hiccine patrem astare aiebas Myda?
Sed eccum: adibo. Mi pater adsum. nũ quid est
Per me curatum quod velis? Toba. Probè facis
Fili, quod accersitus protinus aduolas.
Accede propiùs, habeo quod mandem. Tob. Impera
Quod vis, quicquid præceperis effectum dabo.
Toba. Achiorem, Nabathum, atque Ægienem illum
senem
Septen. *Consanguineos nostros absque mora conueni: quibus*
Cum pauperie, sat scio, res est domi: dicèsque me
Cupere, vt conuiua hodie esse dignentur mihi:

Nihilq

Nihilque cunctentur, sed protinus simul
Omnes vt adsint curent. Tobi. Hem, fiet pater.
Toba. Gaudeo me jam inde ab adolescentia semper Scaz.
Eo fuisse animo, vt nihil minus putem
Perire, quàm quòd in egenos confertur. At
Hæc vxori mecum non conueniunt, venit
Sæpè ad me clamitans, quid agis Tobae? cur
Rem omnem profundis? cur quod nos comparassimus,
Nostrum defraudantes genium, tu crebrioribus Sept.
Conuiuiis insumis? haud existimans.
Quanto labore partum. Et longè errat, mea
Quidem sententia, quæ quod famelico
Tenuiorum ventri saturando impenditur,
Arbitretur perire. Mea sic est ratio,
Et sic animum induco meum: qui egestati Scaz.
Fame, aut siti periclitantium suis
Facultatibus opitulatur, Deum sibi,
Non hominem demeretur, Sed cessa domum
Reuerti, vt quod opus sit futurum apparem?

Actus I. Scena III.

ACHIOR, AEGIO, NABATHVS, TOBAEVS.

Trochaici catalectici, partim septenarij, partim octonarij.

BENE profectò habet, quòd hodie me familicum
Ad suum Tobæus prandium inuitauerit.
Nam domi mihi culina frigido languet foco:
Vacuus crepitat inedia venter, dentesque pruriunt:
Stomachus latrat: vix quemquam puto fame magis
Effractum. Sed nostrorum hic est Ægio procul

Huc

Huc quem aduentare video? est ipsus: alloquar
Hominem, vt quo properet intelligam. Salue Ægio.
Ægi. Et tu tantundem Achior. Achi. Quid ita curris? aut
Quonam tam præcipiti festinas gradu?
Æg. Recta ad Tobæũ, qui me per filiũ modo apud forũ
Iussit accedere protinus ad prandium. Achi. Quod audio? huc
Et nos ieiunis properamus faucibus. Ægi. (mihi
Optimè herculè factũ. Oh, nunc demum solida videtur
Hæc voluptas, cùm & te participem eiusdẽ fore audio.
Sed quis iste, nunc Nabathus? aut ille est, aut parum
Prospiciunt oculi. Achi. Vide vt properet. heus, respice
Ad me Nabathe, est quod tibi dicam: paululum huc
Digredere. Nab. Non audio. Ægi. Res seria est. Na. Ah, desine
Meum iter impedire, quãdo ad rem vehementer, seriã
Accurro, nempe ad conuiuium: & inanitate
Intestina mihi iamdudum murmurant, valete.
Achi. Obtundis, resiste, nos eodem tendimus. Nab.
Alias res agitis. Ægi. Certè, resiste inquam. Nab.
Quò ergo mihi
Esse iter creditis? Ægi. Ad Tobæũ. Nab. Profectò rem
Tetigisti acu. huccine sed & vos inuitatos dicitis? Ach.
Sumus ô bone. Nab, Quid hic cũctamini igitur tã diu?
Aut cur non recta proceditis? maturemus, mihi
Etenim venter inedia ferè exhaustus est. Ægi. Probè monet:
Nam meus quoque iampridẽ animus in patinis est. Na. Commodè

Ecce

Ecce domo egreditur Tobæus. Salue plurimum
Vir colende. Toba. Amici saluete, hòc est gratior
Vester aduentus mihi, quòd maturiùs simul
Omnes adueniſtis. Sed neſcio quid ſuſpicer,
Quod nos ſolito conuenitis infrequentiùs.
Num quid eſt quod vos à noſtris edibus avocet?
Ne celate, vt offenſæ medeamur. Achi. Ah, tace
Sodes, nemo eſt qui nos excipiat prolixius,
Lautiuſque. Toba. Quid cauſæ eſt igitur, quòd rarius
Hìc vos video? an quia non inuita verim priùs?
Ægi. Iſtuc ipſum mi Tobæe: pudet enim accedere
Non vocatos. Toba. Ah, quaſi qui ſim nondum etiam
ſatis
Perſpectum habeatis. An ignoratis bonos. Senar.
Ad honorum prandia vel vltro ſolere accedere?
Quapropter mittite poſt hac pudorem inutilem:
Non ſolum vocatis, at etiam inuocatis hìs locum
Vobis ſcite paratum eſſe. Sed accumbamus. Puer,
Hem, cape guttam, ac manibus cedo aquam. Agite,
prandium
Interim, dum de loco altercamini, corrumpitur.
Tu mihi dexter accumbe Ægio tu ſiniſter Achior:
Tu Nabatha ex aduerſo ſedebis commodè.

Actus I. Scena IIII.

TOBAEVS, AEGIO, NABATHVS.

Trochaici catalectici, ſenarij, ſeptenarij, & pauci octonarij.

ANtequam amici hiſce dapibus corpuſculum
Reficiamus primùm diuinæ in nos munificentiæ

Gratias agamus: ne dum temporario
Pascitur corpus cibo, mens dignior,
Et potior nostri pars contabescat, à Deo
Destituta. Ægi. Sapienter, pieque mones Tobæ: nã
A precatione conuenit conuiuium
Auspicari. Tobæ. Exordiar igitur. Pater
Cœlestis, qui pane quondam ex æthere
Demisso maiores nostros inedia periclitantes
Acat. *Affatim, largèque omnes saturasti: oramus, vt cibũ*
Quem tuo beneficio sumpturi sumus,
Nobis esse salutarem velis: quo corpore
Iamb. *Simul & animo ita refocillemur, vt post hanc breuem*
Et fragilem vitam, tuo cœlesti nectare
Tecum perpetuò contingat epularier.
Conui, Amen. Tobæ. Agite cognati charissimi satis
Iam morarũ est: quisq; arripiat quod palato maxim
Sapiat. hunc quid armũ ouillum dissecare veremini?
Quisque sibi persuadeat domi se esse suæ. Nab. Sedul
Operam nauamus Tobæe: apud mensam etenim ne-
minem
Conuenit verecundari: namque in hoc apponitur
Quicquid infertur, non vt oculos pascat, sed vt
Esurientem placet stomachum. Quin inutilis mihi
(Ne quid simulem) semper visus est pudor,
Iamb. *Dum præstò est, quo ventrem exatures famelicum,*
A cibo ieiunis temperare faucibus.
Tobæ. Æquum dicis. at interim tuus quid cessat can-
tharus? (sit precor
Nab. Ægio, hunc tibi præbibo cyathũ. Ægi Vt saluti
Mi Nabathæ. Tobæ. Ecquid tibi hoc villi sapit?
Nabat.

Naba. Nunquã, ita me Deus amet, guſtatis meracius.
Toba. Hem, quidnam ſibi vult hic præceps filij
Interventus? quàm vereor ne quid mali
Nunciet: & neſcio quid infortunij.
Animus præſagiat mihi, Iamb.

Actus I. Scena V.

TOBIAS, TOBAEVS, ACHIOR: Eiuſdem generis.

——HEV pater, non ita procul
Hinc reperi quendã ex cõſanguineis noſtris crudeliter
Interfectum. Toba. Hem fili, quid ais? occidi.
Facilè divinabam fore, vt huius prandioli breue Iamb.
Gaudium ægritudo aliqua interturbaret: nihil
Adeò in rerum natura reperias proſperum,
Ac beatum omni ex parte. Experior veriſſimam
Tandem eſſe Amoſi vatis ſententiam
Illam qua monet, ne rebus elati proſperis,
Genio indulgeamus: namque hoc inſolentiæ
Crimine Deum irritatum, mutaturum breui
Conditionem rerum, proque lætis triſtia
Suppeditaturum. Sed ne nos debiti
Obſequij obliuiſcamur, præſtiterit ſurgere,
Vt amici cadauer à ferarum morſibus
Vindicem, ac ſepeliam. Achi. Pol ne feceris
Si ſapis Tobæ, niſi te præſens in periculum
Conijcere malis, quàm edicto principis
Obſequi. Toba. Faceſſant regis crudeliſſimi
Imbelles minæ: magis ſtimulant cælestia
Me Dei præcepta: quibus præſtiterit obſequi,

Quàm

Quàm impijs tyranni constitutis inculis.
Sed nihilo minus vos, dum absum, pergite
Interim oppositò non parcere cibo. Mox simul
Ac consanguinei perempti corpus publica
E via clam ad nos protraxero: huc recurram protinus.

Actus I. Scena VI.

NABATHVS, ACHIOR, AEGIO.
Eiusdem generis.

QVAM vereor miser ne sibi perniciem exitium
Que adferat
Hic homo, dum nimium prefractus, suæ
Neminem patitur refragari sententiæ.
Quoties ipsum clam admonui, quoties sibi
Vt caueret obtestatus sum: at nihil
Exorabam vnquam. Achi. Ego quoque eadem sedu
Quanquam sæpè inculcabam, semper tamen
Surdo occinebam fabulam. Ægi. Mirum est homi
mb.2. *nem adeò*
Suæ sententiæ esse tenacem, vt nè optimè quidem
Consulentibus, dignetur acquiscere.
Quid quæso cum huiusmodi agas hominibus, sua
Excæcatis pertinacia? Deum
Oremus, vt temerariam eius confidentiam
In meliorem vertat quàm nos remur exitum.

Actus I. Scena VII.

TOBAEVS. ANNA.
Skazontes.

CVM mecum sceleratos mortalium mires
Perpendo, non possum quin desleamnostræ

Adeò

Adeò deploratum ætatis ſtatum. Quid non
Audent homines peruerſi? quod ſcelus quamuis
Abhominandum, perpetrare cunctantur?
Dura quidem nos Iſraëlitides ſemper
Hos inter Niniuitas paſſi ſumus: nunquam
Tamen atrox efferatæ incanduit gentis
Crudelitas in nos immanius, quam nunc.
Profecto non parcunt nobis magis, quàm ſi
Illis res eſſet cum pecudibus, aut brutis.
Id eſſe verum haud diffitebitur, quiſquis
Huius trucidati vndiquaque differtum
Vulneribus corpus intueatur. heu, quiſnam
Tam diras non execretur manus, tale
Quæ nouerubuerint facinus? Videte oro
Quàm fœde ac turpiter cadauer hoc omni
Ex parte ſit laniatum, quàm nihil toto
Illæſum corpore relictum: à truci credas
Urſo diſcerptum. Tam infandum Deus cernis,
Et impunitum relinquis ſcelus? An. Quiſnam hîc
Stomachatur? hem marite mi, quid eſt ſodes
Quod tantopere iratus incuſas? ſatin ſaluæ
Res? quid taces? Tob. Quid incuſem rogas? ecce
Quam immaniter hic noſter amicus trucidatus
Sit. An. Me miseram, interij. Quis auſus eſt hoc tam
Horrendum facinus? Tob. Quis niſi quiſpiam ex hiſce
Niniuitis: quorum acerbitas inardeſcit
Iampridem in nos amarulentius. An. Na iſte
Quauis tigri fuit crudelior. verùm
Quis ipſum huc deuoluit? nam modò foras fortè
Dum prodeo, conſpiciebam nihil. Tob. Credo.

An. Eho, quin respondes? Tob. Iam audies rem omnẽ.
Modò prandio vix dum incepto, venit ad me filius,
clamans
Eto. *Quendam ex consanguineis non ita procul nostris*
Ab aedibus miserè iacere confectum,
Hìc ego relicta mensa, protinus rectà
Eò me confero. Ac primùm quidem eadem
Contemplatus omnium immanissimam, multùm
Diuq; fleui: mox sublatum in humeros, huc
Ad vos deportaui cadaver. An. In quem vsum?
Cedo. Tob. Quò sub noctem clam sepeliam. An. Ah,
demens,
Sepelias? Tob. Quid ni timida. An. Vide quid inceptes
Non te latet, quantopere interminatus sit
Assyria rex, ne quis nostratium tentet
Israelitarum cadauera vsquam clam
Defodere: idcirco, si sapis, caue, ne & nos
Simul omnes tecum perdas. To. Nihil agis: numquam
Vita defunctos hoc obsequij genere desistam
Sept. *Prosequi: etiamsi mille tyrannus intentet*
Cruces. Quamuis mortem minitetur, in morte
Nihil est, quod magnopere metuam, mali. An. Mi vir
Si tibi consultum vis, sententiam muta, Ah,
Quàm vereor ne hoc quantũ nunc tibi sedet cordi,
Tantum nobis propediem incommodet. Tob. Pergin'
Mulier esse? vllamne vnquam ego volui rem, in qua
Tu mihi non fueris aduersata? Quod si nunc
Queram, quid sit quod peccem, nescias, in qua
Re tam confidenter restas mihi. An. Eheu, quid,
Egon' istuc nesciam? iam sapiùs frustra

Quid

Quid me solicitet, exposui tibi. Tob. Mitte
Malè ominarier: satis mihi quæ in rem
Sunt ipse perspicio. Quasi antea nunquam
Idem impune à nobis sit facilitatum. An. Non
Nego, verùm hodie minùs expedit. Tob. Abi stulta,
Nihil dicis: præstat Deo obsecundare. (confido
Quàm homini: huic enim nostrum hoc gratum esse
Beneficiolum. At satis, superq; cessasse
Hic videor, ne quis rem fortè subodoratus,
Maiestatis læsæ nos deferat. Corpus
Interea hoc auferam mecum domum: vt noctu
Sepotis arbitris clam sepeliam: namquod
Cavere potes, stultum est admittere. hinc ad relictos
Me conferam amicos, quos vereor ne mea mora of-
fendat.
An. Insanè. Perij, iam mihi videre videor cladem
Ex huius temeritate brevi profecturam.
Deum immortalem! adeon' pertinacem esse
Hominem, adeoque inexorabilem ac durum,
Vt neque lachrymis, neque precibus licet blandis
Magis moveatur quàm saxum? ô graues luctus!

Actus II. Scena I.

SARA.

Senarij & octonarij Iambici.

NÆ ego omniũ puellarũ merito sum infelicissima
Superis inviſa pariter, ac mortalibus.
Vtinam dehiscat terra, meq; adsorbeat (tatibus
Suo hiatu: vsq; adeo huius vitæ vndiquaque calami-
Referta pertæsum est. Eheu me infelicẽ, nihil magis
Optẽ, quam his miseris in deterius semper gliscẽtibus

Quàm ocyſſimè defungier. Mors ſi concedatur, mihi
Quovis beneficio futura eſt gratior.
Nam quid tandem eſt, quòd in hac vita diutius
Eſſe velim, aut cur non malim aboleri protinus?
Quoquovorſum foras proſpicio, paſſim irrideor
Miſera, ac conſpuor ab omnibus, Imo, quod eſt longè
crudelius,
Cuncti me vt portentũ execrantur, horrent vt vene-
Quin & diris vt parricidam devovent: (ficam:
Vtpote quæ ſeptem mihi coniugij fœdore
Coniunctos adoleſcentes, iam vſu matrimonij frui
Parantes, primâ nocte omnes immaniter
Trucidaſſe exiſtimer. At tu Deus, cui vel intimi
Humani pectoris patent receſſus, ſcis me ab hoc ſce-
Eſſe alieniſſimã, meoſq́ mores omni crimine (lere
Impietatis vacare: ac me vitam nullis obnoxiam
Facinoribus hactenus exegiſſe. Numquam enim
Sept. *Quicquam in me admiſi turpius: nec me iuvenculis*
Laſcivioribus ſodalem præbui.
Sed impudicarum, Deus, commercium
Cane peius & angue ſemper vitavi, totos dies domi
Me apud parentes cõtinens, dũq́ illæ choreas ductitãt
Viris commiſtæ, dum voluptatibus, ac fœdis luſibus,
Sept. *Genioq́ indulgent, ego parentum admonitionibus*
Morem gerens, tuam in nos beneficentiam
Conclave ingreſſa interius, ſupplex laudibus
Conſuevi prædicare. Quod autem ſepties
Coniugium auctoritate paterna repeti,
Non tam explendæ libidinis, voluptatiſve gratia,
Quàm ſobolis procreandæ ſtudio tentatũ eſt. Nam in

me, Deus,
Omnis posteritatis nostræ spes incumbit: nihil Sept.
Parentibus meis præter me liberorum suppetit
Amplius. Ast adolescentes septem, me quibus
Nuptum locauerat pater, Dimet.
Non à me, vti probè nosti Deus, sed a cacodæmone
Nescio quo necati sunt: quod hi fortasse me, Troch.
Aut illis ego fuerim indigna: aut quòd alteri
Me illibatam forsan reserues coniugi.
Hæc vtcunque, Deus, coniecturis assequor:
Nam arcana tui sensus consilia ingenioli
Nostri captum longè excedunt: adeò vt si quis tuam Sept. Troch.
Curiosè scrutari velit sapientiam,
Vel talpa protinus reddatur cæcior.
Quapropter mi deus, si vnquã tibi placuit, quod sedulo
Ego hactenus: si nondum nos in totum auersaris, precor
Vt me vel illicò è medio tollas, & ab his conuicijs,
Quibus infelix iam vbique lacessor, vindices:
Aut si tuam Pater promeruisse videor clementiam,
Facilem quæso meis tandem querelis aurem præbeas,
Meisque os obtures obtrectatoribus, quò desinant
Suis me posthac immerentem traducere mendacijs.

Actus II. Scena II.

RAGVEL, SARA.

Eiusdem generis.

QVAM hic audio eiulantem, & calamitatem
deflentem suam?
Mirum ni filia est: certè ipsa est: facilè diuina verã.
Sed abitum parat, accedam propiùs, ac compellabo.
Quid est

Septen. *Filiola mea, quod te ita ſolicitat, vt omnia queſtibus*
Suſpiriiſq; cõpleas? Sa. Pater, ah, rogitas? quaſi mihi
Querẽdi iuſta deſit cauſa. R. Nata mea, nõ me latet
Quàm indigna ſis paſſa: at quid vanis proderit
Sear. *Excarnificaſſe animũ queremonijs? parũ ex ſentẽtia,*
Cùm res ſuccedunt, mentem conſolari conuenit
Spe fortunæ ſecundioris. Nam velut
Summam rerum proſperitatẽ frequenter infelicitas
Excipit, & extremi infortunij caſum
Non raro inſperatum conſequitur gaudium.
Sar. Quod mihi quæſo cõmemoras gaudium pater?
Iampridem de nobis actum eſt. Quare nihil
Malim, quàm ex hiſce quamprimùm ſubduci calamitatibus.
Rag. Ah, mitte deſperare: nam quod nobis difficillimum
Videtur, à Deo vel ſolo nutu præſtari poteſt,
In hunc omnem tuam fiduciam tantùm fac conferas,
Cui quid nobis, tuæq; ſaluti maximè
Expediat, exploratum eſt: nec quenquam ſolet
Affligere temere: non enim noſtræ ſtudet
Perniciei, aut exitio, ſed ſaluti potiùs. &
Septen. *Licet ea quæ nõbis in hac vita obtingunt, dura aſperaque*
Frequenter videantur, minimè tamen incuſandus eſt Deus:
Vtpote qui norit optimè, quid hominibus potiſſimum
Conducat. Atque ideò quemadmodum probus
Medicus, non dulcia ſemper animo ægroto, at amara ſæpius

Miſcet

Miscet pharmaca. Sar. Equidem nil refragor pater:
Scio Deo sic visum esse: at quæ tot simul
Suffecerit ærumnis, & contumelijs?
Vtcumque crebræ tolerandum esset orbitatis tedium,
Tristiq; peremptorum iactura coniugum,
Si non meos sponsos malis ipsa occidisse dicter
Artibus. Eheu, qua non passim convicia,
Et scommata in me conijciunt homines vanissimi?
quibus
Non tradicunt dicteriis? Quin nomen commutant mihi,
Pro Sara appellantes Zaram; videlicet parricidij
Facinus exprobrantes. hoc est quod mentis agritudinem
Exasperat, nec sortis me sinit obliviscier meæ.
Rag. Dixtum quidem animo mi fateor, sed leviusfit patientia,
Quicquid nefas est corrigere. Nec nobis in manu est, Sar.
Quid dicant homines, sed neid iure obiecerint
Summa adhibenda est cautio. Quapropter ore patienter feras
Non frustra culpes, quod nequit mutarier:
Latura patientiæ aliquando abunde magnum præmium.
Sar. Age pater, dabimus operam: at numquid aliud est quod me velis?
Rag. Sequere me intrò, iamdudum enim te mater expectat domi.

Actus II. Scena III.

TOBAEVS, ANNA.

Eiusdem generis versus.

Deum immortalẽ, quidnâm hoc obsecro mali est? Quæ hæc est calamitas? oculi prospicunt mihil Visus planè periit, quò me vertam miser? O dolor, ecquis me viuet infelicior?

SCAZ. *Perij, pessimè hodie hic dies mihi illuxit.*

An. Quis hic vociferatur pro foribus? mi vir, hic Quid insolens sibi vult questus? quid deest Tibi? satin' sanus? hei mihi, quisnam tuum Fimo fœdauit vultum? quid conniuent oculi? Tobæ. Ah, occidi

Miser, lumen, quo nihil est homini charius, Mihi infelici penitus ereptum est. An. Quid ais? hem, Nùmnam perijmus? quid terram prospectas? erigito caput

Obsecro. quid obuertis mihi occipitiũ, an te tui pudet?

Tob. Quid faciam infelix? vix sum apud me, ita hæc mihi (Deum

Mentem penitus eripuit inexpectata calamitas. An. Immortalem, quid hoc monstri est? homo planè excæcatus est.

Sed vnde quæso mi vir hoc tibi profectum est infortunium?

To. Aliquantulum permitte ad me vt redeam, audies Rem omnem. An. O miseriam! Tob. Totam hanc noctem propemodum

Duxi in somnem, dum consanguinei nostri corpus sepelio.

Post

Post multam tandem noctem ad somnum me compono cumque iam
Paucas quieviſſe horas, expergiſcor denuo: ac ſtatim
Apertis illabitur oculis avicularum, quæ fortè clàm
Me, parieti cervicali meo contiguo adhærebant, Scaz.
Stercus calidum, hic ego ſimul & inopinato caſu, &
Dolore exanimatus, è lecto provolo, meos (gravi
Identidem oculos ſuffricans: at quo magis
Illapſum eluere fimum enitor, hoc video minus.
Quid hoc, an non prodigij ſimile? An. Me miſeram! occidi.
An. quicquam mentiebar tunc, cum quiddam nobis triſtius
Impendere augurarer? ô miſerum veſpillonem! vide
Quæſo quã magnificũ tibi pro tot tantiſq; officijs tuis
Referatur præmium! nunc animadvertis arbitror Sept.
Deo diſplicuiſſe quod abs te actum eſt hactenus. Tob. Mitte obſecro
Convitiarier, ſatis me cruciat infortunium
Meum, etiamſi tu exprobrando non refrices. An. I nunc, & Deo
Tuum hoc beneficium iacta gratiſſimum
Fuiſſe. Viden' quàm ridicula tibi perſuaſeris miſer?
Piſcator poſthac ictus ſapies. Tob. Vah, nihil
Vnquam cuiquam tam accidit infeliciter, Scaz.
Vt deſint, qui malum ſuis exaſperent convitijs. Troch.
Verum id demum dolet impotentius, ſi quem
Æquum eſt conſolari, is ægritudinem conduplicet.
An. O ingentem confidentiam! num cogitat
Quid dicat? num facti piget? Quòd ſi meis

Aliquando consilijs mos esset gestus, ah.
Facile hoc declinassemus infortunium.
Nunc pro tuo peccato ego supplicium quoque
Troch. *Suffero, cui omnia mala tecum toleranda sunt.*
Tob. Parum est, vt audio, esse infelicem, nisi
Culpa insuper infortunii istud cõmeruisse existimer.
Sept. *Quasi quotidiana non abunde doceat experientia,*
Non illos à Deo præ reliquis diligi, quibus
Hic omnia cedunt, ex animi sententia:
Sept. *Sed eos potius, quos ipse temporarijs malis*
Doloribusque emendatos, se dignos efficit.
Ad immortalitatẽ non nisi per arumnas patet aditus
Scaz. *An. Enimverò probè facis, qui te paras ipse*
Sept. *Consolari: nam omnes noti, atque amici deserunt*
Te: nec cuiquam iam Tobæ in mentem venit.
Perge tua profundere in homines ingratissimos:
Cum alijs prosis, ipse tibi paupertatem accersere nunc vide
Quo pacto huc advolent, tuis viciissim calamitatibus?
Auxiliaturi: audin' pultando nostras effringũt fores.
Quod si nunc suppetat, istis quòd quondam insumptum est palponibus,
Minùs deploranda esset hæc tua cæcitas.
Iam nihil opis reliquum est: cum oculis & rem simul
Amisti. Cuius nunc auxilium imploraturus es miser?
Planè ad restim tibi iam res rediit: aut ieiunã dũ erit
Posthac fortiter, aut, mendicandum: virtum mauis elege. Toba. Tace.
Temeraria, nil tua me mouet procacitas. (*fuit*
Idem animus in paupertate erit, olim qui in diuitijs

Deus

Deus etiamnum vivit, cuius in me munificentiam
Nondum sensi claudier: huic fido, tu modò
Desine tua hac uti lingua petulantia,
An. Hem, desino, tu vide quo pacto effugias inediam, tibi
Quam jam imminere denuncio: ego mihi facile prospexero.

Actus II. Scena IIII.

ANNA. TOBIAS.

Senarij & septenarij Iambici.

EHEV, omnibus modis misera sum, nec quid agam scio:
Nam eo nobis jam res rediit, vt si sua
Consilia conferant omnes: atque huic malo Senar.
Salutem querant, auxilij nihil adferant.
Torres nos circumvallant, vnde emergi non potest:
Fames, egestas, contemptus, solitudo, infamia.
Ah, quam ego nunc ista dissiliceo mihi, quàm pudet.
Sed filius exit, tristis est. Idem hoc rescivit malum,
Tob. Ita me deus amet, vt nunc patris me miseret
Tantum subitò ad ipsum devenisse infortuniũ. (mei,
An. Ebodem fili, huc ad me concede. Tob. hem mater, hiccine
Astabas? non prævideram te. An. Quod patri
Eventurum frequenter prædixi, vt sibi
Magnum aliquod adfert malum, id nunc accidit.
Væ misera mihi. Tob. Ne cruciate obsecro mea
Mater, neve isthuc quicquid est incommodi,
Tam iniquo patiare animo: neque præterquam quas
ipsa miseria

Habet

Habet molestias, addas: & illas quas habet
Moderate, & vt reliquis tuis factis dignũ est, feras.
An. Quid consolare me fili? an quæ quam vsquam gentium
Mulier æquè misera est? Tob. Bono animo esto, mi-
Non est, nisi quã sua culpa miseram facit. (ser
Troch. *An. Eheu, nulli ego plura acerba esse arbitror*
Ex coniugio fœminæ vnquam oblata, quàm mihi.
Tob. Mater, lachrymas mitte, & quoniam id fieri
quod vis non potest,
Velis id quod possit. An. Non possum edepol. Tob.
Ah, potes:
In Deo omnis spes sit nobis. An. Rectè tu quidem,
Si modò qui nos respiciat, quisquã Deus est vspiam.
Tob. Ah, non te cohibes mater? tene istud loqui
Nõne graue crimen, atque summa impietas est?
An. Nisi
Octo. *Deo inuisi essemus, non nos ad hunc afflictaret modũ.*
Tob. Atqui hinc ego nos illi curæ esse auguror.
Octo. *An. Eandem quoque tuus pater mihi sæpè cantilenam*
Occinit: at pol quidem non adeò stulta sum,
Vt facilè patiar id mihi persuaderier.
Tob. Tamen hoc mater verũ est, & ipsa re experière propediem.
An. Ridiculum. Quid mihi nunc adfers, cur expectem, aut sperem hoc malum
Aliquando in melius posse commutarier?
Tob. Non id quidem certum nobis polliceri audeam:
Verùm spes est. An. Credo, nos esurituros satis.

Neque

Neque ego nunc tam mea causa discrucior, quàm Octo.
tua: tibi
Timeo fili, tui me miseret, tu me solicitam facis.
Nam tu ni esses, certè ego mihi viderem, ac protinus
Hinc me conijcerem in pedes. Tob. Hem, quid ais? de-
seras?
An. Quid ni, Tob. Neq; facies mater, neq; te satis piè
Posse arbitror. An. An hoc illo indignum fuerit, qui Octo.
si quid bene
Praecipias, non obtemperat? qui me, atque familiam
Totam dedecorat, nobisq; omnibus luctum parat?
Tob. Istud pol illius culpa non accidit. Parum
Successit quod egit hactenus, atqui fecit sedulò. Troch.
An. Ad hoc malum accedit etiam, quod re crebris
conuiuijs, largitionibusq; perdita,
Vix quicquam quo viuamus, nobis sit reliquum. Tob.
Deus
Non deseret suos, cõfide mater. An. Isthaec verba sunt. Octo.
Tob. Bene eminare, atq; bono animo fac vt sis obsecro.
Sed quid quod te rogem mater? An. Quid? Tob, Num-
quid est
Quod hic tibi mea opera opus sit amplius? An. Nihil.
Tob. Intrò igitur eamus. An. Vt lubet hàc me conse-
quere, Tob. Sequor.

Actus II. Scena V.

TOBAEVS.

Septenarij.

SVMME Deus, vt tua ope declinaui pericula
Frequenter maxima, euasiq; persequentium
Dolos,

Dolos, ita nunc tuo pater permissu, denuo
In triste hoc cæcitatis illapsus sum incommodum.
Absit tamen vt te incusem, vel tuis obmurmurem
Rationibus, cùm nihil in rerum natura æquius,
Aut iustius te existat: cumq; tua mortalibus
Plane inscrutabilia sint consilia. Nec diffiteor
Peiora me commeruisse: ast & hîc tuam Deus
Facilitatem & clementiam agnosco. Heu, quoties
tum ego,
Tum maiores mei præcepta tua negleximus!
Quotidie tuis adversantes admonitionibus,
Divinas post tergum leges reiecimus! adeo vt
Nos cæterarum nationum contumelijs,
Dicteriis, probris, ac fabulis subieceris.
Quòd si tuum tu persecutus ius, pœnam vitijs
Nostris dignam influxisses, iampridem cuncti simul.
Troch. *Cum impio scelerato Sodomæ populo in Tartarum*
Essemus precipitati. Quare insigniter improbus
Sim, si meritus longè peiora, tam levem Patris
Correctionem infracto animo recusem perpeti.
Tibi me totum dedo Deus optime, tuæque me
Tutelæ committo: tu quicquid expedire meæ
Saluti cognoueris, imponito: vt potero feram.
Hoc tantùm vnum, vt verum fateor, animum haud
mediocriter
Angit, quod hanc oculorum iacturam mihi mea
Dicatur conciliasse superstitio: quod ab omnibus,
Non iam dico malevalis, sed ab amicissimis quoque,
Imò ab ipsa vxore, salubs ab ludibrijs miser
Incessor insuper. Vbi nunc est, inquiunt, Deus

Tuus,

nus, cuius favorem ac benevolentiã tam ridiculo Octo.
ratificandi genere conatus es blandirier?
Vide miser quàm præclarum atque magnificum tuis
ericulosis ac clandestinis laboribus
is consecutus præmium, quòd si obsequi
Nobis aliquando voluisses, facillimè
Calamitosum istud evitasses infortunium. Senar 2.
Nunc pervicaciæ tuæ pœnas das, & sapis
Accepto vulnere serius infelix. Huiusmodi
Quis obsecro non moueatur cervicis Deus?
Quis tam manifestam non execretur blasphemiam?
Hæccine mihi audienda erunt posthac sæpius? vtinam
Ita divinæ tuæ voluntati visum sit, vt
Ex his quamprimùm me subducas contumelijs:
Iampridem enim vitæ satietas me capit meæ.

Actus II. Scena VI.

TOBIAS, TOBAEVS, RAPHAEL.
Senarij & septenarij Iambici.

AVdire mihi visus sum vocem patris: atque
eccum. mi pater Dimet.
Salve. Toba. Salve fili. advenis
Opportune: jam enim te jussissem accersi. Tobi. Bene
Igitur habet, quod non vocatus vltrò accesserim.
Sed quidnam est quod me velis pater? libens
Quicquid præceperis exequar. Toba. Nihil nisi
Vt mihi paulisper aurem accommodes, modò
Tibi quod ex vsu sit futurum instillavero.
Tobi. Pater hic sum, vbi voles. Toba. Attentiùs igitur

Ausculta

Auſculta, & quicquid dicturus ſum, fac tuo
Penitus infigas pectori, ne vnquam excidat,
Mi fili, quæ mea ſit ætas vides: mors aut iam aderit
Octo. *Aut certè longiùs abeſſe haud poterit. Quapropter*
cùm Deus
Me ex hoc moleſto ſuſtulerit corporis ergaſtulo,
Vide vt paternæ erga te munificentiæ memor,
Corpus meum honorificè ſepelias: & matrie tuæ
Reuerenter te per omnia obſequentem præbeas
Eamque caue à te ſegreges, aut deſeras
Dum viuet vnquam: ſed ſenectutem illius
Tua fouebis, ſuſtentabiſque adoleſcentia.
Præteria nate mi annitere pro viribus,
Ne quando dicto vel facto offendas Deum:
Sed vitam dege nulli vitio obnoxiam.
Sic omnia tibi cedent ex animi ſententia,
Quod autem ſuppeditatur à Deo, caue
Inutiliter profundas, aut attentiùs
Domi accumules: verùm quod ſupereſt, liberaliter
Tenuioris fortunæ amiculis impertiès,
Nam quicquid horum datur egeſtati, in Deum
Ipſum erogatur. Hæc in pauperes benignitas
Hominem ab interitu vindicat, & ſuperſtitem
A morte, immortalemque penitus efficit.
Porrò quod ad connubitum attinet, eliges
Tibi vxorem de genero tuo, ac proſapia
Iſraelitica: non exteram, vel a domo
Noſtra alienam nam nos, vti noſti probè,
Vatum ſumus progenies. Memoria repete
Fili, quomodo maiores noſtri repudiauerint

Extra-

Extraneorum affinitatem, vxoribus Scaz.
De gente sua domum ductis. & hinc est, quod Octo.
In propagandis liberis fuêre felicissimi.
Quos si morum probitate, & vitæ sanctimonia
Tibi imitandos proposueris, eadem, mihi crede, Scaz.
Prosperitate veteris, sobolemq́, te, & maioribus
Tuis dignam suppeditabit Dei benignitas,
Ex alijs facito periculum, tibi quod ex vsu siet. Octo.
Quod tibi fieri non vis, ne feceris alteri.
Nam nihil impunitum relinquetur: licet
Error videatur leuis & venialis: sua
Tamen fili aliquando pœna expiabitur.
Et eo genere prognatus es, vt oporteat
Te ab omni vitiorum labe alienissimum
Esse. Omnibus amicum, facilem comemq́, fac te præ- Octo.
Nullius aduersans ingenio, cedens cuilibet. (beas
Sic tibi sine inuidia laudem, & amicos facilè
Conciliabis quamplurimos. Ebrietatem haud secus
Ac pestem deuita teterrimam: nec luxui
Indulgebis: sed grata tibi sit parsimonia,
Quæ non abs re magnum vectigal dicitur.
Cuilibet salubria admonenti, protinus
Pareto reuertntur, ac age gratias. Deum
In primis obsecra, vt omnia tua consilia, atq́, conatus
Sua secundare tibi dignetur clementia.
Horum fili quoad vixeris fac memineris.
Tobi. Dabitur opera pater mi. Toba. Sed audi quid
præterea te velim.
Tobi. Perge pater, auscultо. Toba. Iam annus agitur
vicesimus

Quod

Quod in Ragensi provincia apud Gabelem mihi
Cognatione proximum, argenti decem
Talenta deposuerim. Nunc quandoquidem eò
Nobis res rediit, vt pecunia sit opus,
Vti istuc proficiscaris, atque argentum illud ab eo
Velim reposcas, suo ipsi reddito chirographo.
Tobi. Lubens itineri accingar pater: at nescio
Qua istud ratione efficiam: nam neque illum, quem vocas
Gabelem, novi, neque viam qua in Mediam
Itur. Tobæ. Quære viæ fidum alicunde tibi comitem
Totiusq; itineris peritum: atque ad me deducito.
Numerabimur pretium quantum poposcerit.
Porrò ad Gabelem vbi perveneris, dic modo
Tobæi filium esse te, marsupio
Hoc, syngraphaque illi oblata, pecunia,
Sat scio, numerabitur continuò: nam vir est
Probus admodum, ac fide plenus: cùm videris,
Dices hominem quantivis pretij. Tobi. Age pater, ad
Forum hinc. sed quem video huc adventare adolescentulum,
Aditer accinctum? Tobæ. Quò tendat roga. Tobi.
Vbi propiùs accesserit.
Raph. Dei supremi nuncius ego sum Raphael,
(Ne quis per ignorantiã me esse hominem existimet)
Ex alto missus æthere, ad hunc virum pium
Tobæum, quem cum filio stantem hic ante ostium
Videtis. Quæ verò illi per me præstabit Deus,
Multis verbis hic commemorare, neque locus, neque
Tempus patitur: palam pòst fient omnia. Fallam eos

Ad

Ad tempus, & pro Raphaële, Azaria
Mihi nomen esse dixero. Dimit.

Actus II. Scena VII.

TOBIAS, TOBAEVS, RAPHAEL.
ZkaZontes.

SAlve hospes honorande. Toba. Quid, adestne mi
fili?
Tobi. Adest. Toba. Salve adolescens amande. Rap.
Divine
Vir, salve plurimum. Toba. Frustra mihi salutem
Precaris ô bone, cùm omnia mihi succedant
Parum feliciter: quem si salus salvum
Vellet, numquam oculis orbasset senem. Raph. Fac sis
Animo bono, brevi tempus aderit, lumen
Tuis oculis quo restituet Deus. Toba. Faxit
Ita pater cœlestis: Sed quò tibi iter est nunc?
Ra. In Mediam rectà. Toba. Eho, in Mediam? Rap.
Isthuc me
Vocant negotiola quædam. Toba. Iocene istud
An seriò inquis mi hospes? Ra. Quid mihi lucri
Sit, si mentiar? id quod res est loquor. Sed quid
Hæc nova sibi vult commutatio frontis?
Quid applausistis? quidve estis alacres? Tob. Nunquã
Ego vidi commodiorem hominis adventum.
Toba. Filius hic meus eodem iter parat. Quid si
Hunc imperitiorem viæ tibi asciscas
Comitem? vbi redieris quicquid pretij à me
Optaris, id optatum feres. Ra. Nihil vile
Moror lucellum: de mercede agemus tunc,

Cum filium rediſſe videris ſalvum.
Tobæ. Iſtud quidem fiet numquam. Ra. Cave quic
Diffidas. Pulchrè omnes calleo vias, haſq́ (quam
Regiones peragravi frequentiùs : nulli
Eum commiſeris tutiùs. Tobæ. Amabò hoſpes
Cujas es? aut quibus parentibus quæſo
Prognatus? Ra. Quorſum id percõtare? nil refert
Ad id quod agimus nunc. Tobæ. Cupio tuum ſcire
Nomen, terramq́ natalem, parenteſq́
Tuos, periuſquam committam tibi gnatum,
Cujus ſalus mihi mea ipſius vita
Potior eſt. Rap. Age, dicam, cùm te id velle video
noſtin'.
Hananaëlem, ſenem illum dico, de ſtirpe
Solo mihi majoris? Tobæ. Quid ni? meum tanquam
Hunc filium : quandoquidem mihi cum eo magna
Iam inde vſque à pueritia fuit ſemper
Familiaritas. Ra. Illius ſum filius Azarias.
Tobæ. Hem quid ais? igitur ſanguine mihi coniun-
ctus
Es, Ra. Eſt vt dicis. Tobæ. Sed ne id mihi, procor,
frater
Succenſeas, quod curioſiùs ſtirpem
Tuam expiſcari non crubuerim. Scis quàm
Non ſit tutum cuiquam hoc rerum ſtatu quicquam
Committere ignoto : & curæ eſt mihi gnatus.
Ra. Patris probi fungeris officio. Tobæ. Ego drachmã
In ſingulos tibi pendam dies. Ra. Mitte
Inquã pretium. Tobæ. Quin beneficium hoc tibi faxo
Vt dicas pulchrè fenoratum, vbi natum

Redux-

Reduxeris incolumem. Scio te mea nunquàm
Ante hac vſum neceſſitudine, memorem Rect.
Me dices, ac gratum. Ra. Facile de eo inter nos
Convenerit, vbi fuerimus reuerſi. Nunc
Vt ſe gnatus paret tantùm iube. Toba. Hem fili,
I intro, ac protinus ad iter parate: ne
Quid hujus commodum tua remoretur cunctatio.
Tobi. Fiet.

Actus II. Scena VIII.

TOBAEVS, RAPHAEL, TOBIAS.

Trochaici catalectici, ſenarij & ſeptenarij

QVàm ſæpe accidunt, mi adoleſcens, quæ non au-
dèas
Sperare! oh, vix verbis poſſum conſequi,
Quantum hic inopinatus adventus tuus mihi
Gaudij attulerit! Ra. Credo. ſed iſtud quicquid
commodi eſt,
Mi ſenex, vni Deo acceptum referri convenit.
Toba. Nunc demum mihi lubet vivere, poſtquã mea
Ex progenie, talem te cognovero
Prognatum. Ra. Fac eo ſemper ſis animo, & omnia
Quæcumque optaris, tibi optata adferet Deus.
Tobi. Hem, adſum pater, haud male, vt opinor, ad
viam
Inſtructus, Toba. Bene factum fili. Tobi. Iamdu-
dum, mea
Matri, dum viaticum numerat, vale
Dixi. Toba. Faxit Deus optimus, vt incolumes b evi
Redeatis vterque. Tobi. Vale mi pater. Toba. Fili en:

Vale, adolescens, tibi committo filium meum.
Tu fac eius curam agas. Ra. Quietus esto, ego
Huc illum tibi propediem salvum reduxero.
Toba. Utinam. Ra. Fiet, tu modò fac vtramque in
aurem dormias.
Toba. Quàm id mihi difficile erit absente filio!
Hem puer, concede huc, intrò reducito.

Actus III. Scena I.

TOBIAS, RAPHAEL.

Eiusdem rationis versus.

APpetit vesperа frater, lassumq́, longa me
Reddidit profectio. Ra. Ad Tigrim deveni-
Commorandi hic commodus dabitur locus. (mus,
Tob. Tu me deduc ignotum. Rap. Hospitem probum
dabo ad
Proximas has aedes si videbitur
Diuortemur, quarum hospitio semper feliciter
Vsus sum. Tobi. Vbi voles, mihil in me erit morа.
Sed prius ad flumen concedamus rogo, vt pedes
Sudore, ac pulvere turpatos abluam, Rap.
Vt lubet, sequar quocunq́, vocaveris. Tobi. Amnis
Octo. *Non fastidiendũ prаbebit refrigerium mihi. (hic*

Actus III. Scena II.

ANNA.

Octonarij Iambici.

NVmquam mihi senectus visa est onus aquа
miserum ac modo:
Postquam ad аtatis invalescentis non pauca incom-
moda

moda
Multo præterea asperiores super salute filij
Accedunt solicitudines. Nunc demum sentio misera
Quantus sit erga liberos parentum amor: vix vnquam animus
Quiescere sustinet; adeò mihi videtur durum, ac græve,
Dulci ipsius præsentia frui non posse. Imò haud parum,
Anxia sum, ne alicubi algeat circumventus. Multæ simul
Concurrunt suspiciones, quæ meum animum diversum trahunt:
Viæ crepidines periculosæ, adolescentis parum
Circumspecti imperitia: tùm hospes, cuius fidei creditus est
Ignotus. Sed quid ego nunc dicam de marito, qui
Isthuc eum pene invitum protrusit? Ah, tantamne rem
Tam negligenter agere? Saltem spectatæ fidei viro
Commisisset, cùm ipsi salute filij pecunia
Prior esset. O insaturabilem habendi sitim! Senar.
Quasi non multo satius fuisset, paululum
Perdere pecuniæ, quàm filium, vnicam
Nostræ senectutis requiem, vitæ subire periculum.
Cui si quid, quod Deus prohibeat, adversi in via accidat,
Actum est, mori malim, quàm tantam miseriam pati:
Adeò nihil sine eo mihi in hac vita aut amabile, Sept. 2.

Aut dulce, aut jucundum videtur. Hei mihi, nul-
lam arbitror
Senar. *Mulierem me infeliciorem vivere*

Actus III. Scena III.

TOBIAS.

Trimetri partim recti, partim Zkazontes.

QVid quisque vitet, numquam homini satis cau-
tum est.
Me miserum, totus horreo, postquam mihi
Triste illud succurrit periculum. Deum
Immortalem, plane perieram, ni Azarias
Meus mihi succurrisset. Modo in Tigri
Dum me lavo, piscis quidam immanis, ex imo
Prosiliens gurgite, me omnis infortunij,
Maliq; securum, inopinato hiantibus
Invadit faucibus. Hic ego formidine
Exanimatus, truculentam belluam branchis
Corripio, Azariæ inclamans opem: cujus
Auxilio superior evadens prostratum humi
Confício, confectumq; exentero quantum
Possum, cor & fel palpitanti detrahens:
Quæ usum suum in medicina, ut is asserebat, sunt
Habitura, atq; hac de re in itinere plura mihi mox
Se narraturum promisit. Sed eccum, ipsus
Foras egreditur. ———

Actus III. Scena IIII.

RAPHAEL, TOBIAS.

Trimetri.

——— *Hem Tobia, rursus ad iter*

Paremus

Paremus nos, rectaq; pergamus Regem,
Nusquam cunctantes. Tob. Adsum domine, con-
sequor
Quocunque vocaveris. Sed hoc mihi expedi
Amabo, quodnam tandem facies pharmacum
Ex hoc exacto piscis corde, ac felle? vix
Credas, quantopere id narrari mihi cupiam.
Ra. Nil te celabo mi frater: nàmque hinc tibi
Non vulgare ariolor oriturum gaudium.
Tob. Vtinam augur sis verùs. Ra. Cor præsentaneum
Habet remedium ad exigendos impios
& corporibus mortalium Cacodæmonas.
Fel autem medicatur oculis albugine
Obductis. Tob. Hem, quid ais? in patre periculum
Faciam, domum reversus. Ra. Admiraberis,
Vbi videris rem. Verùm jam pervenimus
Ecbatana, neque procul ab ædibus tui
Cognati Raguelis absumus: igitur
Hinc rectà concedamus. Tob. Placet. Ra. Accõmoda
Aurem, tèque attentum præbe, quod audies
Iam, ex usu tibi futurum est maximè. Tob. Arrexi Scaz.
Vtramque, tu, vbi voles, exordire. Ra. Hic tuus
Consanguineus Raguel vnicam habet filiam,
Nomine Saram, egregia forma juvenculam.
Bonam, bonis prognatam, & dotatam probè.
Tob. Parentum virtus, castitasq; maxima
Puellæ dos est. Ra. Moribus insuper adeò
Modestis ac venustis, vt nihil suprà.
Tob. Audio. Ra. Sedulo agam cum eo, vt in matri-
monium

Hanc tibi det: tu te idam velle fac intelligat.
Non denegabit, sat scio: nec si velit
Troch. *Maxime, jure poterit: nam prater jus tuum*
Nil postulas: tibi enim debetur: vtpote
Qui ei cognatione, ac genere proximus
Es. Nec eam contra præceptum Mosaicum
Alienigenæ nuptum locabit conjugi,
Nisi crimen capitale velit incurrere.
Tob. Nil malim frater, quam hanc uxorem ducere.
Troch. *Sed est scrupulus, qui animum male habet meum.*
Ra. Facessant scrupuli, quid timeas scio. Tob. Ferunt
Illam jam olim septem viris nupsisse, qui
Ab Asmodæo principe Cacodæmonum
Priusquam in complexum venissent, protinus
Sept. *Crudeliter omnes sunt interfecti, periculum*
Ex aliis faciam, mihi quod ex usu sit.
Sept. *Ra. Nihil est Tobia quod vereare, omnem tibi me-*
Ademero, meis tantùm fac parcas (tum
Præceptis, Audi in quos jus habeat dæmonis
Immanitas. Quicunque matrimonium
Brutorum animantium ritu, libidinis
Non prolis procreandæ gratia, ambiunt,
Divini numinis immemores, hos impetit
Immundus ille spiritus. Tu modo Deum
Octo. *Viritus, non tibi, sed soboli complexum quære, & pa-*
tris tui
In memoriam revoca præceptum, qui tibi
Interminatus est, ne conjugem à tua
Stirpe alienam unquam duceres. Hæc si tuo
Infixeris animo, nihil est quod dæmonis

Exhor-

Exhorreſcas inſultum: continùo fugam
Dabit, vbi te his armis inſtructum ſenſerit.
Quare cubiculum ingreſſus (nam certo ſcio
Hodie te illam vxorem ducturum) tres dies
Ab vſu connubiali fac vt temperes,
Orationibus interea cum ea vacans.
Secunda nocte in ſanctorum patrum ſtatim
Admitteris conſortium. Nox tertia
Propagandæ demum ſoboli dicabitur.
Hinc vbi vos liberorum procreatio, aut
Humanæ carnis illexerit infirmitas,
Stratum primùm relinquitote, Deumq́ humi
Prolapſi ſupplices adorate, vt ſua
Vos dignetur clementia, impiumq́ procul
Pellat cacodæmonem. Simulq́ ſumito
Cor piſcis, & hinc ſub eius veſtes ſuffitum facito: Octo.
quem vbi
Nidorem olfecerit ſatan, perterritus
Cubiculo cedet, fugietque puellam illicò.
Nec relictam repetet vnquam. Tobi. Deus bone,
Animus tremore ſimul ac gaudio mihi
Inhorreſcit, dum tam prodigioſa audio
Te narrantem. Faxit Deus vt experiar propediem, Sept.
Hæc nunc verè à te dicier. At quis ille ſenex quem Octo.
conſpicor
Ex ædibus iſtis prodeuntem, promiſſa barba, ac ſenio
Venerabilem. Ra. Eho, hic ipſus eſt Raguel, patris
Tui cognatus. Tobi. Quid audio? feliciter
Sanè ſuccedunt omnia, cùm ille qui alioqui
Eſſet quærendus, vltrò nobis venit obviam.

Actus

Actus III. Scena V.

RAGVEL, EDNA.

Septenarij & octonarij Iambici.

Quotidianæ querelæ, & lamentationes filiæ,
Perpetuaq; orbitatis deploratio, me eo
Redigit infelicem, vt quid agam, aut vbi sim nesciam.
Numquam tam manè cubiculum eius ingredior, neq;
Tam vesperi revertor vnquam, quin conspicer eam
Singultientem, ac calamitatem deflentem suam.
Si quando lachrymantem consolari, & animi ægritudinem
Oratione pares lenire, nihilo plus agas,
Quàm si adversus stimulum calces, aut laterē laves.
Nec vnquā tam blandè dicere possum, se vt respiciat
Pectusq; inutili mœrore excarnificare desinat.
Altius animo inhæret dolor, quàm vt evelli queat.
Me miserū! adeon' rem redisse, vt vnde alij non mediocrem
Voluptatem percipiunt, hinc mihi gravis exundet dolor?
Iam olim cùm mihi coniux peperisset filiolam, Deum
Immortalē, quantopere mihi plaudebam, atque adeò gaudium ex
Ea mihi pollicebar perpetuum, ac bene stabile.
Quæ simul ac grandiuscula esset facta, ita vt illius
Ingenium iam nosci posset, tum omnes omnia bona dicere, &
Cat. *Laudare fortunas meas, qui gnatam haberem*
Ingenio tali præditam. Verùm ex ea miser
Quem nunc capio dolorem? facilè hîc plus mali est,
quàm

quàm illic boni.
O calibatum quovis potiorem connubio!
Sed video vxorem: quid dictura sit nescio. Edn.
Marite mi,
Opportunè pol te hîc stantem reperio. Mitio
Noster vicinus summo te rogat opere,
Vt continuò ad se venias: nam sibi tua ait
Paulisper esse opus praesentia. Rag. Iam iam Scaz.
Adero. Sed quosnam huc adolescentes adventare
conspicor? (mane.
Ad nos, nisi quid me fallant oculi, iter instituunt:

Actus III. Scena VI.

RAPHAEL, TOBIAS, RAGVEL, EDNA.
Eiusdem generis versus.

EGo de hac re hunc adoriar, tu orationi vti sub-
servias
Vide. Tob. Laudabis. Ra. Age. Tob. Si impetras, Sen.
quid aliud
Malim, quam hodie has fieri nuptias? Ra. Non est
dubium id quidem:
Nam pulchre hominis sensum calleo. quin commodè
quoque
Eius adest vxor. Salve vir honoratissime. To. Precor
Tibi salutem matrona optima. Rag. Idem cũ fœnore
Vobis reprecamur adolescentes humanissimi.
Quàm bellè hic iuvenis Tobæum fratrẽ nostrũ refert
Toto corporis habitu: eundẽ esse putes, et as si cõgruat.
Ed. Per omnia, ita me Deus amet, ei simillimus est. Sen.
Ra. Cuiates estis fratres, aut quibus nati parentibus?
Tob. Ex captivis Niniuæ agentibus, & familia Sen.
Nep-

Nepthalienſi. Rag. Nullane vobis eſt familiaritas
Cum Tobæo frater meo? aut noſtiſne ſenem quempiã
Eo appellatum nomine? Rag. Novimus probè. Rag.
Quid audio?
Valétne? To. Valet quidẽ, ſed oculis orbatus eſt miſer.
Ed. O Miſeriam! Rag. Eheu, dignus pol eſt fortuna
meliore. ne
Iſtiuſmodi hominum jam nobis ingens penuria eſt.
Vir eſt antiqua virtute, ac fide. Oh, numquam mihi
Quoad vixero, eius ex animo elabetur memoria.
R. Tobæus is, quẽ vos fratrẽ appellatis, huius eſt pater
Ed. Quid ais? Rag. Nil me fefellerunt oculi, dum
illum per omnia
Tobæo ſimilem prædicarem. bone Deus, præ gaudio
Vix ſum apud me. Teneone te cognate mi? oh, la-
chrymas mihi
Ex oculis excutit inopinata hæc felicitas!
Ed. O faustum ac felicem hunc diem! Rag. Quis
non miretur hoc
Tantum, ac tam inſperatum bonum? Deum tibi mi
fili precor
Secundum, ac propitium: quandoquidem ex integra
vita viro
Prognatus es. Hẽ vxor, quãprimũ intrò te confer, &
Mactato ariete bene ſaginato, convivium appara.
Mox ſimul omnes ſequemur, ac hilarem ſumemus
hunc diem.
Quid aliud volui dicere? hem, Mutioni facito vt nũ-
Mihi eſſe negotiũ, ne me expectet: ſed huc (cies
Ad nos veniat, ſi quid habet ſeria rei.

Actus

Actus III. Scena VII.

TOBIAS, RAPHAEL, RAGVEL.
Trochaici catalectici, septenarij. & octonarij.

NVnc est tempus Azaria, vt de matrimonio
Sermonẽ inycias, dũ accasio fert, ac soli sumus.
Raph. Tace, idipsum in pectore agebam dudum. Rag.
Nihil iamdiu mihi
Quod magis vellem evenire, evenit: ô Deus
Serua obsecro nobis hæc bona. Hem, intrò, si placet,
Comessatũ concedamus. Rap. Paulisper mane, vt tibi
Commemorem, qua gratia huc ad te divortimus:
Nam haudquaquam de nihilo est, quod tam longum
iter suscepimus.
Rag. Atqui id à convivio narrabitis opportuniùs.
Nunc tantum vos præbete hilares, antequam hocce
gaudium
Ægritudo aliqua cõtaminet. Raph. Voluptatẽ, mihi
Crede, geminabit, si facilem & exorabilem
Te prebueris. R. Absit nostrũ vt remorer cõmodum.
Agedũ, ausculto. Ra. Hic orat vt nuptũ sibi tuã loces
Filiam. Quid extimuisti, aut quid taces
Mi senex? quod metuis, facilè propulsabitur:
Nam quid te solicitet scio. Age desine Sen.
Tergiversarier: huic debetur iuxta Mosaicæ
Legis edictum, vtpote genere proximo, & pijs
Prognato parentibus. quapropter desponde, vt simul
Læti omnes agitemus convivium. Rag. Non dubito Iamb.
quin Deus,
Cuius inscrutabili consilio omnia geruntur, huc
Vos, lachrymis tandem nostris commotus, miserit.

Quaprop-

Quapropter ne videar Theomachein *lubens tibi*
Tobia hanc in coniugem tradidero: nam gener placet
Vt qui maximè: sed est quod me deterreat. Tob.
Quid precor?
Rag. Non opus est prolato. Rap. Rem omnẽ novimus:
Nihil eris periculi. Rag. Vt nunquam desunt invidi,
Qui talia libenter nunciant. Verùm id licet
Vos audivisse ex alys credam, tamen,
Ne te Tobia circumvenisse videar,
Idem ipse proferam denuo. Eam ego non ita
Iamb.2 *Pridem diversis temporibus septem viris*
In vxorem locavi: qui prima statim
Nocte omnes, antequam ea essent potiti, à dæmone
Nescio quo sunt interfecti. quamobrem, si tua
Acatal. *Tibi curæ est salus, mittes hanc rem, & affinitatem*
Tibi aliam potiorẽ, ac commodiorẽ quarito: nã sapit
Is, mea sententia, feliciter, periculo (monis
Qui sapit alieno. Tob. Ah, nihil omnino me cacoda-
Terret assaltus: Deo hanc meam cõmitto vitã, apud
Hunc tutũ patet innocentiæ asylum. Quapropter sine
Te exorem, alioqui numquam hodie tam blandè dices
mihi,
Vt cibum tecũ capiã. Rag. Ah, ne me obsecra: quasi
Hoc te orando à me impetrare oporteat. Scio tibi
Vni deberi, & nulli locaverim lubentius:
Sed vereor vt in rem tuam sit. Raph. Erit, tantũ Deo
Fac cõfidas, desponde. Rag. Agè nil detrecto, desponeo:
Raph. Bene facis. Tobi. Habeo gratiã. Accersi iube:
Raph. Intus id cõmodius transigetur. Rag. Vt lubet:
Quis me fortunatior, si hoc coniugium feliciter

Cesserit

Cesserit? Raph. Quàm mox intramus? Rag. I
præcedo, vos
Me consequimini. Tob. Deus vortat bene.

Actus IIII. Scena I.

PHAEDRA, MYRRHINA.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij.

QVid ais Myrrhina, daturne illa hodie hospiti
Isti nuptum? Myr. Ita est. Pha. Quî scis?
Myr. Hera mihi, fortè dum
Modo sit obviam, narravit. Pha. O senem
Audacem? ô infortunatum adolescentulum!
Cui si exitium moliaris, quo nisi
Huc instiges infelicem? Myr. Forsitan
Nunc quam quondam succedet felicius.
Pha. Scis quam feliciter? eodem præmio
Quo septem alij numerabitur miser.
Myr. Quî scis, nisi periculum sit factũ? Pha. At in
Adolescente tam generoso id experirier,
An non extrema cuiusdam insaniæ est?
Non pol se dignum facit herus, qui tam amabilem
Iuvenem ineluctabili periculo obijcit.
Ecce quàm iniqui sunt homines præ studio, dum id
quod expetunt
Efficiant. Myr. Hem Phædra, satin' sana es, quæ hero
Maledicas? vide ne linguæ incontinentia
Tibi malum aliquod pariat. Pha. Quid agam miseræ? non queo
Quin lachrymẽ, cùm mihi tam audax facinus venit
In mentem. Quid tibi nunc eius formam prædicem?
Cum tute ipsa eum conspexeris modò.

Myr.

Myr. Perliberatis visus est, deos precor
Vt superstes sit. Phæ, Ne comparandus hic quidem
Est ad illos, quibus antè nuptum data est.
Verum vt sit superstes, in nobis situm est
Myrrhina. Myr. Cedo, quî sic? nã illi benefaxim lu-
Phæ, Rẽ omnẽ ipsi clam narremus: sententiã (bens:
Mutabit, vbi quod alijs factum est cognoverit.
Myr. Hau, hau, sanâne es mea Phædra? an hoc tibi
Proferendũm vsquam videtur? hem, vide
Quã rẽ agas. Ph. Adolescentẽ ex morte revocavero
Ad vitam. Myr. Pol si sapis, quod scis, fac nescias:
Ne tibi officiosa ista tua incommodet
Curiositas. Phæ. Sanè mihi curæ est, quo hoc siet
Eventurum: Myr. Et mihi quidem. Verũ quid hic
Otiosæ diutius moramur, cum omnia
Intus perstrepant vndique tumultibus? hinc
Ocyus nos amoliamur: nolo me hîc hera
Tecum garrientem conspiciat. Phæ. I præ, sequor.

Actus IIII. Scena II.

TOBIAS, SARA.

Senarij Iambici, septenarij & octonarij.

BONO animo esto anime mi, Deus dignabitur
Sua nos misericordia, si nostris diffisi meritis,
Ad eius supplices confugiamus clementiam.
Sara. Ita spero. Tob. Procumbamus igitur vterque
in genua, & opem
Imploremus diuinam, adversus quam nihil valet
Imbellis furiosi cacodæmonis ferocia.
Humani generis conditor, ac propagator Deus,
Qui primus sacratum connubij fœdus

Inter

Inter Adamum & Evam generis nostri principes
Sanxisti, quæsumus vt hanc nostri matrimonij
Societatem, quam iuxta diuinum tuum
Decretum inter nos hodie pepigimus, ratam
Ac felicem esse velis: impiumq́ procul hinc arceas
Hostem Asmodaũ, septem interfectorẽ adolescentiũ:
Ne in nos sua eadem immanitate utatur: Scis Deus,
(Nihil enim te fugit) me hanc non libidinis,
Sed sobolis propagandæ gratia duxisse conjugem:
Idque ex Mosaica, atq́ Israelitica
Legis præcepto, sanguine ac cognatione proxima
In uxorem ascita. Quare nostri precor
Misertus, ab hostili me dignare impetu tuerier:
Vt me jam meditans adoriri, vires desideret suas:
Exterritusq́ fugiat, cùm se inermem senserit.
Sar. Amen. Tob. Eamus nunc in conclave, soror dilectissima,
Vt juxta Azariæ præceptum ex corde piscis, hactenus
Penes me in hunc usum conseruato, tuas
Sub vestes suffitum faciam: Atque ita Satanæ dolos
In me intentatos eludam. Sar. Vbi voles, sequor,
Deus nostris favere dignetur conatibus.

Actus IIII. Scena III.

RAGVEL.

Trochaici Catalectici, senarij, septenarij, & octonarij.

CVM jampridẽ mens adversus ærumnas, indies
In deterius gliscentes, occaluerit: minquã tamẽ
Æquè me afflixit solicitudo, ac modo,
Adeo, ut somnum hac nocte oculis non viderim meis,
Quoquo mè verto, anxietas, dolor, metus

Vndique circumvallant infelicem. Quam velim
Has numquam coijsse nuptias: non quod gener,
Aut affinitas displiceat, (numquam enim magis
Aptum, ac filiæ magis firmum invenere virum)
Sed quòd adolescentulum mihi sanguine,
Ac cognatione proximum, insuper mea ipsius
Filia haud minus eharum, tam formidabili,
Tamq; horrendo vbicerim pericula.
Eius me miseret, ei nunc timeo, is me nunc solicitum
habet.
Quod vtinam numquam suadere Azariæ
In mentem venisset, neu cupidum me eò (mihi
Impulisset, quod mihi principium est mali. Ah Deum
Iratum arbitror, qui huic auscultaverim:
Acatal. *Qui tantas suis consilijs confecit mihi*
Solicitudines: cui si constanter restitissem,
Nihil omnino hunc mihi metuendum esset mali.
Quin & ipse Tobias orare haud destitit,
Donec quod petebat impetrarat. Quid tu? num illicò
Morem gestum oportuit? Fuisset tum quidem
Illi ægrè, si denegassem: at bidui, aut
Tridui hæc tantùm fuisset solicitatio.
Post rem secum rectè reputasset via.
Nunc nullus locus excusationi est relictus: omnia
Perturbavi, perdidi nepotem, fratrem filio
Vnico fraudavi. Hem canitiem! me quę prudentia,
Et longo rerum vsu sollertem ac vafrum
Esse conveniebat, nihilo plus sapuisse, quàm
Vix egressum ephebia, ac ætate imperitum, deniq;
In amore occupatum adolescentem? Modo

Ad

Adsit vereor, qui ipsum ab Asmodæo dæmone
Nunciet trucidatum: atque ideo negotium dedi.
Cuidam ex famulis, vt sepulchrum noctu clanculũ
Effodiat: quo ante exortũ solis, si fortè (quod Deus
Avertat) perimatur sepeliam: ne fabula
Eiamus vulgi, magisq; traducamur, ac probris
Incessamur asperioribus. Sed quid sibi
Vult, quòd vxorem tam mane? quam heſterno die
Ob negotia culinaria ad multã noctem scio (audiã.
Vigilasse? Eheu, quàm metuo, ne ex hac quod doleat

Actus IIII. Scena IIII.

EDNA, MYRRHINA, RAGVEL.
Eiusdem generis.

HVc me sequere Myrrhina, est quod mandẽ.
Myr. Here impera,
Et puta factũ. Ed. Quamprimũ vise quomodo in filiæ
Seres habeat cubiculo: num vterque vrvat. Acut.
Nam nimis solicita sum misera, ac timeo omnia.
Myr. Credo hera. Nihilne amplius est, per me quod
curatum velis?
Edn. Nihil, here, matura reditum. Myr. Iam iam
adero. Edn. Ego interim
Hic tantisper dum redis, operiar foris.
Nũquã ita vt nunc animus spe, metu atq; gaudio fuit
Perturbatus. Rag. He vxor, quo pacto se res habent
Intus? num parum ex sententia? Edn. Ah marite.
Rag. Quid taces?
Occidi miser. Edn. Equidem ignoro mi vir: eoque
Myrrhina
Nostra vt visat præcepi mihiq; rem illicò renunciet.

Illam hic opperior dum redeat. Atque eccam. bonũ
Ædepol, nisi quid me fallit mens, apportat nuncium.
Contemplare vt gestiat. Rag. Mirum ni gaudio:
Procedamus ei obviam. Myr. Vbi ego illam invenia-
am cogito?
Vt metum in quo nunc misera est adimam, atque a-
nimum expleam
Gaudio. Rag. Huc huc Myrrhina. Myr. Hem mi
here, commodè
Pol hic te quoque stantem invenio. nuncium
Adfero, cuius voi participes fieri maximè
Optatis scio. Rag. Hem, vivitne? Myr. Vivit. Edn.
Quid, vivit? Myr. Valet
Inquam, ac vivit incolumis? Rag. Quid obsecro,
Num ludis tu nunc nos? Myr. Egòne vos? quamo-
brem? Rag. Nescio,
Nisi quia quo impensius hoc esse cupio verum, eo ve-
reor magis.
Quis nobis felicior, si quidem tu hæc vera prædicas?
Edn. Oh, vide sodes, vt nobis certa nuncies:
Ne nos in falsum, idq; breve conijcias
Gaudium. Myr. Egon' quicquã falsi dicã, vt mentiar
Misera? verissima comperies quæ adfero.
Dum ingredior gynæceum, crepitũ prohibeo cardinis
Forimque sonitum: hinc ad lectum placide suspensa
Ire perrexi, accessi, astiti, suaviter (grada-
Invenio vtrumq; cubantem. Quid hoc? Numnam
vobis parum
Etiã explorati videtur quod narro? Rag. Hem, sati
Certa omnia mea Myrrhina, hæsitare dudum desii.

Se

Sed quid ego tibi pro nuncio hoc donem? Myr. Nihil
Equidem: extra officiũ feci nihil. Rag. Ego te ſinam
Sine munere abire, ex orco qua mortuum
Me reducẽ in lucem feceris? Ed. O feſtiviſſimũ diẽ!
Rag. Verùm Azariam eccum video ſtare ante oſtium: in ſinum
Hujus hoc quod nactus ſum effundam boni.
Edu. At nos intrò rectà concedamus Myrrhina, vt
Totam familiam delibutam reddamus gaudio.
Myr. Age. Na ego ex hoc nuntio maximũ aliquod
capiam bonum.

Actus IIII. Scena V.

RAPHAEL, RAGVEL, LYCHAS.

Senarij Iambici, admiſtis paucis ſeptenarijs, & octonarijs.

AD extremos vſque Ægypti ſimus hinc impium
Obtorto collo protraxi Lacodemonem:
Atque ibidem fruſtra conantem eluctarier,
Tam arctis colligavi compedibus, vt huc ei
Vnquam reverti non ſit integrum. Sed Raguel
Adeſt: vox comprimenda eſt, tale ne quid audiat,
Rag. Deus ſum, ſi nulla agritudo huic gaudio
Vnquam interceſſerit. Raph. Quis hîc ſe venditat
Beatum? Rag. Oh, Azaria, mearum omnium
Voluptatum inventor, ſcis in quibus ſim gaudijs?
Scis Tobiam vivere ſalvum? Raph. Quaſi neſciam
Aſſimulabo. Rag. Aſmodeo procul hinc in malam Scaz.
Abacto rem? Raph. Hem, bene, ita me Deus amet,
factum.
Rag. Res nulla poteſt mihi tanta intervenire jam,

Vt agritudinem conciliet. Nescio
Quid commemorẽ primùm, aut quẽ laudẽ maximè:
Te, qui mihi dedisti consilium vt facerẽ: an me, qui
sum ausus id
Incipere. Raph. Neutrum ô bone: Deo vni acceptũ
id ferri convenit:
Qui vestris commotus lachrymis, aliquando vos re-
spexerit.
Rag. Scio mi frater. Neque hoc eò dictum volo,
Quasi citra illius opem quicquam nostra valeat
Industria. Da veniam, homo sum, humani nihil
A me alienum: delirat lingua gaudio.
Rap. Quin moderare affectibus: etenim vt virum
decet
Fortem, res adversas infracto perpeti
Animo: ita nihil intolerabilius, ac Deo
Magis invisum, quàm dulci fortuna ebrium
Immoderatè insolescere. Qua propter dum ego
Intus quod restat perago, tu supplex Deum
Interea comprecare, vt hoc tibi gaudium
Velit esse perpetuum, ac stabile. Rag. Mones probè:
Proin' & hîc, & alibi tibi, lubens obtemperavero.
Deum immortalem, quanto mihi nunc plus sapit
Hic adolescens, quàm egomet mihi! qaàm pruden-
ter consulit!
Quàm comiter simul, ac salubriter increpat!
Quàm perspicit omnia! in occipitio oculos quoque
Habere hunc verè dixeris. Vah, me meæ
Pudet canitiei, cùm iuvenem impuberem
Etiamnum, longè plus sapere conspicio, quàm

Me senem: cuius prudentia adolescentium
Moderari conveniebat insipientiam.
Sed commodè venit in mentem. Heus Lycha, ocyus
Ad Sosiam propera. Lych. Quid vis dicam? Rag.
Vt statim
Sepulchrum quod modò effodi præceperam,
Iniecta terra obducat denuo, ac solum
Scitè exæquet, ne vllum extet vestigiũ. Lych. Abeo.
Rag. Nunc vt dies tempus est, convivium
Splendido instructum apparatu adornari iubebo, Troch.
Ad quod amicos omnes volo vocarier:
Vt solidũ hoc, numerisq; omnibus sit absolutũ gaudiũ.

Actus IIII. Scena VI.

TOBIVS, RAPHAEL,
Octonarij.

ABs quivis homine, cùm opus est beneficiũ accipere gaudeas:
Verũ id demũ iuvat, si de quo nũquã meruisti benè, is
Facit. O Azaria mi, ô mi frater, quid ego nunc prædicem
Tuã erga me munificentiã? certè numquam tibi tua
Satis dignum virtute præmium referre queam, licet
In perpetuum servitiũ me totum addicam tibi. Rap.
Tace
Obsecro, bene collocatum arbitror beneficiũ, in amicum quod
Confertur. Si qua in re præterea opera mea egeas, impera,
Ac factum arbitrare. Tob. Deus me oderit, ni te
magis quàm oculos

Amo meos: si frater esses, qui magis morem geras?
Vtinã sit in quo tibi contrà gratificari queam. Sed ad
Rem. Haud te latet opinor, quo pacto me sacramento
Raguel
Obstrinxerit, dederimque fidem, ante decimum quar-
tum diem
Me ex eius non discessurũ edibus: iamq; parentes mei
Reditum nostrum solicitè opperientes, sat scio, nume-
rant dies.
Quòd si ad dictum tempus nondum reversos nos cũ-
spexerint,
Immanè quantum solicitudinis illis nostra pepererit
Sept. *Mora. Quare ne aquo cunctemur diutiùs, velim*
Vt assumptis duobus hinc camelis, servisq; quatuor,
Rage ad Gabelem cognatũ recta proficiscaris via: &
Argentum, cujus gratia iter hoc susceptum est, repe-
tas, dein
Ad nuptias meas tecum reverti dignetur, roges,
Senar 4. *Tantisper numquam te morabitur scio,*
Quin habeas illud, quo die istuc veneris:
Si modò suo illi reddito marsupio,
Quid sit quod me hic detineat, commemoraveris.
Septen. *Rap. Neque hic, neque alibi vsquã erit in me mora:*
nullum defugiam
Laberẽ, dum prosim tibi. At nihilne praterea? T. Ni-
Nisi vt nobis, si fortè difficiliorem se prabeat, (hil,
Blanditijs huc illum pellicias senem. Raph. Agedum,
dabitur opera.
Tob. Faxit Deus, vt tibi eunti ac redeunti salus ipsa
sit comes.

AC

Actus IIII. Scena VII.

SOSIA, MYRRHINA.

Trochaici senarij, & septenarij, partim catalectici, partim acatalecti.

TOtum hunc propemodum cursando ac ambulando
Contrivi diem: perreptavi vsque omne oppidum,
Ad forum, ad macellum, & quò non? dum quæ opus sunt
Ad nuptias paro vix arbitror decem Iamb.
Famulos tot suffecturos negotijs: nec
Quicquam nunc magis metuo, quàm ne hinc denuo
aliquò miser
Extrudar. quod si sit, actum est, perij. Postulem Iamb. 3.
Nunc me defessum refocillari si liceret. At
Opportunè eccam Myrrhinam duobus cantharis
Onustam, huc accedentem conspicor. Alloquar.
Hem mea Myrrhina, quid fit, quid agitur? Myr.
Rogas,
Quid fiat? tota domus perstrepit rumoribus:
Omnes nostrarum rerum satagimus: interim
Tu, quasi nihil sit quod intus agas, ante ostium
Hic otiosus restitas? Sos. Quinam malùm
Otiosus, qui me hodie sursum cursitando
Ac deorsum, adeò defatigaverim, vt
In cursu ferè conciderim miser: atque illud hic
Dum tu accedis, stomachor mecum. Myr. Vin tibi
Gratum faciam Sosia? Sos. Nihil malim, si quidem
Posses. Myr. Possem maximè, si lubeat. Quid tibi
Hoc vini placet. Sos. Haud malũ herculè: quid tum
postea?

postea?
Myr. Hinc haustum tibi plenis propino faucibus.
Sor. Oh, bearis, si hanc mihi præstes beneficientiam.
Cedo
Cantharum sodes: gratumme, sat scio,
Dices, ac memorē. Myr. Quid ais? equidē iocabar
Stulte. Sos. Garris? si vivo, max referam gratiam.
Myr. Agedū inepte, resiste, quò fugis? Sed parcius
Mi Sosia, ne sentiat herus: nam scis quàm sit ad
Has res perspicax: & novi ego ingluviem tuam.
Hem, perij, dimidium exhausisti vinose: mox
Vapulabo misera. Sos. Abi stulta, nescis fallere
Homines: quod factum est dispendij, vide
Sarcias. Myr. Quo pacto? Sos. Vah, nescis? infusa aqua.
Myr. Dixti pulchre, si verbera mihi velim
Lucrifacere, Sed ostium concrepuit, protinus
Intrò fugiamus, nequis fortè hìc nos opprimat
Otiosè garrientes: sequere me. Sos. Sequor.

Actus IIII. Scena VIII.

GABEL, RAPHAEL.
Trimetri Iambici.

INcredibilia sunt quæ narrasti modo
Deum immortalem, nihil vnquam in vita mihi
Renunciatum est gratius. Sed accipe, hem,
Lectum est, conveniet numerus quantum debui.
Raph. Meritò te amo mi Gabel, & habeo gratiam.
Gab. Præsertim vt nunc sunt mores, adeò res rediit,
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Raph.

Raph. Verum dicis, perfidiarum plena omnia.
Sed quid gestis? quidve es alacris? vulgus hominũ,
Si quando numerandum est pauxillulum, frontem
Adversus contrahit ilico, supercilia
Adducit, ambages quærit: quin aufugit
Non rarò creditorem eludens. Cæterum
Vbi fides sit si roges, nihil pudet.
Si instes, ibi tum impudentissima eorũ est oratio. Sept.
Quis tu es? Quid tibi rei mecum est? adeò vt tibi
Amicum inimicum beneficio efficias tuo.
Atqui hoc genus hominum non sibi solum malè
Consulit: at reliquis etiam, qui nihil malè
Vnquam meruerunt, perfidia sua fidem
Planè abrogat: cùm ex illorum impudentia
Horum quoque ingenium metimur. Te simul
Ac depositi commonefacerem, tuo tibi
Oblatò syngrapho, quam nihil omnino sis
Commotus, tua fuit indicio oratio.
Adeoq; admonitus nihil offensus es, vt mihi
Nunc multò videaris quam dudum hilarior.
Gab. Ita decet ô bone. Cùm deponeretur, mihi per-
suaseram,
Ea conditione esse creditum, vt statim
Vbi ipse reposceret, esset restituendum. Et quamquã
Non admodum lauta mihi domi res est, tamen Scxt.
Vnum hoc curavi adhuc, vt mihi esset fides.
Raph. Felix qui eo es animo. At insuper aliud est,
Quod multò mihi præcipit accuratius.
Gab. Quidnam obsecro? Raph. Vt ad suas illuc te
nuptias

Addu-

Adducerem. Gab. Luberet, niſi iter longius
Eſſet: & ætate infirmum hoc eſt corpuſculum.
Raph. Nil opus eſt viribus, veheris commodè:
Tum fabulis itineris edulcabimus
Moleſtiam: Gab. ſuadere noli. Raph. Quid ni ſua-
deam?
Imò haud omittam, ni exorem. Gab. Age, fiat, Raph.
Octo. *Pol te dignum facis*
Gabel. Gab. Tantiſper opperire intus, dum me paro.
Raph. Propera.

Actus V. Scena I.

RAGVEL.

Senarij, ſeptenarij & octonarij, Iambici.

QVidnam in rebus mortalium tam ſuccedit feliciter,
Quod non ſuam habeat admiſtam ægritudinem?
Ita profectò natura comparatum eſt, ut dolor
Voluptatem perpetuò conſequatur. Plus mihi
Præter ſpem, omnemq́, præter opinionem objectũ eſt gaudij,
Quàm unquam fuiſſem auſus ſperare. At nunc vide obſecro
Quantum mea hæc felicitas mihi ſolicitudinis adferat.
Cùm filiam meam nepoti nuptum do, jubeo fidem,
Mihi det, ſe intra dies quatuordecim domum ad
Parentes non reverſurum: ſperans diutino
Convictu, ac familiaritate illum ita devinctum fore,
Vt aut numquam de patria repetenda cogitaret, aut
Saltem

Saltem se propediem reversurum promitteret.
Nunc neutrum impetro miser. Venit hodie ad me,
Mi pater
Inquit, decimus quartus jam agitur dies, qui me à fi-
de tibi
Data liberat: animus est iampridem domi
Apud parentes, quos mea non mediocriter,
Sat scio, solicitat cunctatio. Quare precor
Vt mihi iam illuc pace tua vna cum contingat
Reverti liceat. Nam nisi ad diem dictum
Præsto adfuerimus, aut nos in itinere dolis Scer.
Grassatorum circumventos, trucidatosq; vel
In morbum illapsos, aut aliud adversi quippiam
Incurrisse suspicabuntur. Ad hæc quid me censen' ul-
lum
Potuisse verbum proloqui? penitus obmutui Troch.
Primum: dein mihi redditus: Nihil, inquam, nate
mi
Æquè malim, quàm te hic apud me quoad vixero
cum filia
Ætatem agere: sed iamdudum te hic invitum he-
vere video
Quare tuis si pergam affectibus adversari, nihil agã.
Hoc tantùm unum abs te vt obtineam permitto.
Vt post annum tuos apud parentes exactum, huc re-
Commigretis: sat habeo, si istud impetro (rum
Cum gratia. Nihil respondes? agè non omittã, neque
Desistam, prius quã hoc te exoraverim. Hic cũ illius
Orationem reminiscor, nequeo quin lachrymem miser.
Mi pater, inquit simultiens, qua fronte ego paren-

tes

tes meos
Quorum senectuti vnicum sum præsidium, audeam
Deserere? tum pol vel quovis carnifice me
Immaniorem deputem. Qua illis vita sine me
Non est futura amarissima? Equidem mori
Malim, quam eos per me ad tantã calamitatẽ adigi.
Quid multis? his lachrymis ad misericordiam
Reductus, facio illi ægre demigrandi copiam:
Omnemque rem familiarem, capras, boves,
Asinos, oves, servos, ancillas, reliquamq; supellectilẽ,
Substantiamq; tam auream, quam argenteam,
Ex æquo cum ipso divido, lachrymans identidem.
Tandem cum perpeti non possem amplus, huc effugi
foras.
Trochaici. *Nunc ille abitum parat. At at, quid hoc? pery mi-*
Omnes ex nostris ædibus simul exeunt. Iamb.
Totus tremo, horreoq; postquam horum mihi in
Mentem venit discessus: ô dolor gravis!

Actus V. Scena II.

TOBÆVS, RAPHAEL, RAGVEL, SARA.

Trochaici catalectici, senarij, & septenarij, admixtis paucis octonariis.

SVperis merito maximas ago gratias,
Cum evenere hæc nobis frater prosperè. Ac
Quod remoratur conjugem. Raph. Ægre avellitur
Scaz. *Maternis complexibus jam jam sequetur.*
Atque eccam. Tob. Et socer nescio quo clanculum
Se subducebat modo. Raph. Humani istud ingenij
Iamb. *Est argumentum. Amor parentum in liberos*

Quantum

Quantum valeat, equidem haud ignoras Tobia.
Non animadvertis gnata abitu hunc miserè solicita-
rier?
Atque eà hinc clam discessisse gratia,
Ne quod animo ægrè est cospiciat? Rag. Occidi miser,
Quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit
Solitudo? sed alio deflectunt viam:
Quid si revocem? Heus heus resistite. Raph. Tobia,
Socer est, qui revocat. Tob. Profectò is est ipsus.
Rag. Quid est
Mi fili quid ita properas? cùm jam redissem, pau-
lulum
Si cessisses. Tob. Mirabar quònam abieras pater.
Rag. Non procul. Sed quid tibi placet filia
Dos? Tob. Regalis mihi visa est opulentia:
Quamquam dotata est satis, quæ morata est bene.
Rag. Oh, patris similimum. Hem filia,
Fac te tali dignam præbeas viro:
Illique per omnia morem gerito. Sar. Dabo
Operam mi pater. Rag. Tum socerum, & socrum,
qui tibi
Iam in parentum succedunt locum haud minus
Quàm ve, matremq; tuam reuerere. In domesticis
Administrandis negotijs, quæ propria
Est matronæ functio, vide sedulam Acatal.
Naues operam: vt quemadmodum foris maritus, Iamb.
Ita tu rem domi augeas industria.
Sic fœcundum Deus vestrum faciet connubium:
Liberosq; suppeditabit tales, qui tuis
Conjugisque digni videantur maioribus.

Sar.

Sar. Memorem dices te monuisse mi pater,
Rag. Caterum tibi Tobia mi hanc in manum
Do, & tuæ mando fidei: tu illi pater.
Posthac, tu maritus, tu patronus, tu. Tob. Ah, pa-
ter
Ne lachryma: magnificentiùs habebitur, quàm si
domi
Sit tua. Sed est præterea quippiam
Quod nos vis pater? Rag. Nihil, nisi vt bene
Et prosperè omnes valeatis. Sar. Vale
Mi pater. Rag. Vale, vale, inquam, gnata, postre-
mùm vale.
Discruciòr animo: hoccine tam subitò mihi
In tristitiam commutatum gaudium?
O mutabilem ac volucrem rerum omnium
Conditionem! Sed quid inanibus me macero
Quæstibus? Vah, ejciunda hæc herculè est
Pectoris mollities: nimis indulgeo mihi.
Generum nactus sum ex animi sententia:
Filia talem repperit virum, qualem ipsa ne
Sperare unquam auderet. Asmodæus procul
Ædibus nostris ejectus, cruciatur bolum hunc sibi
Ereptum esse è faucibus. Postremò, omnis res in va-
do est.
Quapropter videndum, ne animi sit parum
Grati, nunc id incusare, quod votis frequenter ut
Eueniret, optavi ardentissimis.
Iamb. *Multa ex quo fuerint commoda, ejus æquum est*
ferre incommoda.

Actus V. Scena III.

TOBIAS, RAPHAEL.

Septenarij, partim recti, partim Zkazontes.

REipsa comperio mi frater, nullam rem tam arduam
Ac difficilem esse, quin levis facilisq́ fiat, si
Adsit alacritas, vel reditus hic, quàm mihi non est
Laboriosus, præut nuper erat discessus. Iam Acrim
Uti vides, devenimus, & adeò de via non sum
Defatigatus, ut vel Niniuen citra moram rectà
Hodie contendere luberet, ni conjuge, & grege
Seruorum, & ancillarum jumenta nostra agentium
Essemus impediti, quæ relinqui haud expedit.
Raph. Est istud quidem vt dicis Tobia: verùm mihi
Si hac in re, quemadmodum in alijs hactenus, auscultaueris.
Non hîc pernoctabimus: at quod superest viæ,
Incunctanter perficiendum arbitror, Non te latet,
Diem, quò nos domi futuros pollicebamur,
Iampridem nuptiarum præterisse mora: patrem
Matremque dolore simul atque metu contabescere:
Quemque diem illis annum videri. Tob. Nil quidem malim
Azaria: sed quid conjunx, reliquæq́ famulæ, Senar.
Quas jam fessas longinqua reddidit profectio?
His longiùs hoc die si sit eundum, periculum est,
Ne in media anhelæ deficiam via. Raph. Scio, sed eas
Committemus, apud quem modò prandebamus, hospiti
Tob. Satin, tutò? Raph. Quidni? probè ego hominem

novi. vir est
Fidei satis spectatæ. Tob. Sed non noverunt viam,
Si solæ consequantur post, nec ubi aberrent vereor.
Rap. Eidem vt deducat dabimus negotium: insuper
Nimiven similiter pervenerimus, aliquot famulos vi
Pulchrè gnaros, eis obviã mittemus. Tob. Quid? vi
Si ex vsu istud fore videtur, age, lubens obtempero.

Actus V. Scena IIII.

TOBIAS, ANNE.

Trimetri Iambici.

QVotidie magis augetur mihi de filio
Solicitudo: & quo abest diutius, hoc eum
De sidere impotentius. Me nullus est
Opinor calamitosior, neque cui magis
Bonæ felicitates adversæ sient.
Eheu, quot jam annos natali ejectus solo,
Hic servitutem pertuli gravissimam?
Quot incommoda perpessus! denique quo nihil
Tum accidere mihi posse arbitrabar tristius,
Visu spolior miser. Tamen has vt cumque mens
Tulit hactenus ægritudines. Nunc vt nihil
Molestiarum desit, major insuper
De filij salute mihi objicitur metus.
Ad hec accedit vxor rixosa, haud leve
Profectò malum: cujus querimonijs mihi
Iampridem aures calent. At at, ostium crepat:
Mirum ni illa est. tacebo, vt quis sit audiam
An. Si res mihi secundæ essent de filio,
Iampridẽ venissent. To. Est ipsa. An. Ah, quos metus,

Et

Et quas anxietates meum mihi confecit silicernium!
Tob. Ecce antiquum obtinet. An. Qui modò foras sibi
Dum verba parata sentit, nescio quæ prorepserit.
Sed opportunè illum hic stantem reperio: adoriar,
Vt in eum quod animo ægrè est, evomam. bone
Vir salve: ecquid remoratur filium? viden'
Tuo consilio jam me miserè solicitarier?
Infortunatior pol me mulier nec est,
Nec fuit vnquam, tali viro quæ nupserim.
Tob. Ah, pergin' lingua vti petulantia? quasi
Isthic minus mea res agatur quam tua.
Si quid nobis advorsi fortè evenerit,
Mihi major sustinenda est portio: atque ob id
Nequaquam ea res mihi neglectui fuit.
An. Nisi fuisses incogitans, pecuniam
Hanc perdere maluisses, quam periculis
Tot. tantisque objectare filium: neque
Ignoto commisisses adolescentulum.
Tob. Mulierè iniqua nihil quicquam injustius,
Quæ, nisi quod ipsa facit, nihil rectum putat.
Opinione melius res cedet arbitror.
Non cogitas quàm longè hinc absit, & nostri Scæ.
Mores hominũ, ad numerandum quisq; est tardior.
An. Tandem huc tua se recipit oratio? virum
Nonne aiebas Gabelem esse optimæ fidei,
Quicum vel in tenebris micare sit tutissimum?
Si incolumis esset, jam hic adesset sat scio:
Quando jampridem dictus præteriit dies.
Tob. Non cessabis diducare istud prius,
Quàm quid veri siet certò resciveris.

An. Ah, nescio quid mihi animus præsagit mali.
Tob. Noli te macerare obsecro: quin pectore
Quieto sis potius. Quid lucri sit, tibi
Si solicitudinem adferas, cum idem sit vel
Nolenti perferendum tamen? An. Eheu, mihi hic
Sola videor, ille quia hinc abest diutius?
Et ejus mihi curæ est salus. Tob. Adeon' putas
Me omnem penitus exuisse humanitatem, vt hoc
Dimet. *Non mihi itidem, vt tibi doleat?*
Sed quid profuerit, si me pergam affligere?
Quid aliud quam malum conduplicem mihi?
Multum juverit animus in re mala bonus.
An. At vereor, si modo vivit, ne miserâ alicubi
Scaz. *Vitam in sordibus ærumnisq; exigat. Tob. Pergit*
Eandem nobis toties cantiunculam
Occinere? interiit, periit, quid sit nescio,
Quin ipsum salvum tibi jam spero propediem
Hîc adfuturum. An. Spe niti miserrimum est
At vtinam ita Deus faxit. Tob. Faciet, fac modo
Divinæ ne diffidas munificentiæ.
Sept. *An. Mi vir, nescio quos procul hinc adventare con-*
Scaz. *Duo sunt, alter filio, alter haud multum (spicor:*
Sept. *Dissimilis ei, cui est commissus, adolescentulo,*
Tob. Faxit Deus vt sit filius. An. Ita spero quidem.

Actus V. Scena V.

TOBIAS, RAPHAEL, ANNA, TOBAEVS.

Trochaici septenarij, & octonarij catalectici.

QVàm nos exoptatos arbitrare parentibus
Venturos Azaria? Raph. Lachrymabunt præ
gaudio

gaudio
Tobia, vbi saluos rediisse nos conspexerint.
At vide ne nostrarum admonitionũ nunc immemor
Sis: tenes quid dicam? de felle loquor, quo patri
Amissũ restituas visum. Tob. He geneo. Quid putas
Successurũ si experiar? dic sodes! Raph. Non minus
Iuverit hic felle, quã cor in abigendo Cacodemone:
Tantùm divino confisus numini, Deum
Ora, vt nostros conatus sua secundet gratia.
An. Quò propiùs accedunt, & quò oculos intendò acriùs,
Hoc illis mihi videtur similiores. Tob. Quid ais? ah, Iamb. 2.
Nunc demum crucior nihil mihi prospicere oculos.
Raph. Tobia, patrem & matrem pro foribus stantes conspicor.
Tobi. Sunt? hem, certè sunt: qua gratia hic consistant nescio.
Raph. Nostrum opperiuntur aduentum. An. Certè ipsus est
Mi vir. Tobæ. Hem, quid ais? An. Cum eodẽ quicum hinc est profectus Acatal.
Comite, procurram obviam, atque in amplexum illi proruam.
Tobæ. Rape me sodes tecum, quid me solum deseris?
An. O mi gnate, ô gnate mi, salvum te gaudeo
Adueniſſe. Tobi. Credo mater, An. Salva sum quæ Acatal.
te valentem
Atquè incolumem rediisse intueor. Tobi. Sed quid pater?
Valuitne vsq? An. Eccum tibi pro foribus. Tobi. In-

terij miser,

Senar. 3. *In terram, dum te consequitur, procul ab edibus*
Pronus illabitur. Ah, quam vereor ne læserit
Se: properemus, vt tollamus. Mi pater,
Quidnam hoc est mali? siccine te hîc esse humi
Prolapsum? doletne quippiam. Toba. Nihil

Iamb. *Omnino mi fili: & si quid doleret, nunc vel immori*
Mihi tuis dulcissimum foret complexibus.
Tob. Frustra me salvum reversum arbitrarer, nisi &
Te pater mi incolumem, ac salvum offenderem. Toba.
Deum
Immortalem? præ gaudio quid agam, vel quid loquar
Planè nescio. Nulla mihi res posthac potest
Tanta intervenire, vt ægritudinem adferat.
An. Mi fili, Deus novit quàm miseram exegerim
Te absente hîc vitam. Toba. Hem Tobia, redistin'
solus? hospitem
Nônne reducis tecum Azariã? Tob. Quid ni pater?
Toba. Vbi is est? Raph. Præstò sum Tobæ. Toba.
Cedo manum.
Mi frater, quo te amplectar, & exosculer. Tibi
Benefaxim lubens, qui incolumem mihi restituis
filium.
Sed quid? qua vos gratia istuc miseram,
Accepistis argentum à Gabelè? Tobi. Ad assem
mi pater
Conspecto chirographo numeravit protinus.
Tob. Bene me hercule factũ, gaudeo. Rap. Imò si scias
Quid boni adferamus præterea, tum istud magis
Dixeris Tobæ. Toba. Quidnã amabo? Rap. Idque
trium-

triumphaveris
Seriò. Toba. Quin dic, quid est? Raph. Adduximus
tibi nurum. Toba. Hem
Tobia, uxorẽ iniussu meo? Tobi. Gaudebis, sat scio,
Pater, ubi cognoveris cujus sit filia.
Toba. Cujus? Tobi. Raguelis cognati nostri. Tob.
Hem, bene
Ita me Deus amet factum. Audin' uxor hic quid
dicat? An. Oh,
Quid ni audiam? at ubi illa est? Tobi. Acri eam re- Senar.
liquimus,
Cum grege asvillarum, & servorum, boves, pues,
Asinos, & camelos huc ad nos trahentium.
Quam simul si adduxissem, multò huc venistẽ seriùs:
Et sciebam quantopere vos nostra afflictaret mora.
Toba. Vnde tanta pecudum, & mancipiorum copia?
Tobi. Cuncta hæc Raguel gnatæ dedit doti. An. Oh,
lachrymæ mihi
Erumpunt præ gaudio. Raph. Tum tantam auri, ar-
gentiq; vim,
Vt regalem vos videre credatis opulentiam.
Toba. O ingentem numinis divini munificentiam!
I nunc uxor, ac Deum nos destituisse clamita.
An. Mi vir, peccatum à me maximum est. sed non
oportuit
A vobis relictam. Tob. Quid si nos nostrum Sy-
rum
Illis obviam mittamus? An. Certè si ille occurrerit
Multo propius ibunt, & minor futura erratio.
Nam viæ pertissimus est. Tob. Mater, con- Probè

Iamb. *An. Intrò igitur concedam, vt hoc illi diem negotij*
Nisi quid dissentis mi vir. Tobæ. Iube properet quantum potest.

Actus V. Scena VI.

TOBÆVS, TOBIAS, RAPHAEL.
Versus ejusdem generis.

NVnc experior illos nequaquã fruſtari Azaria
Qui in Deo omnẽ ſpem fiduciamq; collocam.
Senar. *Hoc ſi ex tibi mi Tobia perſuaſeris,*
Ad eundem modum cuncta tibi ſuccedent bene.
Tobi. Admittemur pro virili mi pater. Raph. Nunc Tobi
Fel quod dixi profer, eoq; patris leniter
Illinito oculos. Tobæ. Quam rem tu nunc occipis
Fili? Tobi. Sine pater, profuturũ confido. Tobæ. Vide
Iamb. *Sodes, ne malum pro remedio nobis exaſperes.*
Tobi. Nihil eſt quod metuas pater. Raph. Vin' quod libenter audias
Nunciem tibi Tobæ: hodie priſtinum tuis
Oculis viſum reſtituet Deus. Tobæ. Mi hoſpes vtinam ratum
Sit quod prædicas. Tobi. Cave ejus pollicitationibus
Iamb. *Diffidas: nihil enim vnquam conſilio illius*
Amè eſt ſuſceptum, quod non ſucceſſerit feliciter.
Dictus divino œſtro percitum: adeo nihil ipſum fugit.
Huic vni hoc noſtrum acceptum referri convenit bonum.
Vtpote cujus ſuaſu, atque impulſu ſunt tranſacta omnia.

To. Scio fili, atq; ob id magis solicitus sum, quo mune-
Hanc tantã erga nos compensem beneficentiã. (re
R. Si vobis quid feci, aut facio, mi senex quod profuit
Istud haud mihi, sed divine debetur gratiæ: (putas
Ac proinde nihil à te pretij repeto. T. Ah. nimũ me
Ingratũ. Certũ est, nunc tibi contrà referre gratiam,
Vt penes me esse positum pietatis præmium scias.
Quodcunque à me domum optaris, optatum feres,
Ra. Nil moror munera: abunde mihi magnũ præmiũ
Arbitror relatũ, quando id quod feci, gratũ esse vobis
Conspicio. To. Tace sodes: nan cõmitta ingratitudinis
Vt crimen, quo vix scio an aliud detestandum magis
Reperiatur flagitium, incurrisse videar: atque eo
Genere prognati sumus, vt nos deceat admittere
Quicquam, quod hominũ vulgus meritò irrideat. at
Quid mihi solito acrius pungant, ac pruriant (nescio
Oculi, vix manũ abstineo. Raph. Frica quantũ potes:
Mox squamma, quæ nunc impedunt visum, decidẽt.
Tobæ. Oh, vide amabò, ne me frustrà in lætitiam con-
jeceris. (dubitatio.
Raph. Itàne parvã mihi apud te esse fidem? ah, absit Iamb. 2.
Tobæ. Nil dubito quicquam: tu modò quod facto est
opus, impera.
Raph. Nihil ad hanc rem necesse est amplius: vide
Solum, ne quod Deus indulget, tibi tua
Intercipiat diffidentia. Sed introstatim
Hinc concedamus: volo universam familiam tuam
Admirandũ illud spectare prodigiũ. Tob. Agedum,
Duc me. Ecquis me fortunatior futurus est, (si lubet
Siquidẽ te ô cælum iterũ mihi detur contemplarier!

PERO-

PERORATIO.

Iambici Trimetri.

NOn est quod hîc moremini diutius,
Hos nostros qui spectastis ludos scenicos.
Intus si quid restat peragetur clanculum:
Ibi visus pio restituetur seni,
Scæ. Divinumq; exhibebitur spectaculum,
Ludis non exprimendum scenicis. Sed quid
Mihi spectatores occipitium obvertitis?
Resistite paulisper. Priusquam hinc domum
Vos recipiatis, audite precor paucula.
Quecunque sacris continentur literis,
Ad nostram sunt salutem prodita. Hic senex
Tobæus, invictæ exemplar patientiæ,
Tot undique circumseptus calamitatibus,
Nec animum despondens tamen, quem non, licet
Gravissimis intricatum infortunijs,
Eò suareducat tollerantia,
Vt temporarij jactura commodi aut
Nihil quicquam moveatur, aut certè minus
Se pergat affligere? ratus quod à Deo
Immittitur, quamvis molestum ac asperum
Appareat, nihilo minus tamen sibi
Salutis fore: quin hunc suum luctum brevi
In gaudium commutatum iri: cum nihil
Adeo in rebus terrenis firmum, stabileq;
Esse intueatur, quod non æstuario
Quodam cursu modo huc, modo illuc flactuet,
Eant nunc mortales insipientissimi, ac
Deo diffisi, ob res tam momentaneas

Calum

Cælum mari commiſceant: his perditis
Seſe interiiſſe clamitent, cùm tot Deus
In hunc præter ſpem olim contulerit commoda.
Nec enit hodie ipſius manus contractior,
Si nos hac dignos præbeamus gratia.
Sed quidnam Tobiæ monet connubium?
Et interempti ſeptem Saræ conjuges?.
Adeſte huc adoleſcentuli, qui vxorijs
Animum adjunxiſtis complexibus: audite quod
In rem veſtram futurum eſt maximè. Hi viri
Septem, quos ſacra cæſos narrant Biblia,
Raram ſtupentes ſponſæ pulchritudinem,
Brutorum animantium ritu, libidinis,
Non procreandæ prolis ſtudio, amplexui
Formoſæ inhiabant conjugis, ſalacium
Canum in morem. Atq; ob id vix dum ingreſſi tarũ,
Pereunt, & in atrum protruduntur Tartarum.
At Tobias pudicitiæ memor, ac Deo
Suàm precibus vitam commendans, dolos
Impuri evadit ſpiritus: & fructibus
Exoptati tutus potitur connubij.
Atq; hac ob id nunc repetimus verboſiùs,
Vt & illorum interritus, exitiumq; miſerabile, Sept.
Et huius feliciſſimi in rebus omnibus
Succeſſus, à laſciviâ vos avocent:
Ne iſdem Aſmodæi irretiti caſſibus,
Supremi vindictam incurratis numinis:
Atque ita tandem ſimili plectamini modo
Valete, & ſi placuit quod actum eſt, plaudite.

FINIS.

IVDITHA,

ACTORVM NOMINA.

HOLOFERNES, imperator Assyriorum.
MOABVS } duces mi-
AMMONIDES } litum.
ACHIOR, Ammonita.
THRASO } milites As-
LABRAX } syrij.
BAGOAS, cubicularius Holofernis.
OSIAS, Consul Betuliensis.
IOACHIMVS, summus sacerdos.
SADOCVS } ciues
MELCHIAS } Betuli-
AZARIAS } enses.
IVDITHA vidua.
ABRA, Iudithæ ancilla.

PROLOGVS.

Trimetri Iambici.

Salutem vobis exoptamus plurimam
Viri colendi, civesq́ humanissimi:
Quicunque ad ludos hos spectandum scenicos
Alacres, frequentesq́ huc confluxistis. Agite
Non multis verbis, aut oratione vos (dum,
Prolixa remorabor. Sed quam acturi sumus,
Paucis hic coràm narrabo comœdiam.
Et quis sit ille, eum qui nunc dedit novam,
Schoneus nostræ archididascalus schole,
Quia sæpe vobis antè probavit industriam
Sæpe animadvertit, aliam rursus fabulam
Profert: neq́ prophanã tamen: at piam, & sacram
E sacro Bibliorum sumptam codice.
Quodcunque ei tempus vacuum à scholasticis
Negotijs conceditur, id omne huic studio.
Libenter impendit. Neque inutilem suam

Operam

Operam, aut laborem studiosè pubi, neque
Vobis ingratum fore putat, seu literis
Divinis, seu politioribus animum
Dicastis artibus. Nam quemadmodum suam
Orationem à veterum poëtarum stylo,
Phrasíq; procul abesse confitetur, ita
Hoc quicquid est aut jacturæ, aut dispendij,
Eo pensatum vtcunq; existimat, nihil
Quod hîc vsquam aut obscenũ, aut turpe, aut ludi-
Nihil quod sit teneris effectum auribus, (crum,
Verùm pudica, casta, verecunda, ac pia
Quæ audituri estis, comperietis omnia.
Itaque non desunt homines docti, qui illius
Legunt libenter, & probant comœdias.
Quorum sequi vos nunc mihi videmini
Sententiam: quos attentos, ac benevolos,
Et cum silentio auscultantes conspicor.
Nunc ne quis vestræ abusum esse patientiæ
Me dicat, si suspensos hîc diutius
Vos teneam: Eia, aures admovete sedulo,
Hujus periocham dum recito actiunculæ.

Comœdiæ Periocha.

HOlofernes dux Assyrici exercitus, postquã
Bello, & rebus præclarè gestis effertus,
Gravi obsidione vrbem Betuliam premit.
Cives suis diffisi viribus, Dei
Subsidium implorant. Deinde aquæ penuria
Laborantes, statuunt sese hosti dedere,
Nisi intra quinque dies ipsis opem ferat
Deus. Quod simulac resciisset Iuditha,

Cùm Oziæ ciuitatis principe graviter
Expoſtulat. Hunc diuino afflata numine,
Noctu cùm ancilla caſtra ingreditur hoſtium:
Sciteq́; fictis Holofernem fallit dolis,
Quem poſtea vino immoderatè hauſto obrutum
Cum obtruncaſſet, ſecum auferens caput, ad ſuos
Revertitur. Hoſtes, ſubitò perculſi metu,
Fugiunt. Iſraëlitides victoria,
Prædaq́; potiti, ſummum collaudant Deum.

Actus I. Scena I.

HOLOFERNES, MOABVS.
Iambici ſenarij & ſeptenarij.

ESt iſtuc per Iovem datum mihi, feliciter,
Ac proſperè ut eveniant, quæ facio omnia.
Nam in quamcunque orbis partem cum meo accedo
Exercitu, metus continùo maximus,
Ingenſq́; illic exoritur trepidatio.
Nec vlla eſt vſquam civitas, neque regio
Tam natura loci munita, aut viribus
Opibuſq́; potens, reſiſtere quæ audeat mihi.
Quin omnes, ſimulac adventare me procul
Reſciverint, protinus accurrunt: & ſe, & ſuas
Vrbes, munitiones, ac propugnacula, quibus
Confiſi, quoſlibet alios hoſtes procaciter
Contempſere, atque averſati ſunt hactenus,
Vltrò dedunt ſupplices: per omnia
Troch. *Præceptis, mandatiſq́; parentes meis.*
Ex qua quidem re tam feliciter, atq́; fortiter
Geſta, ſummam profectò apud regem meum
Laudem, præmiaq́; magnifica, ad hæc gloriam

Memo-

Memorabilem, atq; adeò decus immortale apud
Posteros me consequuturum confido. Troch.
Quandequidem vna hec viris principibus est via,
Qua ad honorem nunquam interiturum, aeternumq;
nominis
Memoriam emergant: cùm ignavorum, atq; inertis
Hominum fama, vnà cum vita intereat turpiter. Troch.
Quod pol dedecus, & evitasse me hactenus scio, &
In posterum me spero, vitaturum sedulo.
Sed inter hec tam multa, que ex animi sententia,
Mihi succedunt, vnum illud hercle me male habet,
Quòd hos Betulienses, reliquumq; Israeliticum
Populũ audio etiam nunc imperium aspernari meum,
Quod equidem modò mihi retulerunt quidam, quibus
Credo satis. Atque adeò ex eo id verissimum
Esse, facilè pol intelligi, atque perspici
Potest, quod nullos adhuc, aliorum malis,
Et cladibus admonitos, legatos ad me miserint:
Neque de dedendis civitatibus suis
Inter se aut egerint, aut cogitaverint quicquam. Scax.
Sed faxo ne id invltum auferant: neque ego contu-
maliam
In me tam insignem impunitã relinquendã arbitror.
Quin totum hoc recutitorũ hominũ extirpabo genus.
Mo. Isthuc pol rectè princeps illustrissime. hem,
Laudo. nihil enim in eos tam crudele unquã statue-
Quin pejora meriti sint sceleratissimi. (ris,
Hol. In utramq; vti apparet, nunc aurem dormiunt:
At ego jam illos, vt digni sunt, cõmovebo sacrilegos.
Qui se neque edictis nostris, neque vllis legibus

Teneri

Teneri existimant: qui nos illudendos sibi
Proponunt audacissimi. Mori nos satius est,
Octo. *Quàm non hos indignis modis vlciscamur magistros.*
Sed opportunè huc ad me accedit Achior.
Ex illo quaram quodnam hoc sit hominum genus:
Tum qua eorum sit confidentia, qui maximo suo
Troch. *Malo, aduersus stimulū, vt aiunt, calcitrare audeam.*
Hic illum, dum propius accedit, opperiar foris.

Actus I. Scena II.

ACHIOR, HOLOFERNES, MOABVS.

Senarij, & septenarij Iambici; admistis paucis octonarijs.

DEus Holofernis vocē audire visus sum mihi.
Atque eccum, accedam, & colloquar. Salvete
plurimum
Dux inuictissime. Hol. Salue Achior, pol commode
Huc aduenisti: nam est in quo nunc mihi tua
Opera, atque consilio sit opus. Ach. Si in me quid est
Princeps honoratissime, quo tibi queam
Prodesse, agedum impera: quodcunque volueris
Effectum dabo protinus. Hol. Hem, laudo. sed est quod
te rogem.
Ach. Quid obsecro? Hol. Dicā. Cum omnes, quotquot in his sunt regionibus,
Magno metu, atque horrore nos sibi extimiscendos
putent,
Et cùm ex variis locis, atque vrbibus vndique
Ad nos cūcti accurrant, ac supplices tendant manus:
Quid causæ sit miror, cur præfractū hoc, & pertinax
Apellarum genus, arma aduersus nos sibi
Sumendā, ac nostrum imperium contumaciter

Contem-

Contemnendum, atque reijciendum existiment.
Præterea montes, & viarum angustias
Occupare munireque conentur potius, quam, Troch.2
Quod suo cum exitio nihilominus erit eis
Faciendum posteà, sese dedant nobis. Achi. Dicam hercule
Quod sentio: & verum dicam dux ornatissime:
Mentiri enim non est meum. Hol. Age loquere,
Nam audire gestio. Ach. Populus hic contẽptis Dijs
Deabusq; omnibus, quos diversos regionibus
In diversis alij colunt, unum Deum,
Cœli, terræq; conditorem, veluti illi sibi
Persuadent, observant, & venerantur religiosissimè.
Cuius præcepto olim obsequentes, cùm fames
Ingens totum terrarum urgeret orbem, ex patria
Procul in Ægyptum se contulerunt. Atque ibi
Per quadringentos annos, aut eo amplius,
Miris eorũ soboles, ac propago ãplificata est modis.
Deinde cum iniqua, atque intolerabili tyrannide
Regis premerentur, opem, & subsidium sui
Dei precibus imploraverunt supplices.
Qui ipsorum misertus, varijs, & inauditis clad ibus
Totam Ægypti regionem ita afflixit, vt eos, Troch.
Necessitate tandem rex coactus, missos fecerit.
Quos tamen haud multò post, mutata in diversum sententia;
Armata cùm insequeretur manu, in mari, quod pervium his
Effecerat Deus, refluentibus aquæ fluctibus,
Vnà cum Pharaone totus interijt exercitus.

In quo equidem Ægyptiorum interitu istuc fuit
Memorabile, quod ne vnus quidem superfuerit,
Scaz. *Qui tantæ cladis nuncius esse posset. Mox*
Montosa, ac solitaria ingressi loca, cùm cibi,
Et potus inopia laborarent, amari
Acatal. *Fontes diuina eis sunt edulcati gratia.*
Panisq́ quo se exaturaverunt affatim,
Troch.2 *E cœlo illis (numquam audito) depluit modò.*
Porro quod magis etiam est mirandum, inermes
Cùm essent, hostes tamen vicerunt quoslibet,
Deo pro ipsis pugnante. Neque vnquam rex fuit,
Aut princeps, aut monarcha quispiam, licet
Opibus, & copijs fuerit adjutus maximis,
Qui non adverso Marte, & infeliciter
Planè cum eis bellum gessit, dum se suo
Morigeros, atque obsequentes præberent Deo.
Troch. *Quem si quando sprevissent (quod quidem ab eis fa-*
ctum est sæpius)
A quovis sunt superati, ac debellati protinus.
Quare priusquam illos adoriaris, hæc
Scaz. *Quo pacto se habeant mi domine, velim omnia inqui-*
Et perscruteris sedulò. Quod si in Dei (ras
Sui cultu etiam nunc eos persistere intellexeris,
Troch. *Frustra te fatiges, atque actum, quod aiunt,*
Agas: cùm vinci, aut superari nequeant, donec Deũ
Istum, de quo dixi, propitium habent sibi.
Hol. Vah sacrilege, ne ego te pro istis dictis exercebo
probè.
Mo. Dignus pol est, qui indignis intereat modis.
A. Comovi. va misero mihi. Ho. Quid tecũ mussitas
Scelus?

Scelus? Ach. Nihil hercle mi domine, niſi quod
conſilium liberum
Oportere eſſe exiſtimo: neque graviter,
Aut iniquo animo ferendum, ſi quid fortè ſit
Dictum, quod placet minus. Hol. Etiam loqui Troch. 3.
Mecum audes, aut quicquam mutire verbero?
Agedum, jam faxo experiaris, quàm ſit potens
Ignavorum iſtorum Deus, quem tu mendacibus,
Vaniſque nimium hîc nobis vexiſti præconijs.
Ach. Me miſerũ, qui nunc quamobrẽ accuſer neſcio.
Hol. Ah, neſcis impudens? jam jam faciã vt ſcias.
An tu me nebulo dignum putas, quem irrideas,
Et quem tam aperte fallere incipias dolis?
Ehodum, comprehendite illum, & ad Betulienſes,
viros
Iſtos fortes, ſi dijs placet, atque ſtrennuos,
Vinctum deducite, vt cum illis intereat: & ſuo malo
Diſcat, in vniverſo terrarum orbe præter Troch.
Aſſyriorum regem nullum vſquam reperiri Deum.
Ach. Heu me infelicem? quid feci, aut quid commeruj obſecro?
Hol. Abripite eum inquã: quid ſtatis ſtipites? Mo.
Niſi
Sequitur, pugnos in ventrem ingerite veneſico.
Hol. Scelerate, tu tuo indicio quàm ſorex periſti hodie.

Actus I. Scena III.

THRASO, LABRAX, ACHIOR,
Eiuſdem generis verſus.

Quid reſtitas? vah, ſequere ſceleratiſſime,
Niſi obtorto collo te malis protrahi.

Lab. Cessator, perge. Ah, crucior mihi deesse baculũ,
Troch. *Quo scapulas huc conteram impurissimo.*
Ach. O indignum facinus! quid peccavi miser?
Thr. Tace nequam. Ach. Si, illũ, qui ex animo cõsulit,
Affligendum, & perdendum existimat, quid faciet ei,
Scar. *Qui aut dammum dederit, aut malũ. Lab. Vetus*
dictum est,
Malum consilium consultori pessimum.
Idque adeo miror, quomodo tam ineptũ quid tibi
In mentem potuerit venire homo stultissime.
Ach. Ut res est dixi, atque herculè id quod sentio:
Et me nihil mentitum cognoscetis posteà.
Th. Nugæ sunt, quas adfers, meraq; fabulæ.
Lab. Mihi pol quidem non sit verisimile, neque com-
mentum placet.
Sed agedum properemus. Rursusne restitas
Ignave? pugnum nisi sequeris, in os impingam tibi.
Ach. Næ ego sum infelix, qui pro consilio bono,
Tam malã ineo gratiã. Th. Quid gannis impudens?
Pratium fers ob stultitiam te dignissimum,
Ach. Isthuc quidẽ malim, quàm ob peccatũ. nam,
quod sciam,
Mali pol commerui nihil. Lab. Tun' te nihil
Commeritum dicere etiamnum audes furcifer?
Scar. *Qui hos Israelitas homines ignaviss imos,*
Nullis aut copijs, aut viribus vinci,
Aut superari posse asseris? Dignus pol qui in cru-
cem hinc
Absque vlla abripiaris mora. Thr. Vah, non vides
Quanta & regem Assyriorum invictissimum,

Et

Et Holofernem, fortiſſimum noſtrum ducem
Afficias contumelia, cùm contra imbelle hoc hominũ
genus Troch. 2
Nequicquam nos pugnaturos prædicas? Quibus
Iam totus terrarum orbis victas præbet manus?
Et quorum vim nullæ vſquam nationes ſufferunt?
La. Sapiẽter pol quidẽ à noſtro duce factũ exiſtimo,
Atque adeo ex re tua: qui ab his, quorum potentia,
Opibuſque diffidis, te diſtrahendum cenſuit:
Et ad eos ablegandum qui inſuperabili
Virtuti præditi, ſe adverſus nos, & te ſuum
Patronum, defendent, atque tuebuntur optimè.
Sed neſcio quos huc procul adventare conſpicor,
Fundis, armiſq́; inſtructos. Ex Bethulia
Vrbe huc illos ſpeculatum exiviſſe arbitror.
Nos ad latus hujus montis, ſi videbitur,
Secedamus, parumq́; iſthac à recta flectamus via: Troch. 3.
Ne pauci temerè in multorum incurramus manus.
T. Placet. age, propera, atq́; os vide vti cõprimas ſcelus
Vah, quid cunctare? move te inquam. carnifex.
Ach. Moveo herculè ſedulo. Th. Video, ſed promoves nihil
Ehem Labrax, neque hîc morandum nobis diutius,
Neq́; propiùs ad vrbẽ accedendum exiſtimo. (ſpicis
Quare arbori iſti, quã haud procul hinc abeſſe con-
Manibus, atque pedibus alligatũ eum relinquamus, Scar.
Nobiſq́; conſulamus in tempore. Lab. Agedum, placet. in pedes
Nos nunc conijciamus quantũ poſſumus. Thr. Age,
Præcurre, conſequor. ——

Actus I. Scena IIII.

ACHIOR, SADOCVS, MELCHIAS.
Eiusdem rationis versus.

Eheu miseriam? Itâne me hîc
Dimet. *Relinqui solum? aut á feris*
Dilacerandum, aut inedia perituru propediem?
O Barbaram crudelitatem! ô pectora
Quavis immaniora tygride! Sad. Eho Melchia,
Satis pol, satis inquam procul jam progressi sumus.
Nam vereor si pergamus ire longius,
Ne ab hostibus circumventi, pereamus infeliciter.
Mel. Nihil adhuc nobis periculi est. Ach. Sed propius huc
Ad me in valle isthac accedentes video, nescio
Quos. vocem hercle intendam, & eorum, quicunque sunt,
Troch. *Implorabo opem. Si pereundem est, manibus*
Hominum, quàm laniatu ferarum me malim mori.
O populares, accurrite, mihique
Auxilium ferte misero, accurrite obsecro,
Troch. *Atque infelicis vos miserescat mei.*
Mel. Quem hîc audio vociferantem, & calamitatem deflentem suam?
Deus bone, quid isthuc monstri est? heminẽ arbori (hic
Ego alligatũ esse video. Sad. Eho Melchia,
Video ego quoque. O prodigium! hinc quantum possumus
Fugiamus, & ad vrbem recta recurramus via.
Mel. Mane paulisper Sadoce. Ach. Accedite propiùs
Viri humanissimi, & innocenti subvenite mihi.

Sad.

Sad. Insidias herculè ego hîc nobis positas esse video
Melchia:
Quare fugiamus inquam, dum fugiendi datur
Copia. Mel. Quin accedamus potius. nihil periculi est,
Cum neminem hîc videamus vspiam. Sa. Nequeo
Mirari, neque conijcere quid rei siet: (satis
Nisi quicquid est, ad illũ ego istuc accedere nõ audeo
Nam insidias metuo nimis. Ach. Adeste sodes Cat.
Viri, omnemq; ex animo abijcite formidinem: Scaz.
Nihil enim hîc vobis eveniet mali. Mel. Quaeso
Quid tu hominis es, aut quis te alligavit ad arborem
Hanc? & quodnam ob facinus? Ach. Nullo herculè
merito id
Mihi contigit meo. Sed cujates estis viri,
Aut quibus venistis è regionibus? (mus. Troch.
M. Ex vrbe hac proxima speculatum huc egressi su-
Ach. Betulia? Sad. Scilicet. Ach. O factum bene!
nullos ego
Pol nunc mihi malum dari. Sad. Quid ita? cedò.
Ach. Dicam: sed hoc vti sciatis priùs volo:
Me vestra causa indignis hisce esse acceptum modis.
Mel. Quid ais, propter nos hac tibi cõtigisse praedicas?
Ach. Ita est profectò vt dico: solvite me obsecro,
Rẽ omnẽ, vti sese habeat, vobis cõmemorabo ordine.
Mel. Hem, solvamus eum, ac disrumpamus vincula.
Ach. Gratiam habeo vobis, & quoadviuam habitu-
rus sum maximam:
Et majorem etiam precor, vti vobis referat Deus.
Sad. Probum esse te tua indicio est oratio,
Quae cujusq; vt vita est declarat maximè.

Sed nunc eloquere ſodes, quod promittebas modò
Cum noſtra cauſa hæc te paſſum diceres.
Troch. *Ach. Faciã, atq; lubens quidẽ. ſed nimis ego hercule*
Vobis metuo male. Sad. Quid ita? Ach. Neſcitis quo
in malo,
Et in quanto periculo ſitis miſeri. Mel. Mitte obſecro
Ambages, remq; omnem vno verbo nobis expedi.
Ach. Longũ foret, ſi hic vobis cõmemorem omnia.
In vrbem veſtram me deducite potius:
Ibi convocatis civitatis proceribus,
Rem omnẽ vobis narrabo ordine. Sad. Mones probè,
Atque ideo tibi libenter hic obtemperavimus. Ach.
Bene
Pol facitis. Agedũ properemus, res non patitur morã.

Actus II. Scena I.

OZIAS, ACHIOR, IOACHIMVS.

Trochaici ſenarij & ſeptenarij.

PRỌ Deum immortalem. facinus indignũ Achior,
Quid narras? actũ eſt, ſiquidẽ tu hæc vera prædicas
Ach. Eſt vt dixi Ozia: putes hominẽ furore percitũ.
Iamb. *Ozi. Heu me miſerum! itàne obſtinatè operã dat, vt*
Nos affligat innocentes? Ach. Quin ego jam brevi
Hic eum futurum cum omni exercitu eſſe exiſtimo.
Ioa. O efferam hominis immaniſſimi dementiam!
Ah, nullane nos pacto tyrannidem,
Ac crudelitatem illius evitare
Poterimus? Ach. Ioachime, quid cum illis agas
Qui neque jus, neq; bonũ, neq; quid æquum ſit ſciunt:
Nec quicquam faciunt, niſi quod lubet. Ozi. Eheu
miſeriam! vt nihil

Eſt

Est diuturnum, aut stabile in rebus mortalium!
Iam aliquot hic annos in pace, ac sine periculo
Viximus: at ecce rursus de improviso exoritur hic Iamb.
Holofernes, homo importunus pol, atque impius,
Qui hoc vnũ studet, hucq; omnibus incumbit viribus,
Quò hanc nobis tranquilitatem extorqueat infelicibus:
Nosq; feritate discruciet, & excarnificet sua. Iamb.
Cum tamen á nobis ei nulla vnquam orta sit
Injuria, seduloq; caverimus hactenus, Iamb.
Ne illum aut dicto, aut facto offenderemus. Ioa, Ah,
Quis pectore tam duro, atque adamantino est. Iamb.
Cui non lachrymas isthac excutiat calamitas?
Verùm quid agimus nunc, at quid consilij capiemus Acatal.
Ozia? Ozi. Nescio herculè, nisi hoc vnum, quod
sors feret.
Vt forti, atque magno animo feramus: & in Deo
Omnis spes sit nobis. Ioa. Hem, piè atque fortiter,
Laudo: nam si ille opitulari dignetur, facillimè
Hominis impotentis, & furiosi declinabimus,
Atque avertemus injurias. Nihil enim agit,
Ac frustra se defatigat, cum Deo
Quisquis pugnare parat. Idq; adeo re ipsa frequenter
Experti sumus. Ozi. Scio isthuc esse ita vt
Dicis Ioachime: & tamen quando in mentem mihi Acatal.
Nostra veniunt delicta, haud mediocriter vereor
miser,
Ne ille nos deferat, & ab hoste immani, atque effero
Superari sinat. Ioac. Peccavimus herculè
Frater, fateor, ac pœnam commeruimus grauissimã.

Sed

Iamb. *Sed respiscamus, & quod perpetrauimus*
Crimen, agnoscamus, atque confiteamur supplices.
Nullum est delictum, cui non benignè ignoverit
Deus,
Siquidem ex animo eius pœnitere nos conspexerit.
Ozi. Verè tu pol isthuc dicis, atque vt te decet.
Qua propter nihil jam nobis restare arbitror,
Nisi vt ad divinam confugiamus clementiam,
Iamb. *Anteacta vitæ deplorantes crimina,*
Hoc vnicum in his nostris calamitatibus
Confugium, hoc tutum salutis nostræ asylũ existimo,
Cæterum tibi Achior pro indicio gratias
Agimus maximas, animòque infracto vti
Sis oramus. Insaniat Holofernes, suisque
Contumacibus verbis, atque minis impijs
Cœlum territet: nihil efficiet: modo, quod fore
Confido, Deum propitium habeamus nobis. Ach.
Hic quidem
Herculè haud dubium vnquam fuit mihi. Atque
adeò quia id
Iamb. *Futurum prædicabam, ille indignatus, huc*
Me ad vos protrahi jussit: idem & vobis, & mihi
Iamb. *Exitiũ minitans. Quæ quidẽ omnia, vt meminisse vos*
Arbitror, intus narravi ordine. Io. Meminimus probè
Sed nunc intrò, si videbitur, concedamus, &
Acatal. *Cives ex tota vrbe in templum convocatos*
Iamb. *Ad respiscentiam, delictorùmque pœnitudinem*
Exhortemur sedulo. Ozi. Nihil est quod æquò fecerim
Iamb. *Lubens. Agedum, præcede, sequimur è vestigio.*

Actus

Actus II. Scena II.

HOLOFERNES, MOABVS, AMMONIDES.
Ejusdem rationis versus.

ITane nondum quisquam ex ignaviſſimo
Iſthoc recutitorum grege pacem petitum, Acatal.
Aut ſupplicatum nobis advenit? Mo. Nullus Iamb.
Omnino princeps honoratiſſime.
Hol. Quæ eſt, ſi non hæc appellanda contumelia eſt?
Sed invitum faxo id nunquam auferant. Spero me habere,
Quo hos meo excruciem modo. Am. Frequenter Acatal.
dixi, idemq́,
Nunc dico denuò dux ornatiſſime,
Niſi audaciſſimis horum ſeditioſorum hominum Iamb.3
Molitionibus omnibus obſtiteris modis
Profectò in magnum aliquod malum temeraria
Tandem hæc erumpet confidentia. Mo. Bene herculè
Ab Ammonide dictum eſt, prudenterq́, admodum: Iamb.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quod niſi protinus eos adoriamur, illudent, vbi
Nos aut ceſſari, aut languere ſenſerint.
Quare dum licet, & dum conſulendi tempus eſt,
Præfractam horum cohibeamus pertinaciam:
Vlciſcamur impuriſſimos: malè
Perdamus totum hoc apellarum genus. Hol. Hem, placet.
Non pol deſinam, neque conquieſcam, donec id
Perfecero. Tum autem ſceleratus, atque perfidus
Achior, vah, quibus illum exercebo modis?
Quem quidem mihi nunc optarim dari obviam, vt

Iram

Iram hanc omnem in eum evomam: satis id habue-
ro supplicij,
Dum modo illum vlciscar, vti meritus est, mastigiã:
Quẽ ego credo manibus pedibusq; obnixè iam omnia
Facere, magis id adeo nobis vt incommodet, (sua.
Iamb,2. *Quã vt illis consulat, ad quos stulticia est ablegatus*
Sed præmium jam jam, si vivo, se dignum feret.
Mo. Quodvis ego suppliciũ cõmeruisse eum arbitror
Hol. Faxo jam mox sentiat. Sed agite dum vti
Fortes, atque strenuos viros decet, annitimini
Mecum, vt contumaces hos, atque improbos
Iamb,2. *Hostes, Iudæos scilicet impurissimos,*
Acerrimè vlciscamur, & efficiamus, vt omnibus
Exemplo sient. Ne quis sit, nos in posterum
Qui aspernari, aut nostra edicta repudiare audeat.
Iamb. *Atque adeo in Betulienſibus hisce proximis*
Quid noster valeat exercitus, jam ostendã. Quin eò
Iamb. *Redigam vniuersum istud recutitorum genus,*
Vt quo fugiant, aut vbi delitescant nesciant,
Nunc itaque vos moneo, atque hortor sedulò,
Ne cujusquam istorum vos miseriat: quin potius
Diripiatis, mutiletis, prosternatis, ac
Denique trucidetis protinus, quemcunque
Iamb,2, *Nacti sitis. Satis jam, satis erga nequissimum hoc*
Hominum genus nostra est spectata patientia.
Itaque nunc nihil non experiar, nullumq; non movebo
Lapidem, vt improbis horum conatibus resistam,
Iamb. *Molitiones inhibeam, retundam insolentiam.*
Quin animam relinquã potius, quam non his, vti
Digni sunt, vlciscar sacrilegos. Sed satis

Super-

Superq́, jam moratum, ac consultum arbitror:
Mature facto est opus. Hem præbete vos viros,
Atq́, exercitum omnẽ ad vrbem continùo admovete Iamb. 2.
propiùs: paratis semper obfuit delatio. Acatal.
Am. Imperio tuo & hîc, & in alijs omnibus
Sedulò parebimus: impera, ac factum puta.
Hol. Credo mox supplicantes aderunt: sed nihil Iamb. 2.
Agent: errant, si lachrymis nos flecti posse cogitant.
Iam faxo experiantur, quantùm viribus,
Armis, atque virtute valeant, quos illi vti
Mulieres imbelles illudendos proponunt sibi.
Atque hæc meritò illis accident, cùm venerint,
Qui nos aspernantur tam illiberaliter. Iamb. 2.
Mo. Eia, sic decet. Hol. Nunc ergo instructo exercitu
Proximè ad vrbem accedamus. ego, vt strennum
Imperatorem decet, præibo: vos me consequimini.

Actus II. Scena III.

Ozias, Ioachimvs.

Eiusdem generis.

ITa me Deus amet, quantò ego magis magisque
Effrenatam hominis impij violentiam,
Ac crudelitatem barbaram mecum perpendo,
Hoc magis metuo, ne nos sua opprimat,
Affligat, vexet, atque excarnificet tyrannide. Iamb.
Sed commodè Ioachimum huc ad me venientem conspicor,
Hîc eum præstolabor. Ioa. Enim verò nihil loci
Est segnitiæ, neque socordiæ, quantum hostium
Assyriorum immanitatem intelligo.

Quorum

Iamb,2. *Quorum impios conatus nisi prohibuerit Deus;*
Eò rem deventuram propediem,
Vt collum capistro, & servituti, atque jugo
Intolerabili nobis præbendum sit miserrimis,
Sed video hîc stantem Oziam quẽ quærebam. Ozia,
Scaz. *Scis quo in metu, & quanto in periculo simus?*
Ozi. Vtinam nesciam Ioachime. Deus bone,
Militum secum huc quantas adducit copias?
Acatal. *Ioa. Principes si simus, atque adeo monarchæ,*
Regesq́; potentissimi, nequaquam pol tamen
Tantæ multitudinis vim, atque impetum,
Sustinere poterimus. Ozi. Fuit herculè
Crudelis semper Holofernes ille, atque efferus:
Acatal. *Et nunc nihil magis vereor, quàm ne quid in nos*
Iratus statuat, ac decernat inhumanius.
Ioa. Adeon' impotenti esse animo, nihil suæ isti vt imperans
Iamb,4. *Libidini, plus quàm fatali odio desinat*
Nos innocentes persequi? Ozi. Eheu, tantamnè impijs
Illis hominibus malitiam, ac vecordiam
Innatam esse, alienis vt ærumnis, & calamitatibus
Gaudeant, atque ex aliorum incommodis
Iamb. *Sua vt conentur comparare commoda?*
Ioa. Nisi me fallit animus Ozia, haud longè à nobis aberit
Iamb,2, *Infortunium: ita castris hostium vndique*
Obsessæ, in angustum oppidò nostræ coguntur copiæ.
Ozi. Est vt dicis Ioachime: perimus funditus,
Nisi Deus sua nos tueatur clementia.

Nam

Nam in noſtris rebus nobis præſidij eſt nihil.
Ioa. Verè iſthuc quidem abs te dictum eſt, ac ſapienter: &
Ob id huc omnibus arbitror incumbendum ſedulò,
Vt precibus nobis placatum reddamus Deum.
Qui ſi noſtrarum calamitatum miſertus, Acatal.
Succurrere nobis dignetur, facilè vel
Validiſſimis illorum obſtiterimus cohortibus. Iamb. 3.
Namque id re ipſa frequenter experti ſumus:
Quando pauci cum plurimis
Congreſſi, victores tamen evaſimus,
Divina adjuti ope. nihil enim adverſus Deum
Humanæ valent vires, nihil armatorum copiæ.
Tutus eſt profectò, & munitus abundè, hunc qui habet
Propitium ſibi. Quapropter, veluti cœpimus,
Divinam implorare pergamus clementiam. Iamb.
Spero Deum noſtris placatum lachrymis.
In his miſeriis nos exauditurum ſupplices. Iamb.
Ozi. Id quidẽ & ego futurũ confido. Sed tempus eſt
Intrò vt concedamus, & omnes cives ad Deum
Exorandum cohortemur ſedulò. Ioa. Fiat. Scaz.

Actus II. Scena IIII.

HOLOFER. AMMONI. MOABVS, THRASO.
Ejuſdem rationis.

HAnccine ego tam inſignem in nos contumeliam Iamb.
Impunitam relinquam Ammonide? vah, mori
Me ſatius eſt. Moabe, Thraſo, Labrax, Simalio
Huc prodite, & præceptis meis parete ſedulo.
Mo. Ehem, præſtò ſumus domine, tua vt inſſa Scaz.

Exequa-

Exequamur gnaviter. Hol. Eia, sic fortes viros decet.
Am. Quicquid preceperis, effectu dabimus protinus.
Iamb. *Thr. Ego quoque pro tuis summis erga me beneficijs*
Hoc tibi debeo princeps illustrissime,
Conari manibus pedibusq́, nullum non suscipere
Iamb. *Laborem, atque adeo capitis periculum*
Libenter adire, dum prosim tibi. Hol. Bene
4. *Pol facitis, qui morigeros vos per omnia,*
Atque obsequentes præbetis mihi. Efficiam
Contrà, ne imperatoris benignitas
Vobis vlla in re videatur defuisse, Atque adeo
Totam hanc ciuitatem vobis diripiendam,
Vastandam, evertendàmque propino omnibus.
Iamb, 5. *Thr. O liberalitatem maximam! Hol. Neque mihi satis erit*
Hanc evertisse vrbem: quin quicquid est vbique Iudæorum,
Exagitabo, atque affligam crudelissimè.
Nullius misereri certū est. Atq́ audin' Ammonide?
Acatal. *Ne pueris quidem vsquam inventis, aut mulieribus*
Vos parcere volo: ne sit posthac sua
Qui nobis negotium facessere audeat
Contumacia. Quin quicquid vsquam est, sanguine,
Incendio, luctu, atque singultu complete strenui.
Iamb. 3. *Am. Bonam hercule rem imperas, factùque facillimam.*
Hol. Nunc autem quo pacto minimo id negotio,
Scaz. *Atque sine vlla nostrorum militum cæde*
Efficere poterimus, commemorabo: vos modò
Auscultate, atque aures præbete attentas mihi.

Mo.

Mo. Arreximus utrasque, vel ad nutum tibi
Obsequuturi sedulo. Hol. Aquarum ductus, ac fontium
Tubos ab urbe statim avertendos esse censeo. Iamb.
Am. Consilium callidum, placet. Id si effeceris,
Aquæ penuria interituros illos arbitror
Propediem. Neque nobis eorum mœnia oppugnanda erunt,
Neque cum illis dimicandum unquã. Hol. Si quis aquatum egredi
Ex urbe ausus fuerit, eum comprehendite, Iamb.
Et mille excarnificatum trucidate modis.
Sed asturem videte vt aggrediamini,
Ne præsentiant. Am. Probè curavero:
Nam quo pacto ist huc soleat fieri, optimè
Calleo. Thr. Quin ego quoque in rebus istiusmodi
Iam ætatem pol contrivi meam, Tum hostibus
Consilia præripere, insidiari clanculum, Iamb.
Occultis illorum obsistere molitionibus,
Ex longiori exercitatione, atque usu nunc mihi
Est notissimum. Hol. Optimè herculè facitis,
Qui imperatoris vostri virtutem imitati, viros
Vos acres præbetis, atque strennuos.
Mo. De deditione jam illos in urbe sedulo
Agitare inter se auguror. Et sapiunt mea
Quidem sententia, qui sese nobis vivos dedere
Malunt, quàm ad unum omnes miserè obtruncarier.
Hol. Quamvis se dedant, non tamẽ vivent nequissimi
Quin ostendam eis potius, quid sit periculi
Illos spernere contumaciter, quos, cùm volent,

Iamb. *Platare nequeant. Sed satis hîc cessavimus diu:*
In castra quisque jam ad suos se recipiat
Protinus atque illa, quæ præcipi, sine mora
Videte vt exequamini. Thr. Fiet. Hol. De aqua
Ab eis avertenda dico. Mo. Meminimus probè.

Actus III. Scena I.

IOACHIMVS, OZIAS, MELCHIAS.

Iambici senarij, & septenarij, admistis paucis octonarijs.

NVnc quod semper metui, & de quo nimis fui
Sollicitus infelix, evenisse audio.
Nulli sumus. Quid obsecro jam nobis aliud restat, nisi
Vt aquæ inopia omnes pereamus miserrimi. O Deus,
Hæccine vides, & pateris? at opportunè eccũ foras
Oziam egredientem conspicio. Tristis est, eadem
Hæc rescivit mala. Ozi. Hei mihi quantis in calamitatibus
Versamur miseri? actum est. Sed hiccine Ioachimus est,
Quem huc ad me accedentem video? is est ipsus. O
Ioachime, ô mi frater, quid agimus nunc, aut quid das consilij?
Cedò. Ioa. Nescio herclè: nam pejore res loco esse non potest,
Quàm in quo nunc est sita. Ozi. Ah, itàne de aversa aquæ
Ductu rem, quomodo se habeat, intellexin'? Ioa. Omnia.

Sed

Sed eccũ Melchiam huc ad nos properare conſpicor.
Vide vt perturbatus ſiet. Eadem hæc, quæ nos, malè
Habent virum. Mel. Væ miſero mihi. nunc illud eſt,
Quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic grauiſſimo malo ſalutem Troch.
Quærant, auxilij nihil anferant. O inuidentiam!
Vtrum ſi Indióne id habet, an laudi ſibi fore
Exiſtimat, ſi nos perdiderit innocentes. O Deus,
Serua, atque tuere nos miſeros. Sed video quos
Volebam. Eho fratres, qua ſpe, aut quo conſilio freti
ſumus?
Ioa. Ah. Melchia, neſcio: niſi quod ſors fert, feramus fortiter.
Mel. Præformidine pol mens inhorreſcit mihi,
Cùm quàm afflicta res noſtræ ſint, ac perdita,
Reminiſcor miſer. Hem, quò redacti ſumus? Ozi.
Animo
Bono, ac forti oro vti ſis frater. ſpero Deum
Sua nobis ſubventurum clementia.
Mel. Spero ego pol quoque. ſed ne hæc ſpes nos fallat,
nimis
Metuo infelix. Tum quoties hominis efferi
Immanitatem mecum perpendo, animus præ metu
Quod dici ſolet, in genua concidit mihi. Neque id
Immeritò certè, vt arbitror: Dimet.
Nam poſtquam tam crudeliter egerit cum ijs,
Qui vltro ſeſe illi dediderunt, quid faciet
Nobis, qui conſtanter ei reſtitimus hactenus?
Vti lupus famelicus in agnos, ita Troch.
In nos ſuo ille ſæviet tyrannide.

Ioa. Scio id futurum Melchia, siquidem ille vrbem
ceperit.
Sed impios effrænati hominis conatus Deum
Frustraturum confido. Mel. Vtinam istuc fiat. sed
vide
Etiam sodes, ne vana tallemur spe Ioachime. Ioa.
Non
Fiet. Deus ad tempus nos affligi, non extingui sinet.
Scaz. *Tum si omnino moriendum sit, qui pro religione,*
Pro libertate, pro salute patriæ,
Pro aris, atque focis perit, haud pol interit.
Troch. *Itaque forti, ac tranquillo animo vt sis obsecro.*
Malum ego homini nullum præter culpam accidere
posse arbitror.
Eam si vitemus, quicquid nobis evenerit,
Moderate, ac patienter ferendum, non culpandum
est Melchia.
Mel. Recte. sed ne aquæ inopia afflictemur, aquæ
posteà
Etiam omnino pereamus, non mediocriter
Solicitus sum miser. Ioa. Potin' vt timere desinas?
Quid obsecro hac solicitudine nisi malum tibi
Conduplicas? cum idem vel nolenti sit tolerandum
tamen.
Ozi. Verè hoc quidem, atq; vti se res habet, est dictũ
Melchia.
Quare adversa hæc si animo patienti tulerimus,
Post, nisi me mens fallit, fruemur prosperis.
Mel. Faxit ita Deus, Ioa. faciet, tu modo fac sic ani-
mo bono:

Et

Et nobiſcum Deum precare, vt nos ſua
Tueri, ac conſervare dignetur clementia.
Me. Fiet. nã talis mihi veſtra videtur eſſe oratio,
Vt ſi refrager pertinaciter, peccare nec putem.

Actus III. Scena II.

HOLOSER. AMMONIDES, MOABVS.
Eiuſdem generis verſus.

I Am tranquillo animo demum exeo foras, cùm eò
Redactos pertinaces hoſce apellas conſpicor,
Vt aquæ penuria miſere eis pereundũ ſit propediem.
Ego pol nunc illos ſic vlciſcar maſtigias,
Vt ne impunè in nos illuſiſſe videantur. Vah, neſcio.
Quos illinos homines eſſe arbitrentur, qui Scaz.
Tantam ſibi contumaciam feliciter
Ceſſuram credunt. Nã illi vehementer errant, Troch.
Siquidem nr̃ſtram priſtinam patientiam,
Qua turpiter abuſi ſunt hactenus, ſibi
Perpetuam pollicentur fore. Sed eccum Ammonidem,
Et Moabum. Am. Opportunè pol, atque in ipſo tempore
Hic aſtabas domine: nam te quæſitum exieramus foras.
Hol. Qua gratia? cedò. Am. Dicam. dum manè admodum
Diluculo, per tota deambularemus Scaz.
Caſtra, vnumquemq; ducem, ac militem officij ſui
Admonentes ſedulo: moxq; adcivitatem
Propiùs cùm aggreſſi eſſemus, munitiones hoſtium, ac

Propugnacula vt contemplaremur accuratiùs:
Deprehendimus alios quosdam etiam nunc ciuibus,
In collibus vrbi proximis, superesse fontes: omnibus
Quos illi communiverant conatibus. magis
His in montis radice positis, quam armis confisi suis.
Quapropter nisi & ab his eos arcendos longius,
Ac diligenter propulsandos protinus
Curaveris, pol frustrà hic, atque adeo magna cum infama, &
Dedecore multos desidebimus dies.
Hol. Quid audio? atque existimabam omnem iamdudum eis
Cat. *Aquam esse præreptã penitus. Mo. Credidera ego id*
Quoque: & nisi ipse ex illis fontibus eos clanculum
Aqam haurientes, atque in vrbem deferentes
Hisce oculis vidissem modò, nunquam crederem.
Cui malo nisi remedium statim tua
Invenerit prudentia, actum agimus: procaciter
Illudent, si id nos aut negligere aut impedire non
Posse intellexerint. Hol. Ege isthuc facile impediero:
Daboq; operam, vt qua nunc certa illis consilia
Videntur. incerta dubiaq; reddantur omnia.
Quin mihi sic stat sententia, potius animam
Troch. *Me relicturum meam, quam non hanc vrbem everterim,*
Soloq; æquauerim planissimè. Am. Eia. sic decet.
Hol. Neque horum clade, atque interitu contentus ero,
Verùm vniversum illum recutitorum gregem
Ad seditionem natum extirpabo radicitus.

Multa

Multa illos hactenus malè mea docuit facilitas:
At nunc faxo illius ut experiantur ſevitiam, cujus
Gratia, atque lenitate abuſi ſunt procaciter. Scaz.
Neque à quoquam me exorari ſinam, quin pro Troch.
Tam inſigni iſthac audacia Scaz.
Illos, vti digni ſunt, vlciſcar ſacrilegos. Dimet.
Malim me crudelem, quàm diſſolutum in hos videri-
rier.
Nam niſi maturè eorum reſtiterimus pervicaciæ,
Ferociam cohibuerimus, retuderimus inſolentiam,
Ad extremum, quæ illorũ eſt confidentia, nos quoq;
Urbeſq; noſtras oppugnatum venient audaciſſimi.
Mo. Iſthuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt,
Multò antè proſpicere. Hol. Id ducis oſt officium,
hoc qui nequit,
Fateatur ſe indignum imperatoris nomine. Sed nunc
ſine
Mora diſpoſitis paſſim præſidijs in montiqus, fontes. Catal. 2.
Eos omnes aut obſervari, aut obturari juſſero.
Am. Iſthuc rectè, laudo. Hol. Vos me hac conſe-
quimini.

Actus III. Scena III.

OZIAS, IOACHIMVS.

Eiuſdem generis verſus.

PRofectò quantò ego magis magiſq; ferociam,
Vireſq; invictas horum hominum, tum immanitatem,
Et impatientiam atque adeò crudelitatem

Ducis hujus effrenati, barbaricq; mecum cogito, hoc
Magis metuo infelix ne hæc nobis nos soliciter,
Cedat confidentiæ: quæ freti tantis copijs
Resistere ausi fuimus hactenus. Neque
De ulla alia re magis nunc solicitus sum, quàm de a-
qua
Nobis conseruanda in fontibus hisce proximis.
Troch.2. *Sed ne & hanc nobis præripiant, quemadmodum*
Reliquos aquarum riuos, procul ab urbe averterunt
nimis
Dimet. *Herculè ego nunc vereor miser.*
Quod si contingat, actum est de vita, atque salute
omnium.
At ita me Deus amet, vt ego nunc non tam meæ
Troch. *Vitæ, cujus maior pars jam exacta est mihi,*
Quàm religioni nostræ, quæ nobis maximè
Curæ esse debet, quàm vxoribus, ac liberis
Timeo, quos illi indignis violatos modis,
In seruitutem perpetuam abripient sibi.
Sed nisi me oculi fallunt, Ioachimum hùc accedentem
conspicor.
Vel ex solo illius vultu in quàm afflicto rerum statu
Dimet. *Sumus, videas facillimè. Iva. Vt*
Nihil quietis est in pectore? dum adveni,
Cœpi egomet, interim mecum rem aliam ex alia
Troch. *Cogitare, & ea omnia in pejorem partem, vti*
Fit, vbi quid in animo solet esse molestiæ.
Quid multis? quo magis hujus hominis impij
Crudelitatem mecum expendo, ac considero
Tyrannidem, hoc mihi mens inhorrescit magis.

Eheu,

Eheu, lachrymo: quæ posthac est futura vita, Catal.
Cum tam gravis, tamq; misera in mentem venit
Servitus. At Oziam non procul hinc astare video. Troch.
Ozi. Prior ego illum compellabo. Heus Ioachime, quæ in statu
Sunt res, ac fortunæ nostræ? Eheu, quid taces,
Aut quid suspiras obsecro? Iaa. Ozia mi, mi frater, nihil Troch.
Ego nobis miserius esse arbitror: quibus vndique
Validissimo hostis barbari obsessis exercitu.
Nulla vsquam aut resistendi, aut elabendi datur Troch.
Copia. Ozi. Eandē etiam hīc ego calamitatem doleo miser.
Sed nescio quem procul exanimatū ad nos accurrere video.
Peri; quid sibi vult tam præceps hominis cursus? quā timeo ne
Ille nunc tristissimam nobis rem nunciet. Troch
Ioa. Idem & ego futurum auguror, adeò animus formidine,
Ac terrore obstipuit mihi ——

Actus III. Scena IIII.

MELCHIAS. IOACHIMVS, OZIAS.
Eiusdem generis.

——— *Eheu vix sum compos animi, ita*
Vsque currendo sum defatigatus miser. Troch.
Pedibus pol magnā habeo gratiā, qui me ex periculo
Tanto surripuerunt. Sed vbi nunc Oziam
Nostræ vrbis principē reperiā cogito. Ioa. Melchias
Est, & te nominat: appellemus. O. heus, heus Melchia
Mel.

Mel. Quis homo est qui me? Eho, teipsum quærebam Ozia.
Hem, tu quoq; hîc aderas Ioachime? non præviderã
Te, ignosce. Ioa. Quidnam est quod ita trepidas, aut quid exanimatus es
Obsecro? cedò. Mel. Actum est, perijmus miseri.
Ozi. Istud avertat Deus.
Mel. Nescitis quantum ego vobis adventu meo
Nunc apportem mali. Ioa. Eheu miseriam! facilè quidem
Isthuc futurum, cùm te accurrentem procul
Conspicebamus, augurabamur modò.
Mel. Ad restim jam quidem res nobis devenit planissimè.
Ozi. Væ nobis miseris, sed narra sodes quid sit mali.
toch, 2, *Mel. Hostes omnibus vndiq; obsessis fontibus, aquam*
Vniuersam præripuerunt nobis. Ozi. O Deus,
Quid ego audio? actum est, siquidem tu isthæc vera prædicas.
Mel. Verissimum esse reperietis quod nuncio.
Nam clanculum modo ad hauriendam aquam dum exeo, priùs
Quàm ad vllum pervenissem fontem, circumventus vndique,
Ex insequentium manibus, vix effugi miser.
Ozi. Væ nobis infelicibus, vt animus in spe, ac formidine.
Vsq; antehac attentus fuit, ita postquam adempta spes,
Lassus, curaq; cõfectus stupet. Mel. Eheu. Miseriam!
Quid facimus nũc, aut quid das cõsilij Ozia? O Neq;

Quid

Quid consulam, neq; quid nobis faciendum sit scio.
Ioa. Deum immortalem! quam ego nunc totus dis-
pliceo mihi.
Nullos credo vsquam nobis miseriores vivere.
Sed intrò si videbitur nunc concedamus, vt omnibus
Civitatis nostræ convocatis optimatibus, Troch.
Consilium vnà capiamus, quid nobis potissimùm
Opus facto siet. Ozi. Vt lubet, precede, sequimur, O
Deus,
Serva obsecro, atque tuere nos miserrimos.

Actus IIII. Scena I.

OZIAS, IOACHIMVS, MEL. SADOCVS, Eiusdem rationis versus.

MVltos jam lamentando flendoq; exegi dies:
Adeo vt oculis lachrymis caecutiant mihi.
Pretereà corpus longiorie languit inedia.
Quin genua labant, pedesque vix suo
Funguntur munere. Dein' cum de religione Ca.
Per impios hosce homines planè extirpanda, de vxo-
ribus,
Ac filiabus constuprandis: tum de liberis
Nostris in servitutem hinc abducendis meũ cogito,
Dolor is mihi multò omnium est gravissimus.
Atque hanc calamitatem, & miseriam quo modo
Nunc effugiamus, equidẽ nescio: cũ aquæ penuria
Iampridem tota laboret civitas, cisternis omnibus,
Quæ intrà mœnia sunt, ante aliquot dies planè Scæ. 2,
Exhaustis. Atq; ideò nihil metuo magis, quàm ne
Cives extrema necessitate concitati, Troch.
Vim nobis faciant, atq; ad deditionẽ cogant. Sed quid (hoc?

Pæpè,

Papè, quantum huc hominum accurrere video multitudinem:
Locus hic vix ceperit. Quid faciam nescio.
Ioa. Prohibite tumultum fratres, atque quieto animo estote, obsecro:
Et quod Deus nostris offensus criminibus
Nobis immittit, patienter feramus, atque fortiter,
Mel. Quam tu nobis patientiam Ioachime, quam
Cõmemoras fortitudinẽ? cùm in tantis calamitatibus
Versemur miseri. Io. Spero Deũ nobis adjutorẽ fore.
Sad. Isthuc quidem omnes sperauimus hactenus: at nunc vides
Opinor, quàm misere hæc nos spes fefellerit.
Sed ad Oziam, vti te facturum dixisti, nos deducito: vt
Sciamus quidnam nobis faciendum siet.
Ioach. Agite, sequimini. At eccum non ita procul hinc eum
Stantem video. Ozias. Deum immortalem! quid ego nunc eis
Respondeam, aut quid consilij dem nescio:
Ita conturbatæ sunt omnes rationes mihi.
Sad. Quid nunc ais Ozia? viden' nos consilijs tuis
Miserè impedirier? eòque redactos esse, vt
Mors nobis vitæ præferẽda siet. Oz. Respirate, ac bo-
Animo estote obsecro. Deus etiamnũ vivit, cui (no
Nos, nostràque omnia curæ esse experti sumus sapissimè.
Troch. *Mel. Iampridẽ nostris delictis ille offensus, auribus*
Obturatis nos spernit, & aversatur supplices.

Ozi.

Ozi. Peccauimus fratres, confiteor id quidem, &
Malo grauissimo, atque adeo exitio digni sumus.
Sed spero tamen Deum nostri misertum, hunc luctũ
in gaudium
Nobis cõmutaturũ propediem. Sa. Isthæc verba sunt,
Quibus os nobis sublevisti hactenus. nunc in Scax.
Eum rem rèdisse videmus locum, vt vrbs hostibus
Iam jam dedenda sit nobis. Namq; ita jubet
Necessitas, durum telum. Et pol satius est, mea
Quidem totiusque populi sententia,
Vt captivi nostrum colamus, atq; veneremur Deum,
Quàm religione extirpata, per maximam.
Ignominiam, dedecus, atque opprobriũ intereamus
Omnes. Ozi. O condutionem infelicissimam! Catal.
Ioa. Durum quidem, sed levius sit patientia,
Quicquid nequit mutarier. Ozi. Ausculta obsecro
Sadoce, vosque omnes, qui huc venistis, fratres. ad
fortiter
Resistendũ hostibus exhortatus sum vos hactenus:
Eo quidem animo, quod certò confidebam, Deum
Sua nobis subventurum clementia. Id
Quoniam nondum accidit, oro, atq; obtestor vos om-
nes, vt diez
Tantùm quinque patienter ferre pergatis, quæ magno
animo,
Ac forti sustinuistis hactenus. Spero interim
Deum opitulaturum nobis. Quod si diebus Catal.
Illis quinque exactis, nondũ precibus lachrymisque,
quas
Sine intermissione effundendas puto,

Divinam

Diuinam consequuti fuerimus clementiam,
Ne vnum quidem vrbis deditionē remorabor diem.
Troch. *Agite, atque hac in re vos prabete morigeros mihi.*
Mel. Si quidem quinque, verùm ne fiant isti viginti
Dies. Ozi. Profectò non plus quinq; aut. Sad. Aut? nihil
Moramur. Ozi. Non fiet, tantùm hoc permittete, vt
Vos exorē. Mel. Pol virtus tua nos monet Ozia, vt
Troch,2, *Rem quanquā gravem, atq; difficilem petenti (tibi,*
Pareamus: nisi quid dissentitis fratres. Sad. Agedū,
Concedimus, sed hac qua dixti conditione Ozia.
Ozi. Sic fiet. Ite nunc intrò, & divinā, vti hactenus
Fecistis, pergite implorare misericordiam.
Felicius hac res quam arbitrabar successit mihi:
Troch. *Quando commodè loquendo quinque etiam nunc impetravi*
Dies: interea spero aliquid eventurum boni.
Quod si intra istud tempus Deus nondum nobis subvenerit,
Troch. *Actum erit: neque quicquam nobis restabit miseris,*
Vt nos tyranno huic dedamus impio. (nisi
Quod vt prohibeas, avertasq; oro te mi Deus.
Troch,2 *Maxima quidem nostra sunt peccata, sed tua*
Longè major est clementia: qua potissimum
Scaz. *Tum demum auxiliari soles tuis, cum omni*
Præsidio, omnique humana destituti sunt ope.
Id obsecro vt nunc nobis eveniat Deus. (matibus,
Sed estne hac Iuditha, quā multis stipatā vrbis pri-
Ac presbiteris, huc ad me festimantē conspicio? ea pol
Est ipsa. miror quid siet: nec temere esse arbitor.

Actus

Actus IIII. Scena II.

IVDITHA, AZARIAS, OZIAS.

Eiusdem generis.

QVid isthuc est fratres? itane quinto ab hinc exacto die
Ozias impijs his nos dedendos censet hostibus?
Aza. Ita quidem res habet, vt dixi Iuditha.
Sed eccum ipsum stantem pro foribus. nunc eum
Praesentem adoriaris licet, quam absentem incusasti Troch.
hactenus.
Iud. Id faciam, ac confidenter quidē: quandoquidem
Errare, atque adeo (vt pace illius istud dixerim)
Peccare mihi videtur gravissimè. Ozi. Quisnam ob-
secro
Est ille, quem errasse ais, & peccati insimulas? cedo
Iuditha.
Iud. Dicam Ozia. Tu es ille, quē deliquisse graviter
Existimo. Ozi. Quid ita? dic sodes: non enim
Intelligo. Iud. Non? hem. Oz. Non profectò. Iud.
At faxo jam vt
Intelligas. Ozi. Si peccavi saror, nō causam dico quin
Quod meritus sim feram. Iu. Tun' tempus, aut diem,
Quo nobis subveniat, statues Deo? vt misi Troch. 2
Intra dies quinque opem ferat, tu vrbem impijs
Hisce dedas hostibus? ah, itane Consulem,
Ac civitatis principem facere decet? hoc mea
Fidei credas velim? neque tali oratione, neque animo
Nobis placandus est Deus. Dimet.
Quo quidem adiuvam illum provocaveris facilius. Catal.
Non ille benignitati, ac clementiae sua Troch, 2.

Tempus

Tempus à nobis sibi præscribi postulat:
Tum demum succurret, cùm divinæ illius
Catal. *Voluntati visum fuerit, nostraq; saluti*
Troch.2. *Expedire cognoverit. Iiaq; nunc subsidium, atq; opem*
Ejus imploremus, nostraque crimina
Confessi, oremus supplices, vt cùm illi maximè
Placebit, tum nobis potissimùm auxilium ferat.
Scaz. *Quemadmodum quondam majores nostri, quondo*
præceptis
Divinis post tergum rejectis contumaciter,
Alienos coluerũt Deos, graviter puniti, atq; hostibus
Troch. *Traditi, miseris interierunt modis:*
Ita & nunc idem ille patrum nostrorum Deus,
Suo nutu qui regit, atque moderatur omnia,
Nostra ulciscens delicta, nos premi, & affligi sinit.
Torch. *Quam profectò afflictionem quemadmodum*
Nobis salutarem esse confido; ita brevem fore
Auguror. Atque hæc spes hinc nunc suggeritur mihi:
Quod impio aliorum Deorum cultu contempto, pie,
Ac religiosè ipsum unum venerati sumus
Troch.2. *Hactenus. O si. O viraginem sanctam, fortem, atque*
strenuam!
Vah, pudeat nos nostri, qui viri, atque principes
Populi sumus. Isd. In memoriã vobis redigite obsecro
Quo pacto Abrahamus, Isacius, atque Iacobus, patres
Nostri, qui omnes quidem viri fuerunt optimi,
Variis malis, & cladibus olim explorati, neque
Animum tamen despondentes, divinam consequuti
Sint gratiam. Sic etiam nunc fratres Deus
Nos exerceri, haud extingui sinet. O si. Verissima.

Qua

Quæ dixisti, sunt omnia: & laudo constantiam,
Ac pietatem tuam mea Iuditha. Nunc itaque
Te oramus, vt precibus, atque lachrymis tuis
Placare nobis coneris Deum: tibi
Enim, quia mulier pia es, & multò melior quàm nos,
scio
Illum obtemperaturum magis. Iud. Ehodum, auscul- Troch.
tate, nam
Quod facere in animo concepi, exponam vobis. Aza.
Quid Iuditha?
Iud. Hac nocte ego cum ancilla mea Abra constitui
ex vrbe egredi.
Neque hic, quid sim facturæ perscrutari vos volo.
Deum tantùm orabitis, vt ancillam suam reverti
Permittat incolumem. Id si evenerit, viti Catal.
Confido, promitto vobis salva futura omnia.
Ozi. I mea Iuditha: Deus tibi eunti, atq; redeunti
sit comes.
Iud. Spero ita fore. vos ad portam me opperimini:
Ne sit qui egressum remoretur meum. Ozi. Age fiet.
Deum
Immortalem! mulier mulieri quid præstat? virtus ei
Relucet ex oculis, gravisq; severitas
Inest in vultu, atque in verbis fides. Aza. Ad hæc
Rara vitæ integritas, moresq; amabilissimi Troch.
Eam commendant maximè. Huc accedit admirabilis
Quædã, quanquam in cultu neglecto, formæ gratia.
Sed hoc demiror Ozia, qua causa ea sit ex Troch.
Civitate itura, aut quianam molitura sit
Mulier: nisi quicquid est quod conatur, confido ei,

Et nobis omnibus succeſſurum feliciter.
Ozi. Confido ego herculè quoq;. Sed nunc, ſi placet,
Troch. *Ad portam recta concedamus via. atque eam*
Illic expectemus, dum veniat. Aza. Age in nobis
nihil eſt mora.

Actus IIII. Scena III.

IVDITHA.

Ejuſdem generis verſus.

DIfficile pol, atq; arduũ eſt, quod molior, & tamẽ
Spes magna habet animum, hanc rem mihi
Succeſſuram ex ſententia. Sed quoniam viribus
Humanis effici id nullo modo poteſt,
Orandus eſt mihi Deus vt meis ſuccurrere,
Et ſubvenire dignetur conatibus.
Clementiſſime cœli, terræque conditor Deus,
Qui es Dominus Simeonis patris mei: cui
Virtutem, ac fortitudinem, atque adeo, memorabilẽ
Victoriam contra hoſtes olim tribuiſti tuos:
Oro te, atque obſecro, vt divina gratia
Tuàq; benignitate animum corrobores mihi:
Vt in eo, quod tuo, vt arbitror, afflata numine
Troch. *Adorior, facinore, conſtanter perſeverem.*
Ne patere mi Deus, vt hoc impium, atq; barbarum
Hominum genus impune in ſanctiſſimum tuum
Illudat nomen: noſq; divino tuo
Hactenus addictos cultui, majoribus
Affligat cladibus: belloq; ſuperatos miſerrimam
In ſervitutem abripiat ſibi. Quin potiùs pro tua
Troch. *Priſtina erga nos effice facilitate, & clementia,*
Vt glorioſus ille, atq; efferus ſuarum virium

Oſten-

Ostentator, cuiq́; numinis contemptor improbus,
Ab imbelli illusus muliere, intereat turpiter.
Vtq́; ipsa re nobis declares, quam nihil
Omnino adversus invictam tuam potentiam
Hominum impiorum valeant vires. Tum quâm miserè insaniant,
Et quantopere sese fallant, qui copijs,
Qui gladijs, qui scutis, atque sagittis, qui quadrigis, suoque Hypert.
Equitatu freti, contra te insolenter cristas erigunt.
Erit hoc per totum terrarum orbem memorabile, tuo Troch.
Imprimis gloriosum nomini, si is, qui Scaz.
Non solùm homines. sed etiam ipsum cœlum suis
Terret minis, non multitudine militum,
Aut bellica virtute, sed per inermem feminam, è
Medio sublatus, risui sit omnibus.
Hæc quæso nunc sic nobis eveniant Deus:
Vt impij hominis exempti tyrannide,
Summis tuam in nos laudibus evehamus munificentiam.
Eia, feliciter successurum auguror,
Adeò divino afflatus œstro, animus gestit mihi.
Nunc tempus est, ad exeundum vt me parem.

Actus IIII. Scena IIII.

OZIAS, AZARIAS, IVDITHA.
Eiusdem generis.

BOno animo esto Azaria, haudquaquam etiam cessat, &
Illam jam jam hic tibi adfuturam polliceor: proin'
Tu vanam istam solicitudinem, quæ te discrutiat, Troch.
Ex animo fac vt amoveas tuo. Aza. Credo quidem

Venturam eam Ozia, sed quid sit effectura nescio.
Ozi. Nescio ego quoque & tamen spero Deum non
deserturum suos.
In eo omnis spes sit nobis: quandoquidem in humanis
viribus,
Aut opibus nobis præsidij est nihil. Aza. Sed ne illa
spes
Nos frustretur, vereor miser. Ozi. Age, non fiet, bene
Troch. *Ominare. at eccam eam cum ancilla hùc conspicor*
Catal. 2, *Accedentem. Aza. Est, an non est? certè ipsa est.*
Eia, vt venusta,
Atque elegans est, omni suo mundo expolita,
Dimet. *Ornatàque splendidissimè.* (tia.
Ozi. Tum quèvis ornatū nativæ formæ excellit gra-
Troch. *Iud. Adsum Ozia, vt quod facturam me recepi,*
Vobis præstem. Ozi. Hem, constanter, atq; fortiter,
Laudo. Iud. Deum omnes tantùm orate supplices,
Vt quicquid illud est quod molior, sua
Nobis secundet indulgentia. Aza. Eheu Iuditha,
Quam ego nunc tibi timeo miser.
Dimet. *Iud. Azaria, absit timor, animiq; trepidatio, nihil*
Cuiquam innocentia incolumi accidere potest mali.
Tum si omnino moriendum fuerit, pro patria mori,
dulce, &
Scaz. *Decorum erit mihi. Dum ne ob malefacta pereo, par-*
vi æstimo.
Ozi. O mulierem piam, fortem, atque strennuam!
Scaz. *Age, macte virtute: Deus faxit, vt quicquid*
Id est, quod animo tam magno concepisti, tibi,
Nobisq; omnibus, ex animi succedat sententia.

Iud.

Iud. Spero ita futurum. Nunc portam Oziæ jube
Aperiri, vt, quo ire constitui, recta pergam via.
Ozi. Effectũ est quod vis. en patet. Deus deducat, ac
Reducat te salvam, atque incolumem. Aza. Egressa
est illa quo
Animo, atque consilio plane nescio. Ozi. Ego quoque
Id, quod facere conatur, ne conjectura quidem
Assequi possum: nihilominus tamen id profuturum Troch.
Confido: nam mulierem esse scio ea prudentia,
Atq; ingenij industria, vt quodcunq; fuerit aggressa Torch.
Temerè, aut inconsideratè, sed sapienter, & (non
Bono consilio susceptum esse dixeris.
Aza. Est isthuc quidem in his nostris calamitati-
Et ærumnis magnum solatium mihi: (bus
Sed illud multò majus, ac firmius
Esse arbitror, quod mulier est antiqua fide, Troch. 2.
Moribus integris, ac rara vitæ sanctimonia:
Et propterea spero Deum illi adjutorem fore.
Ozi. Idẽ & ego persuasi mihi. Sed nunc tempus est,
Vt ad somnũ nos cõponamus: eras simulac diluxerit
Omnem populum ad preces continuas excitabimus,
Atq; exhortabimur sedulo. Aza. Age, vbi voles:
i præ sequor.

Actus IIII. Scena V.

IVDITHA, ABRA, LABRAX, THRASO.

Eiusdem generis versus.

GAudeo tandẽ nos hunc superasse montẽ, cujus
Ascensus difficilis, atque molestus fuit, (vt
Ita descensus nobis erit facillimus.
A. Est vt dicis hera. I. Tũ exortus solis, qui nõ procul

Abesse videtur, efficiet, necubi aberremus à via.
Ab. Verũ id quidem. at at, quid hoc? Iud. Quid Abra? Abr. Nescio
Quos huc ad nos armatos properare video. Iud. Bono
Animo esto, facile illos placavero: meditata enim
Iamdudum in pectore mihi sunt consilia omnia.
Lab. Vide dum sodes diligenter Thraso,
Vt fontes hos observandos, ac præsidio satis
Firmo muniendos cures. Th. Isthuc herculè
Curatum est sedulo: nullus enim jampridem hauriendæ aquæ
Gratia, cujus tamen inopia laborant maximè,
E civitate vnquam fuit ausus egredi.
Sed hem, quid isthuc Labrax? mulieres duas
Propiùs huc accedentes conspicio. Lab. Prô Iupiter!
Monstri simile. Ehodum, cæveamus ne os sublinatur
Nobis: Quin procuramus eis obviam,
Ac comprahẽdamus, quantũ possumus. Hem, cõsistite
Istic illicò, atque gradum cohibete venefica.
Iu. Salvete viri humanissimi. La. Apage, dico ego,
Nobis insidias fieri. Iu. Animo quieto estote, ac mitNos obsecro: nam neq; vobis insidiæ, neq; (tite
Quicquam omnino à nobis metuendum erit mali.
Th. Id ne fiat, summa est adhibenda cautio.
Sed cujates estis, aut vnde venitis tam manè?
Iud. Mulier sum Hebræa, ex civitate Betulia
De nocte huc ad vos egressa clanculum. Lab. Hem,
Betulia! qua gratia? Iud. Vt imperatori
Vestro indicem, in quàm afflicto, atq; misero statu
Res sint civium: & simul commonstrem quo modo

Vrbem

Vrbem facillimè capere possit ne vno quidem
Ex copijs suis amisso. Th. Eho, bene herculè,
Atque sapienter à te factum esse arbitror
Mulier, quæ in tempore saluti prospexisti tuæ.
Nam ea pol forma esse videris mihi, vt potiùs
Seruari, quàm cum sceleratis illis perire debeas.
Neque est quod à nobis metuas tibi. Quin scio
Aduentum, & conspectum tuum Holoferni duci
Nostro gratissimum futurum. Agite dum sequimini:
Ad illum vos rectà deducemus. Iud. Placet.

Actus V. Scena I.

HOLOFERNES, AMMONIDES.
Eiusdem generis versus.

PVlchrè pol etiam nunc, quod à me est institutum Catal.
Procedit opus, atque adeo opportunè admodùm hæc
Mulier se nobis obtulit: quæ quomodo
In ciuitate sese habeant res, mihi narrauit omnia.
Sed qualem ego nunc illam dicam esse feminam?
Qua herculè venustiorem nullam vsquam arbitror
Reperirier. Quare nimis ego illam aspicio lubens.
O faciẽ pulchrã! deleo omnes dehinc ex animo muli- (eres Troch.
Tædet harum quotidianarum formarum.
Sed eccum Ammonidem exeuntem conspicor:
Am. Quamquam in subigendis hisce Israelitis
magnus hactenus
Nobis susceptus est labor: patienter tamen eum
Ferendum tolerandumque esse existimo: vel ob
Eam solum causam, quod tam formosæ, atq; optimè
Moratæ, apud illos reperiantur fœminæ. At
Eccũ imperatorẽ, haud præuiderã. hol. Hẽ Ammonide

Quid ais? itáne & hujus mulieris Hebræa tibi
Forma placuit? Am. Perplacuit pol dux illustrissime.
Hol. Eia, minimè te hallucinatum esse arbitror:
Nam & ego quo pacto satis illius pulchritudinem,
Elegantiam, ac festiuitatem prædicem,
Planè nescio Ammonide. & nosti, vt opinor, quàm
Troch.2. *Oculatus formarum spectator siem.*
Am. Ne comparanda pol quidē hac est ad eas, quæ
in regionibus
Reperiuntur nostris. Hol. Noua figura oris, color
Verus, corpus solidum, ac succi plenum. Porro mores
Tam excellenti forma per omnia congruunt. (huic
Troch. *Præterea, quod in nostratibus rarissimum est*
Mulieribus, facundiam admirabilem,
Prudentiamq; in illa deprehendisse videor mihi.
Itaque quod se recepit facturam, de eo quidem
Haud dubium est mihi. Sed intrò nunc eamus, &
Troch. *In castra ad nostros revertamur. Am. Agedum, vt*
lubet, sequor.

Actus V. Scena II.

IVDITHA, ABRA, THRASO.
Eiusdem generis.

ENimvero gaudeo, Deoq; gratias ago,
Cùm id quod meditor, etiam nunc mihi cedat fe-
liciter.
Hem, sequere me Abra. Abra. Vix ausim hera, cùm
militibus
Completa sint hic omnia. Iud. Esto animo bono,
ret. *Nihil nobis periculi est:*
Nam etsi deprehendamur, mandato tamen

Ducis

Ducis Holofernis salve, atq; incolumes erimus. id
Per tota edixit castra, ne nobis, etiam (enim Troch. 2.
De nocte egredientibus, obsit, aut noceat quisquam.
Sed obviam video nobis venientem nescio
Quem: præsenti, fortiq; animo fac vt sies.
Thr. Spero ego nostros hos excubandi, vigilandiq; Catal.
Labores admodum breves futuros, cùm isti apellarũ Scaz.
Gregi ad restim res jam devenerit planissimè.
Sed nescio quem pedum strepitũ mihi audire videor.
Mulierem illam hebream esse credo, cui noctu etiam
quolibet
E castris egredi vt liceret, imperator
Nostri voluit exercitus. Ipsa hercule est eum ancilla, Catal.
adoriar,
Ac compellabo comiter. Nam pol mulier mihi
Visa est elagans, probisq; ornata moribus,
Matrona salve quo tibi iter est? Iud. Oratum exeo
In proximũ hanc vallẽ: quod ab Holoferne principe
Vestro permissũ est mihi. Thr. Perge vt cœpisti in his
Nostris castris nullus erit, qui aut dicto, aut facto no- Catal.
cebit
Tibi. Iud. Pro isthoc beneficio vobis gratiã habeo, &
Habitura sum, quoad vixero. Abra. sequere. Thr.
O mulierem
Festivam, atque pulchram! In vita pol venustiorem Troch.
Vidi nullam. Itaq; minimè hercule mirum, si eam
Magni faciat princeps, nihilq; illi negandũ existi-
Iu. Subsistendi nobis hic jam dabitur locus. (met:
Secede hinc istorsum paulisper, donec te vocem.
Magnas tibi mi Deus ago gratias, quod hæc,

Que

Qua numine tuo afflata facere, cœpi, mihi satis
Secundasti hactenus. Oro te porrò Pater
Troch. *Clementissime, vt quemadmodum aliàs frequenter*
Catal. 2, *Maiores nostros, omni humana destitutos*
Ope, præter ipsorum spem, atque expectationem
Grauissimis exemisti periculis,
Hostesq́ eorum, quamuis opibus, atq́ copijs,
Potentes, multa tua virtute dele visti,
Et extirpasti funditùs: ita nunc quoque,
Nostri misertus, hunc superbum, atq́ impium
Per me de medio sinas tolli tyrannum.
Troch. *Vt re ipsa, atque adeo grauissimo suo edocti malo,*
Scaz. *Agnoscant homines illi barbari, haud vnquam*
Frustrari, qui in te omnem suam spem collocant.
Scaz. 2. *Eosq́ inani opera, atque labore defatigari,*
Qui aduersum te, tuoque cultui addictos
Bellum susciperint. Peccata quidem nostra maxima
Troch. *Esse fateor, sed tua mi Deus longè maior*
Est benignitas: qua si nobis nunc opitulari
Digneris, profectò fiet vt omnes tui
Numinis cultores diuinam tuam
In se collaudent, atque prædicent beneficentiam:
Vtque alij horum clade, interritiq́ territi,
Neque vim, neq́ vllam iniuriam inferre audeant
Nobis. Quod vt nunc per me, gratia tua
Aditum eueniat, obsecro, atque obtestor te Deus.
Troch. *Sic tua maximè cunctis innotescet clementia,*
Si se facilem, piamque in nos nocentes exerat.
Ehodum Abra, tempus est, vt vnde venimus,
Eò redeamus. Ab. Vbi voles: præcede, consequor.

AC-

Actus V. Scena III.

HOLOFERNES, MOABVS, BAGOAS, IVDITHA Eiuldem generis versus.

OPiparum, delicatumq́, vti præcepi, fac vt appa-
res
Conuiuium Moabe: nam diem hunc totum, atq́, etiam
Nocte in lætitia cupio degere. Mo. Et hoc, & si quid
aliud est
Quod imperas, effectum dabo princeps honoratissime.
Hol. Ad hæc vinum nobis princerna vt optimum
Promat, id imprimis fac cures sedulo. Mo. Fiet. Troch.
Hol. Atque adeo ne quid omnino desit, quod ad
Voluptatem excitandã, quodq́, ad luxum, & delicias
Aptum, atq́, accommodũ siet. Mo. Memini, tamet si Catal.
Non admoneas. Hol. Tum Hebream istam mulierẽ
Nobis cupiam adesse in conuiuio, vt sua
Nos recreet, atque oblectet elegantia.
Quin Bagoa iddedam negotij. Eho Bagoa,
Prodi ocyus. Bag. Præstò sum domine, hem, impera
Si quid per me fieri velis. Hol. Israelitidem
Illam mulierem absque mora conueni, eique cõmodè
Loquẽdo persuade, vt diẽ hunc nobiscum in gaudio, ac
Hilaritate exigat. Ba. Dabo herclè operam, & me Scaz.
imperaturum
Confido. Hol. I, atq́, matura reditum, eamq́, huc vide
Vt reducas mihi. Verbis pol vix possem consequi
Moabe, quantopere huius mulieris mihi
Placeat forma: & quo pacto mores eius amabiles,
Vultusq́, decorus, tum vox illius, atque oratio
Quouis meller dulcior, animum commouerint
Meum. Troch.

Meum. Mo. Nihil mirum: namque haud similis
est mulier mulierum
Nostrarum, quæ student demissis esse humeris,
Cervice erecta, ac vincto pectore, vt graciles sient.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. Cibum
Catal. *Sibi subtrahunt. Quanquam bona est natura,*
Reddunt se curatura iunceas. In hac
Scaz. *Genuinæ formæ gratia est: verus color, nulla*
Cerussa, purpurisso, aut stibio fucatus. Hol. Ego pol
Nullam in vita venustiorum vidi feminam.
Quare non desinã, neq; conquiescam, donec ea potiar.
Opperiamur paulisper hic, dum redeat Bagoas:
Quod jam jam futurum confido. Mo. Placet. Bag.
optimè
Pol, atque sapienter facis mulier, quæ principi
Nostro animũ induxisti obsequi. Iu. Ita decet ô bone.
Nihil ille vnquã mihi imperabit, quod non sim lubens,
Atque expedite factura. Bag. Benignè dicis, laudo, &
sapis
Dimet. *Mea quidem sententia.*
Sed age properemus, ne quid nostra illum offendat
cunctatio.
Hol. Vt omnis mora, cupidè quicquam optanti, sem-
per solet
Esse ingrata, & molesta. At eccam eam cum Bagoa
Huc ad nos accedere video. Eho, quis me fortunatior,
Si quidem hujus mulieris fruenda copia
Concedatur mihi? Mo. Id quidem facillimè
Impetraturum te scio: nam quæ femina est,
Scaz. *Quantum vis formosa, atque nobilis, quia non*

Ad

Ad nutum ſe morigeram prebeat tibi?
Hol. Blandè illam appellabo, atq; ſalutabo comiter
Eho me voluptas, meum ſuauium,
Aduentus pol tuus eſt mihi gratiſſimus.
Oh, vt te amplector lubens. Iud. Na ego mulierum Troch.
omnium
Quæ viuant ſum fortunatiſſima, quæ placeo tibi
Dux inuictiſſime. Hol. Teneóne te mea Iuditha,
Maximè animo expectata meo? At ſatis jam ceſſa-
tum eſt diu:
Eamus cõmeſſatum. Am. Vbi voles accũbe domine,
Parate enim ſunt omnia. Hol. Ehem Iuditha, tu mihi
Dextrum claude latus. Iu. Id quidẽ faciam lubens,
Si quidem ea quæ ancilla apparauit, opponi ſinas
Mihi. Hol. Sino: Moabe, fac vt accumbant cæteri.
Mo. Curabo ſeduló. Hol. Nunc genio indulgeamus, Catal.
Atque hilares ſimus omnes. Agite, quiſque ſibi
Sumat, quod palato, atque gulæ ſapiat maximè. Troch.
Nam neminem apud menſam decet verecundier.
Moabe. hunc tibi præbibo cyathum. Mo. Vt tibi ſa-
luti ſit precor
Princeps clariſſime. Hol. Hem, vide vt reſpondeas,
Idque vnico hauſtu. Mo. Faciam hercule ſeduló,
Nam fauces aridítate crepant mihi. Quid hoc,
Satin' tibi placet domine? Hol. Pol ſtrenuum
Virumque fortem te eſſe judico. Oh, mea
Vita, mea voluptas vnica, frontem exporrige, &
Te præbe hilarem. Iud. Id quidẽ vt nunc cupidè, at-
que libenter faciam, tua
Domine mihi præſtat benignitas. Hol. O mulierem

Lapi-

Lepidissimam! dispeream, nisi te plus quàm oculos a-
mo meos.

Troch. *Da mihi osculum anime mi.* Iud. *Neque hoc, neque*
Aliud, quod à me petieris amplius, tibi negandũ puto.
Hol. Eia, laudo. Sed quid cessant cyathi? Bag. Hunc
scyphum
Tibi, si placet, plenis propino faucibus
Dux ornatissime. Hol. Age, nihil recuso, sed
Audin' ad fundum vsque ebibas velim. Bag. Nihil
pol est
Æquè quod fecero lubens. Hol. Mea Iuditha,
Troch. *Quantò jam formosior videre, quàm*
Dudum: quanquam antè semper mihi visa es pul-
cherrima
Iud. Certè tu pol quidem mi domine multò nunc es hi-
larior.
Hol. Verbum herculè hoc verum est, sine Cerere, &
Baccho friget Venus.
Nunc genio indultum est satis, Agedũ surgamus, &
In conclave vnà eamus delicium, atque suavium
meum.
Iud. Nihil detrecto. Hol. At at, quid istuc? vicit
vinum quod bibi:
At dũ accubabã, quã videbar mihi pulchrè sobrius:
Nunc postquam surrexi, neque pes, neque mens satis
Suum officium facit. Mo. Ehem, quid stas Bagoa?
Obserua principem, atque illum in conclave ducito.
Bag. Non possum: nam ipse quoque pedibus insistere
vix queo.
Et tamen experiar. Hem Moabe, subveni,

Solus

Solus enim tantum pondus ſuſtinere non poſſum. Scaz.
Mo. Nunquam herculè, ita vt nunc, vino eum vidi obrutum.
Bag. Progredere placidè Moabe, ego te ſubſequor.

Actus V. Scena IIII.

IVDITHA, ABRA.

Eiuſdem rationis verſus.

EHem Abra, Tu hinc à me foris abſiſte longiùs.
Ac diligenter obſerua omnia. Ab. Faciam hera.
Iud. Nunc tempus eſſe arbitror, vt cujus exequendi gratia
Huc veni, aggrediar opus. Tu mi Deus vires Scaz.
Suffice, animumque confirma mihi: ne in memorabili,
Ac præclaro hoc facinore deficiam turpiter.
Sic divina tua majeſtas, tuaq́ potentia
Evaſerit longè commendatiſſima:
Si non per hominum vires, neque militum
Copias, ſed per me imbellem mulierem Troch.
Nos, qui religiosè tuum nomen coluimus hactenus,
Ab impia horum barbarorum liberes tyrannide.
Eia, ſucceſſurum arbitror, adeo mens gaudio
Geſtit mihi. Abra, huc ad me accede protinus.
Ab. Hera adſum. Iud. Caput hoc in coriacea tua
Reconde pera. Ab. Hui, caput! Iud. Tace, atque deſine
Rogare quicquam, modò, cujus ſit, narrabo tibi.
Ab. Væ miſeræ mihi. Iud. Tace inquam, & eſto animo bono.

Deum

Deum propitium habemus nobis. At move
Troch. *Te quantum potes. Ab. Moveo pol sedulò.*
Iud. Inter eundum nihil est quod metuamus mali:
Nam principis educto satis tutæ sumus.
Ab. Vide etiam sodes, ne nimiũ tibi confidas hera.
Iud. Oh, potin' vt desinas? nihil periculi est
Inquam: nam adjutorem Deum mihi esse sentio.
Ab. Ego pol quid egeris planè nescio. Tum cujus sit caput
Quod in pera reconditum gestо, multò minus,
Neque de eo quid dicam, aut quid suspicer scio.
Iud. Nunc isthuc percontari desine. Posteà scies.
Ab. Etiámne longiùs ire paras? quo me ducis miseram?
Iud. Quieta estо obsecro, ad vrbem recta imus via.
Nec quicquam nunc est quod timeas: nam longiùs
A castris digressæ sumus. Quin haud procul
A civitate nos jam abesse existimo.
Ab. Vtinam tu hæc vera prædices. sed dic mihi
Amabò cujus sit caput quod porto. Iu. Cujus sit rogas?
Ab. Agedum dic sodes. Iud. Cujus arbitrare? Ab. Nescio
Hera: sed nihil est pol æquò quod sciam lubens.
Iud. Age dicam quandoquidem divina gratia
Omni periculo nunc exemptæ sumus.
Nam ad portam venimus, Ab. Oh, audire gestio.
Iud. Holofernis Assyriorum principis est hoc, quod geris, caput.
Troch, 2 *Ab. Væ miseræ mihi, nobisque omnibus. Iud. Tace*
Stulta: quos tu miseros appellas, ego omnium
Puto esse felicissimos: vtpote quibus

Propi-

Propitius est Deus. Ab. Hera, tene ausam fuisse rem
Tantam aggredi? Iud. Quid ni Abra. Non sit sine
periculo
Facinus magnum, ac memorabile: & Deum mihi
Adjutorem fore sperabam. Neque hæc me spes Scaz.
Fefellit: diuina enim ope, non meis id est
Effectum viribus. Sed quid portam pulsare cesso, Catal.
Et ciuibus tam insperatum impertire gaudium.
Heus heus, aperito aliquis portam protinus. ah, quid
moramini?
Rem omnem vobis incolumẽ, saluamque esse nuncio.

Actus V. Scena V.

MELCHIAS, IVDITHA, SADOCVS, OZIAS, IOACHIMVS, ACHIOR.

Eiusdem generis versus.

CVjus ego vocem hic audio? Iud. Cujus arbitrare? Mel. Nescio.
Iud Hem, nescis? Iuditha. Mel. Tunè huc reuerteris Catal.
Iuditha, quam jamdudum interisse putaueramus?
Iud. Deus sua me seruauit clementia.
Sed portam aperi, jam vos beauero. Mel. Nihil
Detrecto. ingredere. Age, nunc dic sodes Iuditha,
Quidnam adferas bonæ rei. Iud. Dicam, sed non nisi Troch.
Comodatis ciuitatis optimatibus. Mel. Hẽ Sadoce,
Propera, ac Ioachimũ summũ sacerdotem, & Oziã,
Reliquosque vrbis nostræ proceres huc accerse acyus.
Sad. Causæ quid dicam? Mel. Iudithã rediisse. Eho,
vola. (bis
Moa Iuditha, dic amabò quid sit factũ? aut vnde no-

Salutem jam auguraris, cum in grauissimis malis
Versemur miseri? Iud. Haud miseros ego sed felices
esse arbitror,
Troch. *Quos Deus sua protegit, ac defendit clementia.*
Mel. Confiteor id quidem esse verum: sed quidnam
isthuc sit boni,
Quod te nunc nobis adferre ais, id hercule
Nimis scire cupiam Iuditha. Agedum, ne celato ob-
secro.
Sed video vnà cũ Sadoco accedentẽ Oziã, & cæteros
Quos accersi iussisti ciuitatis principes.
Iud. Hos ego nunc ingenti complebo gaudio.
Ozi. Ehem mea Iuditha, itàne nobis tã saluam resti-
tuit Deus?
Iud. Vti vides Ozia. atque adeò re gesta felicissimè.
Itaq; animo jam nunc vos tranquillo, atq; quieto esse
impero:
Catal. *In vtramuis aurem ociosè vt dormiatis*
Scaz. *Fratres. Ozi. Eho, dic mihi, quid factum est, aut*
quid ist huc est
Iuditha quod tibi feliciter cessisse predicas.
Iud. Nescitis quantũ ego vobis aduentu meo appor-
tem boni.
Ozi. Mitte ambages oro. Quin potiùs vnico
Verbo dic, quo pacto se nostræ habeant res: qua quidẽ
Afflictæ imò desperatæ nobis fuerunt hactenus.
Iud. Agite, expediam paucissimis. Hẽ Abra, quod
habes
In pera profer caput Abr. Accipe Hera. Iud. Eia ad-
este,

Atque

Atque ſpectate obſecro prodigium. Hoc Holoferni Troch. 2.
caput
Eſt, principis Aſſyriorum, cujus inſuperabilem
Tyrannidem, vireſq́, invictas extimuiſtis hactenus.
Ozi. O facinus inauditum! Caput Holoferni Iuditha?
Quam ego rem novam audio? Io. Deum immortalem! nihil
Vnquã in vita audivi admirabilius. Tun' huc caput
Adfers Holofernis? Iud. Contemplamini obſecro
An. non ſit. Ozi. Pra gaudio, ita me Deus amet,
vbi ſim neſcio.
Quia prater ſpem, atq́, incredibile hoc nobis accidit.
Ioa. Bone Deus, cui vnquam quicquam aquè feliciter, atque commodè
Evènit? aut quis nobis fortunatior?
Nemo hercule quiſquam: nam in nobis Deus proteſtatem Scaz.
Planè per te mea Iuditha oſtendit ſuam.
Iud. Verè tu quidẽ iſthuc dicis, atque pie, vti te decet Troch.
Ioachime. Hoc enim quod nobis obtigit bonum, haud mea
Induſtria, aut virtute, ſed divina ope,
Et præſidio adepti ſumus. Nam majus id eſt opus,
Quàm vt humana hic quicquam ſibi vires arrogent.
Ozi. Scio mea Iuditha, ſcio non niſi Dei opitulante gratiâ
Te facinus tam arduũ perficere potuiſſe. nihilominus
Erit hoc tibi memorabile apud poſteros tamen,
Te maximo vitæ periculo, in tanta rerum omnium

Troch. *Desperatione nobis subvenisse: teque*
Patriæ salutem, vitæ prætulisse tuæ. Iud. Nihil
moror
Inanem gloriam: Deo solum nobis sunt maximæ
Agendæ gratiæ, qui & vitam incolumem, & im-
gram,
Illæsamque pudicitiam servavit mihi,
Sed auscultate fratres, quid nunc porrò vos facere
velim. (muris
Scaz. *Ozi. Quid Iuditha? Iud. Caput hoc Holofernis ex*
Suspendendum, & mox simulac exortus sol fuerit, in
hostium
Castra irrumpendum vobis arbitror. Quo inopinato
impetu
Illi perculsi, ad excitandum principem
Dimet. *Suum procurrent illico.*
Quem ubi obtruncatum, atque voluntatum in san-
guine
Suo conspexerint, subita formidine,
Atque pavore exanimati, fugient protinus.
Quos una cum illis, qui hæc montosa loca incolunt,
Vos insequuti, facilè trucidabitis,
Atq; interimetis omnes. Sed prius Achiorem velim
Huc ad nos accersi jubeatis: ut videat ejus caput
Qui gentem Israëliticam contempsit tam procaciter,
Et à quo ad nos, tanquam ad mortem est missus. Ozi.
Age, fiat. hem
Sadoce, propera, atque Achiorem ex nostris huc ac-
cerse ædibus.
Sad. Faciam hercule sedulò. Ozi. O nos felicissimos!

Eia

Eia Iuditha, nz tu mulier es pia, atque beata Troch.
Præreliqis, quæ vivant, mulieribus: cùm tibi
Propitius sit Deus, qui tanta, tamq; prodigiosa per
Te nobis præstitit. Iud. Ozia, hic solus laudandus, hic
Nunquam intermittendis celebrandus est præconijs.
Sed adest Achior. ehodum Achior, en caput illius,
Quin propter nos tibi infensus, se perditurum te Scaz.
Miseris minabatur modis. Ach. Deus bone,
Quid isthuc est prodigij? ah, animus pol stupet,
Genuaque deficiunt mihi. Ioa. Ebem, quid isthuc Achior?
Itane in terram prolaberis? animum recipe obsecro, &
Ad te redi. Ach. O admirandum Dei potentiam!
O mulierem quavis beatiorem femina!
Nihil vnquam in vita audivi admirabilius.
Nunc itaque relictis, quibus hactenus involutus, Troch.
Fui, erroribus, eundem quem vos veneramini,
Quoad vixero, religiose colam Deum:
Si modo vos in consortium vestrum me recipere
Dignemini. Ioa. Euge, recipimus, ac libenter hercule.
I. Bene facitis: & Deo pol nobis est habenda gratia.
Nunc quisque se ad pugnam paret. Mel. Age, placet: faxo vt armatos
Nostros omnes hic præsentes videatis protinus.
Ozi. O nos felices! cùm tua opera, ac virtute mea
Iuditha
Immanem hanc, impiumq; tyrannũ è medio sustulit
Deus. Sed quonam nos munere tantam hanc tuam

Erga nos compensabimus beneficentiam?
Quibus te laudibus, quibus celebrabimus praconijs?
Nihil vnquam tam magnifice dicimus, vel faciemus
tibi,
Quin virtus plus mereatur tua. Iud. Apagesis, nihil
Dimet. *Ego me promeritam existimo.*
Quod diuina acceptum ferri debet clementia,
Ob id me aut magni pendi, aut laudari à quoquam,
impium,
Et iniquum esse arbitror. Sed heus Sadoce, tu
Caput hoc de muro conspiciendum propine hostibus.
Nisi quid dissentitis fratres. Ioa. Et hic, & alibi tibi
Lubenter, paruerimus Iuditha. Sadoce, ocyus
Hoc effectum reddito. Sa. Faciam hercule sedulo.
Ozi. O Deus, serva obsecro nobis haec bona.
Troch. *Sed Melchiam ecctum redeuntem conspicio procul.*
Bone
Deus quantam hominum adducit multitudinem?
Vidite sodes quam laeti, & quam alacres sient.
Ioa. Nihil pol mirum, tanto, ac tam insperato intel-
lecto nuncio.
Iud. Portã nunc aperiri jube Ozia, vt omnes impetu
Troch. *Inopinato simul in hostes irruant.*
Ozi. Agedum pandatur porta. Eia, prebete vos viros:
Et strepitu, clamoreq; quanto potestis maximo,
In hostium irrumpite castra, & diuina freti gratia,
Fugate sternite, atque trucidate impiotu.
Ac barbarũ istud hominũ genus. Mel. Ebo procedite
Viri, victoriam nobis in manibus constituit Deus.
Fugam dabunt, vbi ducẽ suum occisum cognouerint.

Actus

Actus V. Scena VI.

THRASO, LABRAX, BAGOAS, AMMONDES.
Eiusdem rationis versus.

INfortunatos pol Labrax ego nos esse arbitror,
Quibus super montem hunc vsque excubandũ, ac vigilandum fuit:
Cum reliqui nostri exercitus duces genio
Intereà indulserint, vinoq; se compleuerint
Affatim. Lab. Hæc belli alea est, sed lucescit. quies- Troch.
Atque adeo potandi, si lubet, jã dabitur copia(condi
Sed quid hoc rei est, quod tantam ciuium
Exurbe conspicio erupisse multitudinem?
Cùm nullus omnino ausus fuerit prodire hactenus.
Thr. Nescio per Iouem: quin huc ad nos recta pergunt via.
Lab. Credo vt sit omnium rerũm inopia, atque desperatio
Ignauos etiam fortes strennuosque facit. Thr. age,
In castra nos sine mora conferamus, &
Rem, quopacto se habeat, renunciemus. Lab. cõsulis
Probè. Bag. Expergiscere sodes Bagoa. somnumque oculis excute:
Nam clarus jamdudum illuxit dies. pol crapulam
Hesternam nondũ etiam me edormiuisse sentio satis:
Neque mirum id certè, cùm nunquam me epulatum meminerim
Lautiùs, nunquam prolixiùs. Nunc imperator Troch.
Noster in amore est totus, mulierem illam complectens, qua ego
Pol in vita elegantiorem vide neminem.

Sed eccum Ammonidem. Heus Ammonide, quid te
tam mane
Torch. *E lecto expulit, qui heri tantum biberas? Am. Situs*
Me hercule è primo somno experrectu, me hactenus
Miris discruciaut modis. Ohe, cede quod bibam,
Bag. Hui, etiam nunc homo est ebrius. Sed quid hoc.
Quod milites huc ad nos perturbatos properare video?
Thr. Opportune pol te hic stantem reperimus Bagoa.
Bag. Ah, quid trepidatis, quidve exanimati estis ob-
secro?
Lab. Ad principem in conclaue ingredere protinus.
Bag. Quid ita? Thr. Rogas? hostes omnes ex ciuitate
atal. *Egressi, celeri huc accurrut gradu. Bag. Quid audio?*
Lab. Age propera, quid stas? Bag. Non ausim. Thr.
Hem, non? quid igitur
Faciendum censes? Am. Nos illos facilè repulerimus
Mastigias. Lab. I sodes Bagoa: nam quod
Scaz. *Cauere potes, stultum est admittere. Bag. Eo. Am.*
Vah, neque
Verum, neque verisimile mihi videmini
Dicere, neq; vti fortes viros decet. Thr. Vera hercule
Quæ nuntiamus inuenietis omnia.
Et pol satis conijcere, aut intelligere nequeo,
Vnde hæc tanta apud hostes existat rerum commu-
tatio, vt
Qui ex muris vrbis jampridem vix ausi fuerint pro-
spicere,
Nunc non metuant ad nostra castra propius impetu
Tanto procurrere. Bag. Væ nobis miserrimis.
O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! Am. Hei mihi,

Quid

Quid ita timet, tremisq; Bagoa? Bag. Nulli sumus,
Actum est Ammonide. Lab. Quid ita? cedo. Bag.
Perimus funditus.
Am. Quin dic, quid est? Bag. Holoserneminostrum
principem
Obtruncatum in conclaui reperi miser.
Adeste vt spectetis flagitium. Am. Prohibeant
Ist huc superi. va nobis infelicibus.
Lab. O facinus indignissimum! Bag. Hebrea illa ve-
nefica
Os subleuit nobis, quam nusquam ego inuenio. vah,
dispudet
Tam turpiter nobis data esse verba. Am. Est vt ais
Bagoa, Troch.
Illa nos miseros suis circumuenit fallacijs.
Thr. O scelus inauditum! o ingentem confidentiam!
Hinc ille repentinus hostium incursus Troch.
In nos. Eheu, quid consily das Ammonide?
Am. Neque pol consily locum habeo, neque auxily ca-
piam:
Nam ita sum perturbatus, vt animum Diuer.
Ad cogitandum instituere nequeam. Tum præ formi-
dine
Pedibus vix insisto miser. Bag. Quin fugimus, quan-
tum possumus:
Dum salui, atque incolumes sumus. Am. Non diu e-
rimus per Iouem:
Namque hostium imminentium strepitum, ac tubæ
Vocem audire videor mihi. Fugiamus Bagoa.
Bag. Probè mones. Am. Præcurrite vos, ego iã jam Scaz.

Cum

Cum toto sequor exercitu. Sed na ego homo sum
Troch. *Stultissimus, qui non ipse mihi in tanto consulam*
Periculo. Age, nihil moror exercitum.
Namq; hocce tempus præcauere mihi me, nõ alijs fuit.

Actus V. Scena VII.

MELCHIAS, SADOCVS, AZARIAS.
Iambici Senarij & septenarij.

NVnc irruendi tempus esse existimo.
Hem, macte virtute, Deus nostros conatus sua
Secundabit clementia. Sad. Agite, quisque se
Troch. *Virum præstet. Ne metuite impias hominum*
Barbarorum copias: nam aduersus hos abunde
Nos muniet, atq; tuebitur Deus. Et si humanitus
Octo. *Quid fortè nobis acciderit, equidem pro patria:*
Scaz. 2. *Ac religione qui perit, non interit pol turpiter.*
Sed quidnã hoc esse dicam Melchia, quod è castris
Videmus prodeuntem neminem? Mel. Credo
Illos resciuisse imperatoris sui
Necem, & ob id perculsos metu fugisse. Sad. Ita
Me Deus amet, vt mihi nunc verũ videris dicere.
Octo. *Accedamus propius. Deũ immortalẽ! deserta hic ego*
Conspicio esse omnia. Eho, accurrite, spolia
Hic nobis sunt relicta splendidissima. Mel. O
Octo. *Admiranda diuini numinis clementia! Aza, Bone*
Deus, quàm sæpè euenissent, qua non audeas
Sperare? Sed quidnam faciendum censes Melchia?
Hostèsne persequemur, an prius vrbis principes
Scaz. *Hujus rei reddemus certiores, vt*
Ex illorum sententia agamus, quicquid hic
Faciendum porro sit nobis? Mel. Mittamus protinus

Ali-

Aliquem. quin tu potiùs i Araria, rei
Tam prodigiosæ nuncius. Nos interim
Partim prædam hanc opimam, quam nacti sumus, Catal.
Seruabimus, partim fugientes insequemur
Hostes. Aza. Nihil pol vnquam injunctum est mihi,
quod fecerim
Lubentius. Næ ego gratissimum apportabo nuncium. Octo.
Age Azaria, omnem è corpore torporem excute:
Viarumque omnes aspernare crepidines.
Nam quemcunque hac in re laborem ceperis,
Eum tibi abundè pensatum iri credito. (queo.
Sed satis hîc cessatum est: nunc mè in pedes quantum

Actus V. Scena VIII.

OZIAS, IVDITHA, IOACHI. AZARIAS, Eiuldem generis.

E Nimverò nisi me mens fallit, spero ex sententia Octo.
Hanc rem nobis porrò eventuram Iuditha:
Adeo animus nunc gaudio gestit mihi. Iud. De eo
Pol haud dubito Ozia. Sed extra portam paululum
Progrediamur: spero adfuturos mode, qui nuncium
Nobis gratum, ac jucundũ sint allaturi. Ioa. Id quidẽ
Et egò brevi confido fore. Aza. Deus bone!
Bonũ quid adfero? Sed nequaquam hic mihi
Subsistendũ arbitror. Ad vrbẽ sine vlla pergo mora.
Ozi. Hem Iuditha, nescio quẽ huc accurrentẽ video.
Bonum hercule, id quod apportat, fore auguror, vide
Vt gestiat, vtq; lætus, atque alacris fiet.
Iuch. Azarias est. Ioa. Aut nil est, aut oculis hallu- Catal.
cinantur
Mihi. Aza. Sed non procul à porta video stare nescio

Quos:

Quos: illos primùm delibutos reddam gaudio. Ioa. Is
Catal, 2 *Est ipsus, occurramus. Aza. Eho, nemo gestientem*
Azariam videt? nemo illi gratulatum
Advenit? Iud. Audin' quid dicat Ozia? Ozi. Oh,
quid ni audiam.
Aza. Sed adsunt, quos optabam. Iud. Hem Azaria,
quid ita
Gestis, aut quid lætus es obsecro? A. Mea Iuditha,
Troch. 2 *Quæ eventura prædixisti, contigerunt omnia.*
Hostes subito terrore, ac formidine
Exanimati, cuncti fugerunt turpiter.
Ozi. O summis laudibus celebrandam Dei
Dimet. *Benignitatem! ô numinis*
Divini nunquam nobis reticendam clementiam!
Oh Azaria, oh mi frater, quid nobis felicius,
Si quidem tu hæc vera prædicas? Aza. Verissima
Octo. *Reperietis quæ nũcio. Nũc adeo ad vos sum missus, ut*
Quid præterea faciendum sit, statuatis protinus.
Ioa. Agitedum, ingrediamur, vt accitis cæteris
Vrbis magnatibus, de eo vnà consultemus: &
Tantam, tamq́, admirabilem erga nos Dei simul
Omnes laudamus, atq́, prædicemus beneficentiam.
Iud. Piè atque prudenter, præcedite vos, sequor.

PERORATIO.

Iambici senarij, & septenarij.

POsthac egredientem hîc nullum videbitis:
Nã si quid est quod restat, intus transigetur. At
Subsistite etiam nunc paulisper, & coronidis vice
Octo. *Quam auctor subijcit, audite admonitiunculam.*
Hæc quã spectastis, sacra est historia, non ludicra, aut

Pro-

Profana fabula. Itaque ad anagogen, at mysticum
Arcanumq; rei sensum animos advertite sedulo.
Vidistis hîc Holofernem, glorioſum atque impium
Suarum virium oſtentatorem, qui nou modò
Homines pios, ſed ipſum etiam Deum procaciter
Convitijs, probriſq; inceſſere eſt auſus. Sed quã precor Octo. 2.
Cataſtrophen nefandæ illius ſortita eſt immanitas,
Deoque exoſa oſtentatio? Non fortiter
In acie cum viris pugnans, ſed ebrius
A muliere imbelli obtruncatur turpiter.
Eant nunc impij tyranni, ac viribus,
Opibuſque ſuis confiſi ſeſe jactitent:
Miniſque cœlum territantes, neminem ſibi
Aut formidandum, aut extimeſcendum putent.
Cum nihil adverſus Deum ipſorum impotentes Troch.
Valeant moltiones, nihil conatus improbi,
Quos divina adjuti ope facilè declinant boni.
Vt ſacra hæc nos docet, monetque hiſtoria, quam
Ludo vobis hîc exhibuimus comico.
Qui ſi placuit, agitedum ſodes, plaudite.

FINIS.

PSEVDOSTRATIOTAE, FABVLA IOCOSA, atque ludicra.

ACTORVM NOMINA.

PHORMIO, victor.
DORIO, abenarius faber.
PERILLA, Phormionis vxor.
BROMIA, Dorionis vxor.
LESBIA, cauponx.
SYRA, Lesbiæ ancilla.
CHREMES, rusticus.
NISA, Chremetis vxor.

PROLOGVS.

Trimetri, Iambici.

PAcem, & quietem vobis, ac publicam
Tranquilitatem grex exoptat scenicus,
Quicunq; huc confluxistis, fabulam hanc no-
Spectaturi, nostrosq; ludos comicos (vam
Hodie vestra decoraturi præsentia.
Vos appello, quicunque liberalibus,
Atque ingenuis animum excoluistis artibus:
Et candida qui humanitate præditi,
Studijs bonorum provehendis sedulò
Incumbitis, nigrosque odistis Zoilos.
Malevolos nil moramur: qui dum industriam
Nostram culpant, suam produnt insciti am.
Nunc quam sumus exhibituri audite fabulam:
Non sacram, aut seriam, vt consuevimus hactenus,
Verùm festivam, jucundam, atque ludicram.

Ioco-

Iocos hoc tempus postulat, & facetias,
Salesq;, sed castos tamen, atque innoxios.
His nos jam Indere permisit didascalus.
Neque id sibi vitio vertendum existimat.
Bonorum habet exemplum, quo se defendere
Facilè queat ab inuidorum morsibus.
Valeant igitur malorum hominum calumniæ,
Quos non melius vlciscaris, quàm si auribus
Obturatis prætereas, nihilq; æstimes.
Abundè sibi satis factum putabit, si suam
Operam vobis non displicere senserit.
Cui hoc solum est in votis, vt quas hactenus
Et fecit, & post hac facturus est, bonis
Probet comœdias: siue illæ sint sacræ,
Seu sint futuræ ludicræ. Verùm satis
Prolixa oratione præfatus mihi
Videor. Agitedum, ad argumentum fabulæ
Attenti quæso estote absque vllis fabulis.

PERIOCHA.

DVo combibones admodum diluculò
Foras vnà egressi, ad potandum commeant.
Vxores per totum illos quærunt oppidum.
Mux deprehensos plagis contundunt plurimis.
Hi posteà Hispanos mentiti milites,
Ruri adoriuntur rusticum, miserisq; eum
Exercent, & cruciant modis. Qui sumptibus,
Magnisq; impendijs grauatus, conjugis
Subsidio ex ædibus ambos exturbat, probè
Suggillatos. Compulsi mox inopia,

Domum

Domum se recipiunt: & confessi suam
Culpam, cum vxoribus redeunt ingratiam.

Actus I. Scena I.

PHORMIO.

Senarij & septenarij Iambici.

NÆ ego hominũ qui viuunt sum infelicissimus,
Cui præter alia, eaq; innumerà incommoda, tã procax,
Difficilis, tamque imperiosa vxor contigit.
Cum furia quapiam infernali vitam agere mihi
Videor, adeo suis dies noctesq; me exagitat,
Scaz. *Cruciatq; præstigijs. Quanquã operi sedulò intentus,*
Vsque officio meo perfungor gnauiter,
Nunquam tamen suis me rixis, atq; jurgijs
Obtundere, & enecare cessat bellua.
Mirũ est profectò etiã nunc animi compotẽ esse me.
Neque jampridem redactum esse ad dementiam,
Qui nunc tali Tisiphone annos jam vixi plurimos.
O me temerarium, atque hominem multò omnium
Stultissimum! qui tam duro, & inamabili
Capistro collum irretiendum præbui: vnde quo
Troch. *Pacto me expediam, aut quibus rationibus*
Scaz. *Exoluam, plane nescio miser: tam arcto,*
Tamq; insolubili nodo illigatum me esse sentio, vt
Male illos perdat Iupiter, nobis jugum
Scaz. *Istud qui imposuerunt grauissimum: qui tam*
Octo. *Molestas, odiosaq; maritis injecêre compedes.*
Sed quid agas? quod factum est, infectum reddi non potest.
Cui cum cacodæmone, vt aiunt, nauem ingredi

Contigit,

Contigit, ei inter nauigandum mores illius,
Omneſq; ſunt ferendæ injuriæ non diutius
Tamen, quam cùm in portum ſit peruentum: tum eo
Relicto liberum eſt abire quolibet.
Sed quam procul ego adhuc ab illo portu abſũ miſer?
Neque de vlla re ſum ſolicitus magis, quam ne Scaz.
Ad eum nunquam acceſſus concedatur mihi:
Niſi quis Deus Apomechanes, *vti dici ſolet,*
Apparens, de medio hanc tollat veneficam.
Tum ego me quouis homine feliciorem deputem. At
Nequaquam pol hoc ſperandum eſt mihi, cùm vltra Scaz.
Neſtoreos annos illa ſit victura ſacrilega.
Sed jam ſatis ſuperq; querelarum eſſe exiſtimo. Hē,
Virum, non feminam te eſſe recordare Phormio.
Quin potius ita te compara, vt quicquid animo
Ægrè eſt, procul abs te remouendum, atque pellendum putes.
Agedum, ſic pol poſt hac facere certum eſt mihi.
Nunc itaque quemadmodũ ſtatueram, his Bacchanalibus
Pagos vicinos, atque etiam longiùs ab vrbe diſſitos,
Perambulare pergo, probe, vti conſpicamini,
Oneratus. Quoniam hoc tempore, ruſticis paſſim
Conuiuijs, atque genio indulgentibus,
Confido commeatum ventri haud defuturum Scaz.
Famelico: idque ſine labore, atque opere tamen, Catal.
Quo pol domi miſerè crucior, ac torqueor
Infelix. Sed quemnam huc procul accedentẽ cõſpicor?
Eſtne hic Dorio, familiaris meus, ac fidiſſimus
Compotor? is eſt ipſus. commodè hercule.

Hic illum præstolabor, dum propiùs accesserit.

Actus I. Scena II.

DORIO, PHORMIO.

Eiusdem rationis versus.

Hypert. *Mirum ni mihi mater fuerit ignauia,*
Paterque lethargus, ita laborem corpus exti-
mescit
Meum: adeoq; nihil ocio dulcius est mihi. Itaque
Scaz. *Relicta, quæ me jam satis superque defatigant,*
Troch. *Officina, atque vxore, quam habeo domi*
Octo. *Quauis molestiorem Xanthippe lebete, ac cacabo*
In humeros sublato, opportuno hoc tempore,
Quo omnia passim Lætitia, commessationibus,
Conuiuijsq; perstrepunt, hinc longiùs
Abire decretum est mihi: vbi mea me haud facilè
Est inuentura blitea. Satis jam diu
Non secus ac claudus sutor desedi domi.
Credo reperturum alicubi me, non opus,
Troch. *Quod quidem cane pejus, & angue semper horrui,*
Sed pabulum huic gulæ, atq; aqualiculo gratissimum:
Nempe petasonem, aut pernam, aut armum aliquem
ouillum, bene
Troch. *Assum. quo quidem potus si accesserit*
Talis, quali à summo mane, vsque ad multum noctem
heri
Scaz. *Me opplebã largiter, Deus bone, tum ego me quouis*
Scaz. 2. *Apitio beatiorem, atque adeo ipso Myda.*
Aut Crœso ditiorem existimem. Et spero
Euenturum quod auguror, adeò animus præter

Solitum

Solitum gestit mihi. Sed in ipso tempore
Eccum sodalem Phormionem non procul Scar.
Hinc stantem conspicor, ad iter quoque instructum,
Uti videtur. Nullum pol ego nunc obviam
Mihi dari malim. Accedam, atque alloquar, Hem,
hiccine
Astabas Phormio? oh, vt te aspicio lubens.
Phor. Tuus quoque per Iovem conspectus, Dorio
Mihi longè est gratissimus: atque ob id procul
Te huc accedentem conspicatus, substiti
Lubenter hercule, atque adventum expectavi tuum. Dimet.
Dor. Facis amice, atque vt te decet.
Sed quid te tam manè evocavit e lecto, qui heri
Tantum biberas? lucri bonus odor, opinor, afflavit Scar.
Nares tuas. Phor. Non pol spes lucri, aut quæstus Octo.
tam diluculo, at
Vxor suis è nido me exturbavit jurgiis.
Dor. Quid audio! etiam hic illa tecum litigat?
Phor. Quasi tua hoc nunquam fecerit hactenus. Do.
Frequentius
Quàm volui Phormio. Phor. Credo, & tamen mea
Tuam longè superat procacia. Itaque nusquam mihi
Conceditur illa præsente quies. Et ob id vbivis gentiũ
Malo esse, quàm domi. Dor. Sapis mea quidem Octo.
Sententia. nam ego quoque crucem non aquè, atque
meam
Exhorresco veneficam. Sed quò nunc est iter?
Aut vbi quæstum tibi futurum existimas?
Phor. Ego hoc tempore, ne quid amice simulem, nullo
Labore me fatigare statui: á quo alias quoque Scar.

Scaz. *Non mediocriter abhorrere soleo. sed quod*
Dies hi postulant, curandam cuticulam
Mihi esse duxi, genioque indulgendum affatim.
Dor. Cur igitur hæc circumfers, aut quare ad opus
te paras?
Phor. Vis dicam Dorio: vt os vxori sublinam.

Octo. *Dor. Ha, ha, he, ad eundem modum ego quoque non*
rarò fallo meam.
Sed quid, quod te rogem? Phor. Quid obsecro? Dor.
Non sitis?

4 *Phor. Vtinam sit qui isthuc capiat experirier,*
Mihique cantharum offerat. malè peream
Nisi totum, quantumvis capacem, protinus vnico
Haustu ebibam. Dor. Mihi quoq; ex cõpotatiuncula,
Quam in multam noctem producebamus heri,
Fauces ariditate crepitant. Phor. Eamus ergo, quid
Stas? Sed vbi nunc cerevisiam arbitrare nos
Invĕturos bonã? Dor. Nõ procul hinc hem. sequere,
Recta isthuc jam te deducam via. Phor. Quò? Dor.
Ad Lesbiam.

Troch. *Phor. Festivamne illã mulierculam, quæ in proximo*
Hoc habitat vico? Dor. Eam ipsam. Phor. Eamus
ergo: nam
Nimis vereor, ne, si hîc subsistamus diutius,
Vxor obtorto collo me intrò retrahat. At at, crepat

Troch. *Ostium: in pedes nos conijciamus quantũ possumus.*

Actus I. Scena III.

PERILLA.

Ejusdem rationis versus.

Eo, quid hoc monstri est? quò tam subitò meus

Hinc

Hinc ſe ſubduxit furcifer? credo hic eum
Aliquem conſpexiſſe cacodæmonem, adeò
Has horret ædes, adeoq́ invitus eſt domi.
Non tamen illum puto hinc tam citò abiiſſe longius:
Sed alicubi hîc aſtare otioſum pro foribus,
Et cum vicinis de rebus frivolis, nihilq́ ad Troch.
Farinam conducentibus confabularier,
Aut percontrari res novas. quod pol multo facit
Lubentius, quàm opere ſe exercet ſuo. At
Quid hoc? nuſquam hic ego illum conſpicio mifera.
Perij, mirum ni ſe rurſus aliquò abdiderit
In diverſorium, aut in proſtibulum potius.
Eheu, nullam me miſeriorem vſquam arbitror
Mulierem vivere. Vtinam terra dehiſcat, meque Octo.
abſorbeat
Suo hiatu: tam me vita piget, ac tædet mea.
Nam cur hac luce frui cupiam diutius?
Quocunque me verto, luctus atque miſeriæ
Me vrgent, premuntq́, vndique. Tum paupertas,
Profecto onus, rerumque neceſſariarum (grave Catal.
Penuria, adhæc liberorum gres inops,
Nudus, atque famelicus eorum rediguntinfelicem, Troch.
Vt quò me vertam, aut quid agam planè neſciam. At
Eruſtrà hic ego lamentando conſumo diem.
Quin potiùs miſſas facio querimonias,
Quibus proficio nihil: atque me ita comparo,
Non perpeti diutius nebulonis contumelias. Octo.
Quem jam, vbi vbi eſt, per totum quæram oppidum,
inventumque ita Scaz.
Exercebo, atque vlciſcar ſacrilegum, vt hujus

Diei, meique, quoad vivet, memor siet.
Et primùm visam apud Dorionem vicinũ hunc, vbi
Eum nunc esse cogito: nam cum illa potitat
Libenter. dignum pol patella operculum:
Adeo ille huic nostro est similis per omnia,
Ignavus, iners, tardus, stipes, potator strenuus.
Vnum si noris, alterum cognoveris:
In eodem mihi videntur ludo edocti ad nequitiam,
Sed eccam Bromiam ejus vxorem, hanc adoriar.

Actus I. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA.

Senarij, & septenarij Iambici, admistis paucis octonarijs.

VBi ille scelus est? vah, nusquam est: heu me miseram, occidi,
Scaz. *Rursus tam mane? vt illum dy deaq; perdant, qui*
Tot mihi curas, tot solicitudines parit.
Porcũ pol mihi maritis malim, quam hunc mastigiã.
Per. Irata est, neque quæ loquitur intelligo satis.
Accedam propius, atque compellabo. Hem Bromia,
Quid est, quod hic stomachare ante ostiũ? aut quid accidit
Tibi? satin' salvæ res? Bro. Hem, Perilla, tun' (age,
Hic astabas? ignosce, non prævideram
Te. Per. Credo. sed quid tristis es, aut quẽ incusas?
Dic sodes Bromia. Bro. Quem incusem rogas? quẽ nisi meum.
Per. Maritum? Bro. Eum ipsum. qui nunc si detur, faxo meas
Experiatur manus, ostenderem quid sit, dolis,
Ac sycophantijs vxorem fallere.

Per.

Per. Tu polmecum in eodem luto heres Bromia.
Sed quid tuus ille designavit? aut ubi nunc est obsecro?
Bro. Credo hinc illũ abisse in malã crucem, & vtinã
Revertatur numquam. Per. Ego quoque idem sæpe
imprecata sum
Meo. Sed cedò quod te rogo.
Bro. Dicam, Cum heri totũ potando exegisset diem: Dimet.
Tandem multa nocte reversus domum, Deum
Immortalem, quam ille temulentus excitat
Ibi nobis tragœdiam? quas turbas, & tumultus Catal.
Ciet? nunc quoq; cùm ego illum operi intentum puto,
Nescio quò se clam subduxit modò. Per. Facile,
Ita me Deus amet, idesse divinabam: eosdem enim
Ludos hodie meus mihi fecit furcifer:
Et propterea huc illum quæsitum egressa sum foras.
Bro. Quid ais? ô nos infelices, quæ talibus
Maritis nupsimus! quid restat obsecro,
Nisi vt perpetuo simus miseræ? nam meus quidem
Frugi futurus est nunquam. Per. Neque de meo
Quicquam spei est reliquum mihi,
Adeò in naturam jampridem illi versa est malitia. Dimet.
Tamen inultũ, quod mihi fecit hodie, nunquã auferet:
Nam pergam eum porrò in omnibus quærere diver-
soriis.
Pugnos, si vivo, non euitabit meos,
Ad manes imos etiamsi confugerit. Mori
Me malim, quàm non tantam ganeonis illius
Vlciscar impudentiã. Atque idem Bromia tibi quoq;
Faciendum censeo: facilitate enim nihil
Effectum est hactenus: atque adeo tales eos

Nobis nostra reddidimus indulgentia. Dictũ est ve-
Phryx non nisi verberibus emendari solet. (*tus,*
Scaz. *Bro. Agedum placet. Malo modo malus nobis.*
Quarendus est cuneus. Per. Recte laudo. Bro. Sequar
Quocunq; præcesseris. Per. Vngues mihi pol pruriunt.
Væ illis, si quidem in nostras hodie inciderint manus.

Actus II. Scena I.

PHORMIO, DORIO, LESBIA, SYRA.
Eiuldem generis.

HEm Dorio, quo pacto se tua habent fautes, & quomodo
Catal. *Valet Stomachus? Dor. Rogas Phormio? pol gutturem siccitate.*
Iamdudum exaruit mihi? & lupo esurientior
Sum. Phor. Mihi quoque sitim non parvam hac concitauit ambulatio.
Dor. Væ cantharo illi, qui ori primus occurret meo:
Nam pumice aridior, & quavis spongia
Siticulosus sum magis. Sed eccam Lesbiam
Foras conspicio prodeuntem. Iupiter,
Supreme, quàm elegans, & quam venusta est? forma gratia
Venere superat ipsam. Les. Demirer nullum ex ei-
Huc etiamnum diuertisse ad jentaculũ, (*vibus*
Præsertim hoc Bacchanaliorum tempore,
Scaz. *Quo adventuros sperabam plurimos. Prater*
Opinionem isthuc mecastor accidit mihi:
Sed credo vt sit, frugalitatem, ac temperantiam
Scaz. *Moltos docet penuria: & hoc bellum, quo plurimos annos*

He

Ha noſtræ regiones miſeris jã divexatæ ſunt modis,
Multorum loculos exhauſit penitus: hinc noſter queſtus eſt
Frigidior. Nihilominus tamẽ credo aufuturos, à quibus
Lucellum aliquod nunc expectandum ſit mihi.
Sed eccos quos volebam: pol ſalus me ſervatã cupit:
Non alios magis ego nunc optarim mihi:
Nam belli ſunt homunculi, faceti, atque lepidi.
Phor. Accedamus, eamq́, appellemus comiter.
Quem hic ante ædes præſtolare Leſbia, Troch.
Suavium, atque delicium meũ? Oh, vt te amplector lubens.
Leſ. Vos opperiebar advenientes. Dor. Facis amicè, & vt
Te decet. Leſ. Adventus pol veſter multò omnium
Mihi eſt gratiſſimus. Dor. Vis vt id ex animo exiſtimem
A te dici Leſbia? age, da mihi oſculum mea
Feſtivitas. Leſ. Nihil detrecto: tale enim
Quid vobis negare, aut eo etiam amplius, religio
Mihi eſſet maxima. Sed intrate ſodes, atq́, ſarcinas
Deponite, vt hilarem latumq́, hunc ſumamus diem.
Phor. Placet. ſed cantharum promi, & menſam inſterni jube.
Leſ. Nihil in me erit mora. Hẽ Syra, ocyus exi Syra.
Syr. Adſum. quid me facere jubes hera? Leſ. Inſterne Scaz.
Menſam. Dor. Primũ omnium amabò cereviſiam.
Promi jube, nam jngens fauces meas urget Scaz.
Ariditas. Leſ. Na tu pol antiquum Dorio obtenes.

Age

Age Syra, prome cantharum. Dor. O dulcissimam
Troch. *Cantiunculam! Les. Tales mihi hospites*
Gratissimi esse solent: nam edaces illos pamphagos
Nihil moror. Syr. Sit fausta vobis hac cerevisia.
Dimet. *Dor. Habeo pol gratiam Syra:*
Tibi vicissim benefaxim lubens præbibo tibi
Scaz. *Dimidium Phormio. Pher. Perge, quid cunctare cessator,*
Troch. *Nam siti hercle jamdudum enecor. vt Dij*
Deæq; te omnes perdant: totum exhausris impudens?
Dor. Quaso ne agrè feras, nam impudens ebibi.
Mirũ ni mihi fauilla, aut pruna inhæreant in gut-
Nam vix etiamnum me bibisse sentio. (ture,
Troch. 2. *Les. Mitte ist hac Syra, & sine mora alium prome*
Cantherum, atque audin, fac diligenter annotes.
Syr. In hoc profectò obliuiosa neutiquam
Esse soleo. Pher. Vah, quid moraris pessima:
Non verba tua, sed cerevisia meam mihi
Troch. *Restinguet sitim. Les. Quietus esto, jam jam*
Aderit: atque eccam. Syr. Hem, accipe. Pher. Vtinam
tam cupidè Deus
Animam excipiat meam, atque ego nunc hunc arripio cantharum.
Dor. Vthaurit helluo, Bithum cum Baccho
Commissum dixeris. Les. Agite, apparata jam sunt omnia
Vbi Voletis accumbite. Pher. Accumbamus Dorio.
Hic ego mihi locum deligo. Eho Lesbia,
Tu dextrum mihi claude latus. Tum vt Syra nobiscum quoque

Accumbat

Accumbat jube. Les. Syra cape sedem, & Dorioni Troch.
Te adjungito. Syr. Nihil est quod aque fecero
Lubens. Les. Nunc admovete manum patinis, apud
Mensam etenim neminem decet verecundarier.
Phor. Ego me hercule semper eo fui animo, vt si quid Scaz.
Unquam esset appositum, incunctanter, atque libere
Attingendum, as discrependum putaverim.
Dor. Rectè, laudo, namque ideo non apponitur cibus,
Vt oculos oblectet, sed vt ventrem saturet famelicũ.
Les. Hem. ne cerevisia desit curato Syra.
Syr. Faciam pol sedulò. Les. Eho. Phormio, hunc
Tibi præbibo cantharum. Phor. Vt salutì sit precor
Mea Lesbia, mea voluptas vnica. Dor. Hem Syra,
Videre mihi subtristior. Dimet.
Nũ quid te torquet, aut solicitat? cedo. Syr. Nihil
Omnino animæ mi. Dor Frontem igitur exporrige,
Ac te præbe hilarem. Syr. Id pol hoc tempus, atque
locus hic postulat.

Actus II. Scena II.

PERILLA, BROMIA,
Eiusdem rationis.

OPportunè adepol isthæc vicina Glycera
Nobis veniebat obviam, nostros maritos quæ Scaz.
Ex vrbe egressos se vidisse dicebat modò.
Bro. Per commodè, ac feliciter sanè: ista enim
Nisi hoc nobis indicium feciſſet, per oppidum
Totum hunc frustra illos quæsiſſemus diem.
At nunc eò recta contendimus via.
Per. Novi ego prostibulum isthuc, ad quod frequen-

ter

ter commeant.
Bro. Vbi illud est? Per. Non ita procul ab vrbe.
Bro. Quod est nomen hospitæ?
Troch. Per. Lesbia. Bro. Vah, Lesbia? impurissima
Illa est meretrix. Per. Tenes. Tum ancillam habet Syram,
Nostin'? Bro. Quid ni. non arbitror in toto oppido
Scortum vsquam esse impudentius: adeò similes habent labra
Lactucas. Sed quid quod te rogam? Per. Quid?
Bro. Hiccine
Nos illos inventuras autumas? Per. Non est dubium id quidem.
Nam illuc frequenter potitant. Hem Bromia,
Para vngues, non procul enim nunc ab adibus absumus.
Bro. Non pol vngues modo, sed dentes etiam exacui meos.
Nunquam me per Iovem quisquam oxorabit, quin meum
Istum hodie, vti meretur, vlciscar magistriam.
Per. Meum quoque vah, quibus exercebo modis!
Nè ille sibi cum viragine rem esse dixerit.
Troch. Sed placidè accedamus, ne præsentiant.
Ego præibo, tu subsequere Bromia. Bro. Hem, sequor.

Actus II. Scena III.

PHORMIO, DORIO, LESBIA.

Eiusdem generis.

OHe Dorio, jam abunde satis factũ est stomacho.
Nunc

Nunc hauriamus, ac potemus strenuè.
Hem, quid tibi vis Syra? cantharus vacuus est, quid
si hoc rerum statu
Incendiũ contingat, quo pacto restingueremus? Le. O
Periculosum facinus! Hem, vola. Phor. Mea Lesbia,
Quantò mihi nunc formosior videre, quàm
Dudũ. Les. Certè quidem tu pol multò es hilarior,
Phor. Da sodes osculum meum suavium.
D. Bene herculè fecimus, quod longiusculè ab oppido
Sumus digressi: nam hîc, vt opinor, non facile nos
Invenerint vxores. Phor. Quid si invenerint:
Nihil ego moror feminam. Les. Eia, sic decet.
Viros vos esse judico. D. Hem, præbibo tibi Phormio.

Actus II. Scena IIII.

PERILLO, BROMIO, DORIO, PHORMIO.

Ejusdem rationis versus.

O Cœlum, ô terra, ô facinus indignissimum!
Bro. Quid votiferare Perilla? Per. O Iupiter! hæccine
Vides, & pateris? Bro. Hem, quid est? Per. Ambo probè
Poti, inter meretrices duas hîc accubant.
Pudet me commemorare quæ vidi, per ostij
Rimas prospiciens clanculum. irruamus Bromia.
Bro. Agedum, præcede, sequor. Ego meo, tu tuo
In faciem vnguibus invola venefico. Troch.
Per. Hiccine sedes sacrilege? Bro. Hiccine quærendus eras nequissime? (mihi
Dor. Me miserum! succurrite populares. Phor. Hei

Perimor

Perimor infelix. ſubvenite inopi. Bro. Etiam
Subſidium imploras furcifer? Dor. Ignoſce obſecro,
Si alias vnquam pedem foras extulero, occidito.
Bro. Id nunc faciam. Phor. Eheu, parce quaſo mea
Perilla. Per. Vah,
Tibi ego parcam omniũ? Dor. O me infeliſſimum!
Ph. Ah, ſiccine me vxor ſtrãgulas? Per. Hẽ Bromia,
Crumenas illis eripiamus: deinde abeant, vel in malã
Crucẽ impuriſſimi. B. Hoc ago, Nunc quò dignus es,
Abi ſcelerate. Per. Sic exercendi ſunt, qui rem de-
coquunt,
Bro. Qui meretrices impuras plus amant, quàm
conjuges.
Per. Quod ſi omnes vxores ſuos maritos rem malè
Stat. *Gerentes, ad eum tractarent modum, non tam*
Multi paſſim inveniretur decoctores, & adulteri.
Nunc ad quævis facinora illos impunitas
Illectat. Sed ſatis jam hic remorata ſumus diu,
Catal. *Ad vrbem redeamus. Propediem ſupplicantes*
Aderunt famelici. Sed nihil agent. me mortuam
Malim, quàm cum tali marito vivere. (domi.
Br. De iſthoc quid ſit futurũ, conſiliũ vnà capiemus

Actus II. Scena V.

PHORMIO, DORIO, LESBIA.
Ejuſdem generis.

QVid nunc agendum nobis cenſes Dorio?
Audebimuſnè foras egredi? Dor. Circumſpice
Troch. 3. *Etiam ſodes, anne alicubi hic hæreant*
Phormio. Phor. Perij, vt etiam nunc timeo miſer.

Dor.

Dor. Circumſpicito inquam ne rurſus ex inſidijs
Nos adoriantur harpie obſcœniſſime.
Me miſerum, differor doloribus, membra Scaz.
Luxata ſunt omnia, gennáq́, labant mihi.
Phor. Mea quoque caput totum mihi tuber reddibit
Venefica. Leſ. O viros fortes, ac ſtrennuos!
Eho, quo pacto vobis hoc ſapit jentaculum?
Phor. Etiam rides peſſima? Leſ. Pol jam defeſſa ſum
Vos ridendo. Dor. Pergis inepta? Leſ. Eia, pugnatum Troch. 2.
eſt fortiter,
Quid reſtat, niſi vt triumphũ agatis. Dor. mitte ſodes
Iocari Leſbia: ſatis nos diſcruciat infortunium
Noſtrum, etiamſi tu iſtud tuis dicterijs,
Atque jocis non conduplices. Leſ. Prò Iuppiter!
Quàm velim me non vidiſſe tantum dedecus. Troch.
Viros vos cædi ab vxoribus vt pueros? ô inauditam Scaz.
Infamiam, atque turpitudinem! at ſatis
Iam verborum eſt, nam me cum talibus viris
Loqui pudet. Agite, numerate pro jentaculo.
Phor. Eho, quid numerabimus miſeri, quibus
Adempta ſunt marſupia? Leſ. Quid iſt huc mea:
Numerate inquam. Dor. Id quidem nihil habẽtibus
Difficillimum. Leſ. Iſt huc verba ſunt, quibus Troch.
Nihil moueor. Scio quid agam. Hem Syra, cacabum
Hunc, atque lebetem intrò aufer, Phor. Hem, ſiccine
agis Leſbia?
Leſ. Quid ni, vbi perſolueritis quod debetis, reddentur protinus.
Valete. Phor. Quid nunc agimus Dorio? Dor. Ne-
ſcio

scio herculè,
Nam cùm crumenam adimebat vxor, consiliũ etiam
Omne eripiebat mihi. Pho. Tamen inueniendum est
remedium huic malo:
Et damnum hoc ratione aliqua sarciendum existimo.
Dor. Nihil malim, siquidem quid tale posset inue-
nirier.
Sed ne frustra quæras nimis metuo miser.
Phor. Ad vxores redeamus, culpamque fateamur
supplices.
Scaz. *Dor. Rides? egon' isti supplicabor sacrilegæ?*
Numquam faciam. Phor. Durum telum necessitas.
Dor. Suadere noli: nam pol inedia mori malim,
Quàm dominam tam difficilem, & tam imperiosam
perpeti.
Phor. Age, ausculta: inueni aliud, quod magis
probes
Dor. Quid? Phor. Dicam. nosti opinor quàm multi,
Troch. *hoc præsertim tempore,*
Passim per pagos, vicosq; vagentur milites,
Nihil non impunè perpetrantes. Dor. Illorum her-
culè
Iam ingens vbique est copia. At quorsum isthæc?
Phor. Milites
Dimet. *Quoque nos esse assimulabimus:*
Atque miseros hoc prætextu spoliabimus
Troch. *Rusticos. Dor. Dicis probè, si pro sepulchro*
Crucem statui velimus nobis. Phor. Vah, nihil
Catal. 3. *Periculi est. Quasi non multò grauiora vbique*
Tolerentur scelera, & flagitia: inter arma

Silent

Silent leges. Dor, Pol vera prædicas. sed vnde nobis
Arma? quibus & ab aliijs dignoſcuntur, & agricolis
Terrori eſſe ſolent milites. Pho. Si mutuò nũ poſſumus,
Sumemus alicunde fœnore. Dor. Hem, placet
Conſilium: itaque & hic, & alibi tibi lubens
Obtempera verò. Phor. Benignè dicis. ſequere me.

Actus III. Scena I.

NISA.

Eiuſdem rationis.

MIſeram me, quàm dura, aſperáq; vitæ conditio
Nobis obtigit agricolis, quibus à ſceleratiſſimis
Nihil vſquam tutũ eſt militibus: qui ſibi licere in nos Scaz.
Quicquid lubet putant. Æquum ſit, an iniquum quod
imperant,
Nihil morantur, aut vident, nihilq; penſi habent.
Tum niſi protinus ad nutum illis inſeruias
Sacrilegis, ſi quid eorum, quæ impudenter exigunt,
His denegaueris, cædunt, ſpoliant, malleq; nos
Affligunt, & cruciant modis. Næ illi admodum
Fortunati, atque felices ſunt, qui hoc rerum ſtatu,
In vrbibus, & intra muros vitam exigunt:
Qui portis, atque mœnibus à ſe arcent hoc impium
Execrabileque hominum genus. cùm ruri apud
Nos illis pateant omnia? vbi plerunque janua,
Feneſtræq; ruinoſis deſunt tuguriis.
Adeo in cinerem, pulueremque verſa ſunt Troch.
Quæ poſſedimus omnia. Nunc quoniam quæ portaueram
Ad mercatum, oua gallinas, atque caſeos ſatis

Troch,2. *Vendidi feliciter, pecuniaque*
Loculos oppletos gero, recta domum propero.
A qua cum absum diutius, neque maritus, neque
Troch. *Liberi satis officium faciunt suum.*
Omitto liberos, qui propter ætatem parum
Sibi consulunt. Sed hominem tam grandem, virum
Dico, nihil etiamnum sapere, desidem,
Vecordem, atque ignavum esse, quæ mulier ferat?
At at, nescio quos huc procul aduentantes conspicior:
Pol milites sunt, nisi oculi mihi prospiciunt parum.
Troch. *Abeo, atque in pedes hinc me quantum queo.*

Actus III. Scena II.

DORIO, PHORMIO.

Eiusdem generis versus.

Scaz. *EHo Phormio, quo pacto nunc tibi instructus*
Esse videor hasta, atque gladio? Phor. Probè ad-
modum:
Nam nisi qui sis nossem, veteranum quendam militem
Troch. *Te esse dejerem. Sed circumspice sodes. satin'*
Mihi hic thorax, galeàque conueniant? Dor. Pol for
mæ gratia
Enenit. vt quicquid indueris, te deceat maximè.
Phor. Derides? Dor. Nequaquam, quod res est dico.
Sed
Mus hic ensis totus rubet ferrugine,
Troch. *Intra annum nec mundatus, nec detersum esse dixeris.*
Phor. Nihil refert. cruore eum rubere credent rustici.
Dor. Ha, ha, he, scitè hercule. Phor. Sed cætera quoq;
an me deceant, vide

Obsecro

Obsecro. Dor. A capite vsque ad talos miles mihi Dimet.
Videre strennuus. Phor. Vtinam
Ita armati hesterno fuissemus die,
Cùm in diuersorio nos adorerentur conjuges:
Nunquam viua è manibus nostris euasissent venefica
Dor. Phy, tam perijssent, quam extrema faba, quod dici solet.
Sed vbi pradam paratam nunc nobis fore
Putas Phormio? nã jamdudũ stomachus latrat mihi.
Phor. In proximo hoc vico, ibi cadauer erit, quod involabimus
Vultures. Dor. Itàne arbitrare? Phor. Certè. Dor.
Sed vide Troch.
Etiam ne te isthac fallat spes: neue quis ibi sit, cui
Fucus suboleat, nosque agnoscat: atque ita fabula
Fiamus vulgi, ac risui simus omnibus.
Phor. Non fiet: tu modò fac sis animo bono,
Vt fortem militem decet. Sed commodè hìc
Mihi quippiam succurrit. Dor. Quidnam isthuc est Phormio?
Cedò sodes. Phor. Hispanos nos esse assimulabimus.
Dor. Quid, Hispanos? cur istud obsecro? non enim
Intelligo. Phor. Vt terrori simus omnibus.
Nam nullum militum genus Dimet.
Est, quod magis metuant, atque exhorrescant rustici.
Dor. Non illi soli per Iouem: nam nos quoque
Quales sint, experti sumus frequenter idq; non
Sine magno nostro, vt arbitror malo. verum Scaz.
Quopacto isthuc queamus, non intelligo,
Cùm linguam vterque ignoremus Hispanicam.

Phor. Teneo ego verba aliquot vulgaria, quæ ex illius
Scaz. *Hispani*
Sermone, quem pridem domi mea dies
Dimet. *Complures pertuli, mihi*
Etiamnunc hærent in memoria: Dor. Vah, si isthæc satis
Esse arbitraris, age, ego quoque quædã memini ex ijs,
Quibus meus mecum sæpè solebat stomacharier.
Phor. Isthæc sufficerint nam stupidi, atque stolidi sunt rustici,
Minimo illis os subleuerimus negotio.
Dimet. *Tum in vultu vtrique is inest color,*
Vt pro Hispanis probemus nos facillimè.
At satis hîc jam cunctati sumus. Eamus, ac bonis
Auibus Martis experiamur aleam. Dor. Placet,

Actus III. Scena III.

CHREMES, NISA.
Eiusdem generis.

NÆ ego agricolarum qui viuam sum infelicissimus,
Cui nulla vnquam conceditur quies, nullum ocium
Troch. *Nulla laboris intermissio, nulla denique*
Tranquillitas, tam gravibus curis, ac negotijs
Molestis distrahor, atque obtundor vndique.
Nulli festi, at profesti omnes mihi sunt dies.
Tam imperiosam habeo vxorem, tamq; difficilem,
Ac maro sam. Quæ cùm ipsa dies totos domi
Desideat ociosa, aut cum vicinis garriat,
Troch. *Non magis parcit marito, quam si asinũ illum iudicet*

Mercede

Mercede conductum: adeò neque quid imperet, neque
Quid imperet mihi, vnquam cogitat: neque
Me respicit, neque ætatem meam. Nunc sunt mihi
Concinnandi lecti, nunc defricanda matula, nunc
Verrendum pauimentum, nunc conuoluendæ stragula,
Nunc vaccæ mulgendæ, nunc lac agitandum, nunc in Catal.
agris
Aut arandum, aut fodiendum, nunc purgandum sta- Troch.
bulum. his
Alysq́, multò pluribus, Dimet.
Atque grauioribus occupationibus
Quis obsecro solus sufficerit? quis non Scaz.
Tanto succumbat oneri? Sed lupum eccum in fabula.
Hui, tam citò è mercatu? Væ mihi perij miser:
Vapulabo largiter: nam nondum, quæ modò Troch.
Imperabat exiens, curata sunt
Omnia. Hæc mihi restant eluenda mulctralia: id agã.
Nisi. Hei misere mihi: genua labant, vox deficit:
Tum ager fatiscit spiritus. Deum immortalem! quàm fero
Ego in istorum prædonum incideram manus.
Pedibus pol habeo magnam gratiam, qui me ex Scaz.
Tanto surripuerunt periculo. Sed ab ædibus
Nostris me non procul iam abesse gaudeo.
Atqui vt hîc quoque satis tuta sim vereor misera. Troch.
Chr. At at, quid ego illam turbatam, & metu exanimatam conspicor?
Compellabo. Hem vxor, quid sibi vult hic timor?
Aut quid expalluisti? quidue respicis

Identidem? satin' salua res? quid taces?
Nis. Actum est. Chr. Quid ita? cedo sodes. Nis. Nostra
adepol
In dubio vita est. Chr. Quin dic quid sit. Nis. Paulu-
lum.
Sine ad me vt redeam. Chr. Me miserum, quàm ti-
meo, ne
Tu nunc tristissimum mihi nuncium adferas.
At emissis ambagibus, rem paucis expedi
Amabo. Sed quid hoc? video huc procul aduentare
nescio
imet. *Quos, hastis gladijsq; armatos. O Iuppiter!*
Scaz. *Serua nos obsecro. Nis. Hem, viden'?*
Illi me prædones per totum iter insequuti sunt
Hactenus & nunc nihil magis metuo misera,
Quàm ne huc diuertant, nosq; suo crucient, atque af-
fligant modo.
Quare ocyus intrò nos recipiamus Chreme,
Atque occludamus ostium. Chr. Ne feceris Nisa:
Namque hoc pacto multò illos irritaueris magis: &
atal. 2. *fores*
Perfringent, aut erumpent per fenestras
Potius, quàm se sinent excludier. Nis. Quid ergo
Faciendum existimas, aut quid das consilij Chreme?
roch, 2, *Chr. Opperiamur hìc eos ante ostium,*
Et comiter appellemus, fortasse vti
Prætereant. impetrabimus cum gratia.
Nis. Vtinã id fiat. Sed animus mihi nescio quid præsa-
git mali.
Chr. Bene ominare, res succedet opinione melius:

Nam

Nam spero adjuturum Deum. tu modò fac sis animo bono.

Actus III. Scena IIII.

PHORMIO, DORIO, NISA, CHREMES.

Ejusdem rationis versus.

NVnc vultus nobis est sumendus Martius Troch.
Et non nisi castrensia proferenda verba.
Dor. Sesquipedalia, pulloq; Bononiæ decentia.
Phor. Tum nomina quoque erunt mutanda nobis: nã Scaz. 2.
Dorones, atque Phormiones inter Hispanos
Inueneris pauciſſimos. Dor. Scio isthuc, atq; ob id
Seniores erimus vtrique. neque alio ego te,
Neque tu me vnquam appellabis nomine.
Hic militibus Hispanus mos est. & sapiunt mea Catal.
Quidem sententia, qui se metui, quàm amari Troch.
Malunt. nam facilitas contemptum, seueritas
Autoritatem parit. Phor. Ita me Deus amet, vt
Mihi verum videris dicere: namque eo
Pacto fiet, vt & nostra jussa rustici
Extimescant. nobisq; ad nutum suppeditent omnia: Troch.
Tum vt quiduis impunè faciamus. Nam quis ea
Audacia est, licet indignis sit exceptus modis,
Vt Hispanum audeat incusare militem?
Aut si id faciat, quid obsecro nisi malum coduplicat
suum?
Sed jam satis hîc remorati simus. domum
Hanc adoriamur proximã, quicunq; hic habitat rusticus,
Is primus à nobis comedetur, atque exhaurietur Catal.

Planissimè. Sed eccum eum pro foribus stantem conspicor.

Nisy. hem Chreme, rectà huc ad nos affectant viam.

Dimet. *O nos infelicissimos?*

Nimirum consilium illud rectum est, de occludendis ædibus.

Chr. Mitte id: nihil inquã juverit, imo oberit magis,

Non sunt irritandi crabrones, quos cùm volueris,

Scaz. *Placare nequeas. Prior ego illos compellabo. Saluete*

Viri boni. Pho. Apero vellaco como estaeys ayſy?

Dor. Quin es peraeys Luterano? *Nis. O miseram!*

Hispani sunt: crucem non æque atque hos horresco milites.

Phor. O traydores del Rey. despachaos presto.

Chr. Actum est, perij miser.

Dor. Que hazeis tanta, bozes? *Chr. Hei mihi etiam verberas?*

Phor. A Luterano, trae paen blanco, y vino. *Nis. O facinus*

Troch. *Indignum! Chr. Nostrate lingua me obsecro*

Compella Sennor: *Nam neque quid loquamini,*

Neque quid velitis intelligo. Phor. Non? Chr. Nõ, ita

Me Deus amet. Dor. Credo, quia parum placent

Quæ loquimur, simulat se non intelligere furcifer.

Nis. Non pol intelligimus Sennores: *nam vernaculum*

Solum sermonem nos callemus agricolæ. eo vtimini

Obsecro: quicquid iusseritis, effectũ dabimus protinus.

Dor. Insterne mensam, prandiumque nobis appara:

Presto Presto, *quid cunctaris venefica?*

Chr.

Chr. Paramus ſedulò, vos modò deſinite ſtomacharier
Niſ. Quicquid in ædibus eſt nobis, apponemus liberaliter.
Phor. Hoc etiam atq; etiam cogitate, militem vobis Scaz.
Eſſe excipiendum regium: quapropter ne vulgaris, aut
Quotidianus apparatus ſit, caue te ſedulò. Troch. 2.
Eho, quid tu nobis panem atrum adfers blitea?
Album apponito, eumq; recentem, niſi cerebrum
Tibi velis hìc diſpergier. Dimet.
Tum petaſonem, lardum, aut fumo induratas carnes
nolumus.
Seruate iſthæc vobis, nam talibus noſter Scaz. 2.
Non aſſuevit ſtomachus. Niſ. Atqui nihil præter
Illam eſt nobis vſquam in penario. Dor. Apage in
Malam crucem garrula. vinum etiam ex oppido ad- Scaz. 2.
Nobis volumus in veſperum, idq; Renenſe. (ferri
Chr. Hui! Phor. Prætereà armum ovillum, caprum,
aut leporem potiùs hæc
Niſi maturè parata, atq; probè aſſa fuerint
Omnia, væ veſtris capitibus, atque ſcapulis.
Hac cõditione contenti nunc hiſce erimus vulgaribus.
Niſ. Eheu, ad reſtim jam nobis res rediit planiſſimè.
Phor. Quid muſſitas peſſima? quod præceptum eſt tibi,
Fac exequare protinus. etiàmne reſpicis?
Dor. Hem furcifer, vbi ſunt oculi? videſne cantharos
Eſſe vacuos? Chr. O me miſerum! Phor. Quid ſtas
ſtipes? vola.
Probè, vt arbitror, ſe habent principia. Dor. Ruſticum
Hìc nacti ſumus ſatis opulentum, ac diuitem.
Phor. Sciebam ego iſthuc, & propterea te potiſſimum

Huc

Catal. *Huc deducebam. Dor. Feciſti probè. ſed eccum*
Accedentem ſilicernium: pol dignus eſt
Ad hunc qui tractetur modum. Chr. Sit fauſtus, ac
Felix vobis hic potus. Dor. Aconitum eſſe optes, vt ar-
bitror,
Quò his exonereris ſumptibus. Sed quid quod te rogẽ?
Iàmne ad macellum exiit vxor? Chr. Iamdudum.
Dor. Abi
Catal. *Tu, atque excorte adfer gallinas aliquot, eaſq́*
Partim elixas partim aſſas cura ſedulò.
Chr. Eheu me infelicem! etiàmne amplius? trium
Dierum vix mihi eſt familia. Phor. Ehẽ, quid mur-
muras
Maſtigia? abi inquam, niſi pauimentum hoc tuo
Velis conſpergi ſanguine. vt incedit teſtudo! Chr. Prò
Deum immortalem, quis me eſt infelicior?
Hos tantos ſumptus quis ferat vel ſatrapes?
Dij perdant hoc imperioſum ſuperbũ, at q́ intolerabile
Hiſpanorum genus. qui, cùm domi ſunt, vix habent
Troch. *Quo ventrem exaturent famelicũ. appludam vorant,*
Vappam bibunt: tum nuditate horrent, ringuntur q́
inedia.
In his verò noſtris regionibus, haud ſecus
Ac heroes, magnateſq́ coli, & honorari volunt.
Noſtrates autem adeò præ ſe contemnunt, vt pecuda,
potiùs,
Quàm homines eſſe illos arbitrentur. Quare eos
Odi peſſimè: adeò vt ad occurſum illorũ animus ſtatim
Inhorreſcat mihi. At metuo ne hìc me audiant
Querentẽ gallinariũ adibo, vt quod juſſerũt exequar.

AC-

Actus III. Scena V.

PHORMIO, DORIO.

Ejuſdem generis.

O He, nunc affatim expleti ſumus, ſurgamus, &
Ambulãdo in veſperũ exacuamus ſtomachũ. Troch,5.
Tũ viſamus quot vaccas hic ruſticus habeat in ſtabu-
Do. quin ædes perſcrutemur omnes, omnes arculas, ſ lo
Scriniaq́ omnia. deniq́ involemus, atque
Auferamus etiam quæ vſui nobis futura ſunt.
Phor. Quo jure? Dor. Bellico. Phor. Placet: militi-
bus enim
Quodcunque lubet licet. neque pol injuria:
Nam in rempublicam merita illorum ſunt maxima. Troch. 2.
Propulſant hoſtem, pugnant pro patriæ
Salute, pro aris, ac focis, pro libertate publica.
Hi ſi quid cuipiam ademerint, ſi quem ſpoliauerint,
Aut ceciderint, ſi cui vim fecerint,
Si quid perfregerint, incuſandi, aut culpandi erunt? Troch.
Dor. Nequaquam. nam cùm ex illis maxima percipi-
antur commoda,
Ad hæc leuia conniuendem eſt incommoda.
Phor. Rectè dicis. ſed pergamus, quò perluſtremus ſin-
gula.

Actus IIII. Scena I.

CHREMES, NISA.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

PRô Deum atque hominum fidem. minimè miror,
ſi homines
Inſanire incipiant ex injuria.
Nis. O mores, ô flagitia, ô inauditam impiorum
Hominum

Hominum audaciam, atque malitiam? Chr. O superbiam
Iudiciorum, legumq; oscitantiam!
Per quam his nebulonibus, & scurris quiduis impune licet.
Nis. Hei mihi, mori malim, quã in tãtis calamitatibus
Viuere, & tam acerba perpeti. Chr. Non perpetiar
Iamb. 3. *Amplius, atque adeò animam relinquam potius, quã non hos vti*
Merentur vlciscar mastigias. magnum est quod molior:
Et spero adjuturum Deum.
Nis. Quid Chreme? Chr. Vi ego illos pellendos, atq; ex ædibus
Exturbandos censeo: quandoquidem blandiendo,
Et benefaciendo, omniaq; tolerando, nihil
Hactenus profecimus. Hac non successit, rem alia
Iamb. *Nunc experiar via. Nis. Mirur, si tibi velis*
Consultum, sententiam muta: ne & ipse te,
Et nos omnes perdas Chr. Non me clam est, periculũ
Hac in re esse maximum, verùm sic animum
Induxi meum, priùs me perditurum
Iamb. *Meam vitam, quàm hæc perpetiar diutius.*
Tum si maximè velim ferre, facultates non sinunt.
Nam vnam cœnam heri illis dedimus, quæ si iterum
Nobis sit danda, actum siet. Vt enim alios
Sumptus emittam grauissimos, indesinenter
Sorbendo, nobis quid vini absumpserunt? Eho,
Quid futurum existimas Nysa, si nos assiduè exedant?

Nis.

Nis. Durũ quidem haud nego: sed leuius fit patientia, Iamb.
Quod mutari non potest. Chr. Nimium hercule
Improbi isti nostra abutuntur patientia,
Quam tum demum nobis profuturam existimo,
Cùm in furorem sese commutaverit.
Nis. Laudarem animum, nisi supra vires tuas
Esse, quod conaris, arbitrarer Chreme. Chr. Nihil mo-
Si moriendum est, in tali facinore mori, mihi (ror:
Hac tam misera vita futurum est gratius. Iamb.
Non fit sine periculo facinus magnũ, ac memorabile.
Tu modò fac sis animo quieto. Nis. Facile possem, Iamb. 4.
Nisi sæpius, quantum armati valeant, experta essem
misera.
Chr. Audendum est. nemo ignauia victoriam
Est consequutus vnquam. Prima coitia est acerrima,
Si sustinueris, pòst illas vt lubet ludas licebit. (hanc
Itaque hoc quicquid est periculi, magnarum erit
Remedium ægritudinum. Nam posthac incolumes
Sat scio fore nos, si semel infracto animo injuriam
A nobis propulsauerimus. Nis. Ne Hercules
Quidẽ contra duos. Chr. Vah, quasi tibi desint manus.
Tu fac vti colus in prõptu sit, ego mihi furcam sump- Iamb. 3.
Si illis machera, & nobis vrbina est domi. (sero.
Quanquã non magnopere istorũ me terret ferocitas,
Qua tum in nos bacchantur maximè, cum tuti post
principia
Verbis belligerantur ebrij. tum eorum est
Operæprecium audire audaciam, quando miserum,
Et inermem agricolam, qui referre non audet, Scaz.
Maledictis lacessunt, atque verberibus.

At

Iamb. *At nunc faxo vt cum rustico minimè ignauo sibi*
Rem fuisse sentiant. & superi, nisi quid me animus
Iamb. *Fallit, nostros conatus juverint. Nam qui tibi*
Nunc viri videntur, nebulones sunt ignauissimi.
Nis. Si isthuc certum est tibi, age, parebo: tu modo
quod facto erit
Iamb. *Opus, impera. Chr. Nihil quidem amplius, nisi vt*
Cùm tempus fuerit, te talem præbeas,
Qualem ego te expertus sum sæpissimè.
Nis. Euge, rem feliciter succeſſuram auguror,
Adeò animus ad pugnam exardescit mihi.
Modò aderunt opinor, rursus nos suis
Iamb. 2. *Adorituri maledictis, probris ac convitijs.*
Quod si fiat, faxit se cum viragine
Congressos intelligant. Adeò ego jam ferre possum
Illorum minas, & contumelioſa verba. At
Iamb. 7. *Eccum foras vtrumque prodeuntem. Tu*
Accede ad illos, ac primùm quidem experire
Si quid cum gratia impetrare queas. nã quod cauere
Potes, stultum est admittere. Quod si comiter
Blandèque loquendo nihil effeceris, noſq;
Affligere, cruciare, atque verberare porrò
Pergant, memento te virum esse. Ego intrò eo, vt
Quæ ad pugnã opus erunt parem, reverſuraè vestigio.

Actus IIII. Scena II.

DORIO, PHORMIO, CHREMES, NISA.

Ejusdem generis versus.

QVid isthuc? itane ad clarum dormiuimus diem?
Multa nox meis adhuc est oculis. Phor. Hic ve-
ternus

Her-

Herculè est pellendus ab animo. Sed nausea
Quæ tanta stomacho? Quidnã hæc sibi vult oscitatio?
Extendere nunc demum neruos juvat, juvat Iamb.4.
Ab oculis propellere somnum. Dor. Quid an ructas
Hesternam crapulam? Phor. Id quidem facio insolens:
nam vel
Ad cruda concoquenda stomachus mihi valet satis.
Nec ventrem tanta suburra vnquam grauatum memini, vt
A vomitu remedium quærendum fuerit mihi.
Quod ne nunc contingat periculum pol maximũ est.
Dor. Nihil herculè mirum, qui heri tantum cibi Iamb.
Deglutiueris, tot cyathos exorbueris.
Phor. Te quoq; nihil vnquã vidi edacius, aut bibacius Iamb.2.
Quicquam. Dor. Certè aliàs non soleo esse parcior,
Aut abstemius, verùm numquam ante, quod sciam,
Cœnaui vnctiùs nunquam prolixiùs.
Phor. Sic indulgere juvat genio. Dor. Sic curanda est cuticula.
Chr. Mortuũ ego me malim, quàm hoc vobis de meo
Contingat sapiùs. Phor. Io Liber pater?
Dor. Io Ceres? quis nobis fortunacior?
Chr. Dij vestris sceleribus dignum vobis reddant præmium.
Nis. Chreme, in promptu sunt quæ parari jusseras. Iamb.
Chr. Bene fecisti. Phor. At eccum furciferum cum conjuge.
Vellaco Luterano. Dor. Ennemigo de Dios.
Chr. Blanda herculè atque amica salutatio. Phor. Iamb.
Quid mussitas scelus?

Chr.

Chr. Vos hic demirabar tam manè, qui heri
Scnz. *Tantum biberatis. Dor. An tibi id nimiũ videbatur*
Sacrilege? An nos vento, aeremq; victitare
Iamb. *Crediderας? Chr. Non profectò: ſed tantos tamen*
Helluones, ac tantos gulones eſſe vos
Nunquam exiſtimaueram. Phor. Vah, tun' nos hel-
luones
Appellabis maſtigia? Niſ. Quales vos deprahẽdimus,
Tali honeſtamus nomine. Nos agricolæ rudes,
Iamb. 4 *Atque ſimplices ſcapham ſcapham, ligonem*
Ligonem dicimus. Dor. Etiam ſententias
Loqueris garrula? Phor. Quid iſthuc, tun' in tã graui
Delicto iſti impudenti, atque temerario
Audes patrocinarier? Niſ. Quod tu mihi
Obiectas patrocinium? an non maximo
Noſtro incommodo, grauiſſimiſq; impendijs
Vos tales heri per totum pertulimus diem?
Phor. Eho venefica, ego pol tibi, niſi taces,
Iſtam linguam pracidam impuriſſimam.
Iamb. *Abi ad macellum, emptura quæ appares in prandium.*
Chr. Hui, etiã prandere hic ſtatuiſtis? Itineri ego vos
Accinctos putabam. Dor. Ha, ha, he, tota erras via.
Neque hodie, neque cras, neque perindino hinc diſ-
cedemus
Die. Quare abſq; mora ad vrbem te confer, ibiq; eme
Quæ parato opus erunt, atque vide ne quid deſit, niſi
Vapulare mauis ſceleratiſſima. Chr. Ex
Cœna heſterna non pauca ſuperſunt: ea
Vobis toto hoc ſufficient die. Phor, Seruate vobis,
Liberiſq; veſtris fruſta illa, atque reliquias:

No.

Nos recentia, integràque volumus. Chr. Recentia?
Dor. Recentia inquam, atq; integra: quoties idem Iamb. 4.
Dicendum erit trifurcifer. Chr. Pecuniam
Igitur numerate, qua emantur recentia.
Phor. Pecuniam? hem tibi mastigiæ. Dor. Accipe
Sacrilega. Chr. Etiam verberare audetis pessimi?
Hem vxor, ad arma, ad arma: insonuit buccina.
Nis. In me nihil erit moræ. Phor. Etiam referire parati?
Audaciss imi? huc, si quid lubet. Non herculè
Vivi è manibus nostris euadetis hodie. Chr Siccine
Ais canis? Phor. Eho populares, succurrite, Iamb.
Atque auxilium ferte miseris. Nis. Hem Chreme, virum
Te præbe. Dor. Væ mihi. Phor. Interimor infeliciss-
Chr. Sic, sic vobis apparamus integra. (mus
Nis. Sic mercamur recentia. Chr Eho Nisa, vide Iamb.
Ne istum elabi sinas scelus. Ego hunc spiritum
Intercluso ro. Nis. Vapula impurissime.
Dor. Perij miser. Phor. Interij. Nis. Quo pacto hæc vobis placent
Cupedia? Chr. Quomodo hoc villi sapit? Dor. Hei mihi,
Etiam illuditis? Chr. Hem Nisa, arma illis eripiamus,
Atque ex ædibus exturbemus scelerat issimos.
Nis. Non pol vivi ejicientur hodie, sed efferentur
Mortui. Dor. Misereat vos nostri obsecro.
Chr. Apagite. apagite. Nis. Indigni qui vivant tamen. Iamb. 2.
Chr. O fortes, atque strennuos
Milites! Nis. O insuperabilem ferociam!

Chr. Eia, pugnaſtis fortiter. Egregiam pol laudem, & ſpolia
Ad commilitones referetis magnificentiſſima.
amb. *Phor. Fugiamus, fugiamus, dum euadendi datur*
Copia———

Actus IIII. Scena III.

CHREMES, NISA.

Iambici ſenarij, & ſeptenarij, admiſtis paucis octonarijs.

———Iámne abierunt Niſa? Niſ. An abierint rogas?
Catal. *Imo ſimulac elabendi facultas*
Dabatur, non ſecus ſe conijciebant in pedes
Homines timidiſſimi, quàm lepores, aut damæ aufugere ſolent,
Conſpectis canibus venatorijs. Chr. Non herculè
Scaz. *Reuerſuros illos credo propediem. Niſ. Sic, ſic*
Exercendum eſt ſceleratum hoc militum genus.
Quod ſi omnes à ſe injuriam, & violentiam
Ad hunc propulſarent modum, haud pol quoſlibet
Troch. *Tanta audacia, tamq́; intrepidè paſſim laceſſerent,*
Deſpoliarent, atque cruciarent improbi.
Sed hoc quis euenturum credidiſſet Chreme? viros
Longa militia præliſq́; frequentibus
Exercitatos, præterea Hiſpanos, qui bellica
Caz. 3. *Virtute cæteris præſtare dicuntur,*
Tam meticuloſos, ignauos, & imbelles
Eſſe, vt quiduis potius eos, quàm milites eſſe
Putes? Chr. Prodigij, ita me Deus amet, ſimile. nec
Troch. 2. *Quidnam ipſis acciderit, diuinare aut ſuſpicari*
Poſſum: niſi aliquem Nemeſin, vel conſcientiam

Sibi

Sibi multorum ſcelerum malè conſciam animum eis
Labefactaſſe penitus: vt cùm ſuperiores
Facilè eſſe poſſent, mente tamen conſternati, neque
Referire, neque ſe valuerint tuerier.
Niſ. Mirum ni tale quid fuerit Chreme. nam poſt-
quam minis
Cœlum antè territabant, mihilq; non ferociter,
Atque animosè loquerentur, cùm adpugnam eſt vẽ-
tum, arma illis ſtatim
Emanibus excidebant quaſi pueris. Chrem. Pol vera
ſunt
Quæ dicis Niſa: ſed cur non iſtud potiùs
Noſtræ audaciæ, animoq; forti aſſcribimus?
Quæ & inferioribus non rarò pepererunt victoriam. Troch
Semper in conflictu maximum periculum eſt iis, Cata
Qui maxime timent, confidentia pro muro habetur.
Tum deſperatio etiam timidos ſtrennuos facit.
Nam mori pol maluiſſem, quàm illos perpeti Troch
Diutiùs. Niſ. Et ego quidem. ſed nunc quia
Hoc prælium nobis ex animi ſucceſſit ſententia,
Eamus, atque triumphum agamus intus. Chr. Ita
certe decet.

Actus V. Scena I.

DORIO, PHORMIO.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

QVid nunc conſilij capiemus Phormio?
Aut quo pacto tantum dedecus celabimus?
Phor. Pol neque quid dicã, neque quò me recipiam,
neque quid agam ſcio. Iamb
Nam ad reſtim jam nobis res rediit planiſſimè.

Dor. Nil me herculè aliud reſtare video, deligenda
mer. Arbor eſt ſuſpendio.
Phor. Vtinam hic aliquid eſſet, quo me precipitem
darem:
Nam vitæ jamdudum me tædet meæ.
Dor. Neque ego quicquam malim, quàm in hac re
defungier:
Adeò tetus diſpeiceo mihi. Phor. Vah, crucior
nb.2. Bolum tantum tam ſubitò nobis ereptum eſſe è fauci-
bus.
D. Quarta herculè luna nos natos eſſe arbitror, qui-
Tot calamitates, ac tanta eveniunt infortunia. (bus
Phor. Quartàne an quinta luna nati ſumus, equidem
neſcio:
Hoc certè ſcio, nos natos eſſe ad verbera.
n.2 Nam ſuperioribus diebus ab vxoribus
Multum diùque pulſati, vix ſemivivi ex earum
Evadebamus manibus: nunc iterum à ruſticis
Cæſi vſque ad necem, ægrè membra trahimus miſeri.
Dor. A ruſticis
Ais? imò vnus nos ad hunc exercuit modum,
A ſola vxore adjutus. vah, meritò me nunc noſtræ
pudet
Ignaviæ! Phor. Ego pol magno impetu frequentes
Ruſticorum turmas irruere in nos arbitrabar:
mb. Hinc me ſubitus timor invadebat. nam niſi
Id putaſſem, continuò caput iſti diſſecuiſſem
Sacrilego: tum autem veneficam iſtam, vah, quibus
Excarnificaſſem modis! Dor. Fruſtra nunc iſthæc
Fabulare

Mihi

Mihi, postquam tu nulla omnino verbera
Propellens, aut avertens, & ne simul quidem
Referire audens, usque corpus verberandum pra-
bueris:
Et prior, simulac liceret, fugeris
Protinus. Phor. Confiteor Dorio: quanquam tu quoq;
Statim fugisses, nisi cervice prahensum, atqui vi Iamb
Prostratum in terram te resupinasset rusticus.
Phor. Non inficior: nam continuò cor, quod aiunt,
In genua mihi concidebat, qui alias esse soleo
Intrepidus. Credo vltricem aliquam nobis ab inferis Iamb.
Fuisse immissam furiam, qua incusso repentino
Terrore, nostram retuderit lasciviam,
Atque petulantiam: qua jam omnem excedebant
modum. Dor. Id fuit
Per Iouem. Sed ista mittamus, quandoquidem
Quod factam est, infectum reddi non potest. Quin
potius
Consiliũ capiamus, quid post hac nobis faciendum siet. Iamb.
Phor. Neque pol consilium habeo, neque auxilij
copiam.
Actum est. nihil restat, nisi vt inedia pereamus miseri. Iamb.
Dor. Durissimum id quidem mortis genus: quare
Quiduis malim & facere, & pati, quàm vitam in
Tantis finire calamitatibus. Phor. Et mihi quoque
Onus quantumuis maximum imponi sinam,
Siquidem istud effugere liceat infortunium.
Dor. Hei mihi, nunc cupiam esse frugi, atque opere
exercendo
Totos defatigari dies, nisi

Frustra id cupiã infelix. Phor. Ah, quis nos inopes
Tecto dignabitur? quis ventrẽ saturabit famelicum?
Nam post luminio ad vxores reuertendi nullã herculè
Spem nobis superesse conspicio. Dor. Et tamen nisi
Illæ recipiant, actum est, perimus funditus,
Cùm ne vnus quidem obolus in loculis nobis sit reliquus.
Phor. Quàm velim nobis esse precatorem, aut patronum aliquem,
Qui blandè ac commode loquendo, illis animum
Emolliat, & nos restituat in gratiam.
Dor. Quin ipsi potius ad illas accedamus, & veniam
Precemur supplices: vam si ignoto cuipiam
Hanc delegauerimus prouinciam, periculum
Erit, ne, si ille rem evulgarit, fabula
Fiamus vulgi, passimq; traducamur, atque
Illudamur ab omnibus. Phor. Non improbarem
Consilium tuum, si ausim experirier.
Sed qua fronte obsecro isthuc tentabimus?
Dor. Perfricanda frons est, & pudor omnis est
Abiiciendus egentibus. exorabiles
Facileq; illas fore confido. nam feminæ
Quemadmodum leues ob causas sæpe ad iracundiam
Prouocantur, ita si quis modo paululum
Blandiatur, deliniuntur, ac placantur facile.
Phor. Age, age, mos gerendus est tibi, quandoquidẽ
Eò nos compellit necessitas: cui
Si quis conetur resistere, actũ agat: cum Dij quoque
Huic dicantur cedere. Dor. Rectà igitur eas accedomus. at

Nescio

Neſcio quas iſtic procul ſtantes video. hem mane

Actus V. Scena II.

PERILLA, BROMIA.

Ejuſdem rationis verſus.

ESt vt dicis Bromia, pro grauiſſimo mariti
Crimine paululum ſupplicij vxori debet eſſe
Satis. nunc verò noſtra auſteritate, ac ſæuitia Iambus
Ita illos hinc alienatos video, vt reditum ſibi
Ad nos non audeant ſperare. Bro. Non injuria,
Nam nimis pol duritur, neque vt vxores decebat,
Nos illos tractabimus Perilla. Per. Verum
Dicis: noſtra culpa hæc turba, atque abitio
Euênit. Quapropter ſi contingat nunc meum
Redire, & ſi frugi ſe in poſterum fore Iamb.
Promittat, næ ego libenter illum reciperem.
Bro. Ego idem quoque mihi faciendum arbitrarer. nec
Id pol eò, quòd non facile vel perpetuò, ſi opus
Sit, carere illo poſſem: ſed quod communes me mouem
Liberi, quibus alendis ego me imparem eſſe ſentio.
Tum moleſta, injucunda, atque triſtis eſt
Solitudo. Per. Eadem me cura torquet Bromia.
Nam ni id eſſet, nunquam me exoraret quiſpiam
Quin perpetuo ſola eſſe malim, quàm tam multa apud Iamb.
virum
Perpeti. Bro. Ne quæſo iſthæc tam iniquo animo feramus
Perilla: quaſi alij nihil vnquam faciant mariti,
Quod diſpliceat vxoribus: aut quia nos non delinquimus

emine. Sed quosnam quæso eos dicam esse, quos pro-
cul (*bus*
Hinc consistentes video? Per. Viri nostri sunt, de qui-
Loquimur Bromia. Bro. Pol eos esse auguror,
Adeo ad occursum illorum mihi commouetur
Animus. Per. I sunt ipsi, procedamus illis obuiam,
mb. 8. *Atque excipiamus comiter. Non licet hominem*
Sæpe esse vt vult, si res non sinit ita tempus est
Nunc, vt mihi virum restitui gaudeam,
Nuper nihil minus. Bro. Mane, mane, isthuc pacto in
ipsos.
Atque in nos pessime consuluerimus, si tam
Leni, atque victo animo nos esse ostenderimus.
Per. Qui sic? cedò: non enim intelligo. Bro. Non? at
faxo vt
Intelligas. In nequitiam citò relabentur pristinam,
Si nos cupidas esse sui intellexerint.
Per. Quid igitur faciendum censes Bromia?
Bro. Subsistamus hic, atque vltrò illos ad nos sinamus
mb. 3. *Accedere. ac primum quidē quanquam orant atque*
supplicant,
Tamen vultu ad seueritatem composito,
Simulemus nos illos recipere nolle. tandem
Cum obsecrandi finem non faciunt, quasi
Precibus victæ, ægre culpam illis ignoscemus, atque
Recipiemus in gratiam. ita firmius
Illos alligauerimus: neque iterum audebunt, quod se-
mel
Experti, sibi cessisse sciunt infeliciter.
Per. Consulis probe: atque ob id tibi lubens paruero.

AC-

Actus V. Scena III.

PHORMIO, DORIO.

Ejuſdem rationis verſus.

HEm Dorio, niſi quid mihi hallucinantur
Oculi, vxores iſtæ ſunt noſtræ, quas hinc procul
Colloquentes vidimus hactenus. Dor. Sunt? herculè
Sunt. Animus mihi pauore remit formidine
Adeòne quid nobis iterũ malefaciant, metuo miſer. Iamb.
Phorm. Et mihi hercle pauore totum corpus inhorruit.
Abeamus Dorio, nam in illarum conſpectum ego
Prodire auſim neutiquam. Dor. Eho, quò fugis
Stulte? reſiſte. Phor. Non auſim: nam nimis ego à mea
Mihi timeo infelix. Dor. Reſiſte inquam. Phor. Ni- Iamb. 2.
hil agis.
Dor. Nullam ego nobis aliam viam ad ſalutem eſſe video,
Audendum eſt. Phor. Vide obſecro quid agas. Dor
Nimirum quod ipſa res,
Tempuſq; hoc poſtulat. id ago Phormio. Phor. Nondum ſatis
Illarum videre perſpexiſſe contumaciam.
Dor. Ah, non deſines? neque vnquam auſcultabis mihi?
Phor. Libenter auſcultauero, Iamb. 4.
Si modo quæ ex vſu ſunt futura conſulis. Dor. Quaſi
Iſt hic minus mea res agatur quàm tua: & quaſi
Vllum aliud præter hoc nunc nobis reſtet confugium.

Quod

Quod si tu quid melius inuenire queas, quo
Nobis prospiciamus, vitamq; tueamur ab inedia,
Age, profer, parebo lubens. Sed si nusquam alia
Nobis supereſt ſpes, ſi vbique excludimur,
Iamb. *Si inuiſi, atque exoſi paſſim ſumus omnibus,*
Quid aliud, quàm quod neceſſitas nos facere cogit,
Faciemus miſeri? Phor. Miſeri profectò, vtcunque
Ceſſerit. nouo ego meã, quàm difficilis, ſuperba, (res
Iamb. 2. *Moroſa, ac contumax ſit: tum quàm durum, atque*
moleſtum mihi
Fuerit hactenus, illius intolerabile
Imperium pati. Dor. Jugum ego quoque me ſcio
Suſcepturum minime amabile. ſed quid facias? è duobus
Iamb. *Malis, cùm vtrumque declinari non poteſt,*
Quod minus, leuiuſq; eſt, eligendum cenſeo.
Phor. Dicis pol ſapienter, atque ideo morem geram tibi.
Dor. Bene facis, laudo. Nunc igitur abſque vlla mora
Ad eas accedamus, dum ſolæ ſunt, dumq; occaſio
Offertur: nam in tempore venire, omnium
Iamb. *Rerum ſolet eſſe primum.*———

Actus V. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA, DORIO, PHORMIO.

Iambici ſenarij, & ſeptenarij, admiſtis aliquot octonarijs.

———*Viden' eos Perilla*
Accedentes propiùs? Oh, video Bromia,
Et gaudeo. Bro. Hem, ſerua. triſtis ſeueritas

Sit

Sit in vultu. Per. Teneo. Bro. Tum in verbis grauitas,
atque constantia.
Per. Memorem monuisse te dices. Bro. Toti pallent
metu,
Terramq́ prospectant indentidem. Per. Ut res se Scaz.
Nobis dant, ita humiles, atque elati sumus:
His nemo fuit magis animosus quisquam, aut intre-
pidus magis
Nunc autem egestate, atque extrema rerum inopia
Perculsi, quàm submissi, ac parui animi sunt, quam-
timent
Omnia, adeò vt non cognoscas eosdem esse.
Bro. Mirum ni frugi posthac sint futuri, si Scaz. 3.
Quidem re ipsa jam deprehenderunt satis, quid sit
Aput alienos, atque ignotos viuere.
Dor. Sequere me Phormio: ego prior illas adoriar.
Phor. Præ pudore, ita me Deus amet, vix caput Troch.
Attollere audeo. Dor. Abijciendus est pudor
Inutilis. Sed heus, orationi fac subsermias,
Vt si quid fortè ego defecero, tu succurras. Phor.
Dabo
Operam. Bro. Perilia, accedunt. simulemus nos velle Catal.
abire,
Sequentur, atque reuocabunt nos sat scio.
Dor. Ehẽ, siccine maritos fugitis vxores? Bro. Quasi
Non præuideris, adillos respice. Quis est qui nos?
Hem, hiccine
Eratis perditi? Per. Itáne in conspectũ nostrũ venire Catal.
Audetis impurissimi? Dor. Hanc vnã nobis ignoscete
Culpam, si aliam vnquã admiserimus vllam, occidite. Troch.
Phor.

Phor. Misereat vos nostri obsecro. Per. Abite qui digni estis furciferi.
Bro. Satis diu verba dedistis nobis, apagite.
Dor. Quid est peccatum corrigemus sedulò.
Bro. Nempe vt soletis. Dor. Certè mea Bromia.
Bro. Non audio.
Scio ego quàm non sit tutum vobis credere.
Per. Vetus dictũ est: decipienti semel me Diy faxint bene,
Diy faxint malè, si bis idem deceperit.
Phor. Eia, sine te exorem meum suavium.
Dor. Da veniam obsecro mea voluptas vnica.
Troch,2. *Bro. Vt nunc blandiuntur sceleratissimi.*
Per. Vt adulantur impostores. Verùm talibus
Non facilè pol nos circumvenietis fallacijs.
Dor. Eheu nos miseros? Bro. Neque lachrymis, neque querimonijs,
Neque precibus vestris fidem habemus. itaq; nihil
Troch. *Agitis, si his nos flecti posse cogitatis.*
Qui dum quod vobis vultis, oratis, boni, atq; supplices
Estis: verùm simulac isthuc impetraveritis,
Continuò ex supplicibus in contumaces, ex bonis
In pessimos mutamini. Dor. non pol fiet meum
Corculum: obsequentes vobis posthac erimus
Troch. *Per omnia. Phor. Quicquid iusseritis, effectum dabimus protinus*
Dor. Commoveant vos quæso communes liberi.
Troch,5. *Phor. Moveat tempus illud, quo voluptati*
Vobis aliquando fuimus. Per. Quid isthuc? video Bromea

Nobis

Nobis nõ licere, vti cœperamus, hoc pertendere. Hac
conditione vos nunc recipiemus in
gratiam, si feceritis, qua vos facere
Æquum est. Dor. Faciemus omnia: imperate. Bro.
Ego
vobis leges, quibus erit parendum, recitabo: Troch.2.
Auscultate, atq; animum advertite sedulo. Ph. Hic
sumus. Bro. Principio, ne vnquam posthac injussu
nostro foras
Pedem efferatis. Dor. Hem placet, Bro. Nullum in-
grediamini
Diversorium. Phor. Ratum esto. Bro. Festo autem Troch.2.
die,
Cum ab opere vacandum erit, vsque domi desidea-
tis:
Nobis verò exire quò lubeat, jus, atque aquum esto.
Dor. Age,
Nihil refragamur. Bro. Tum vt pecunia, rei
familiaris, atque facultatum omnium
Penes nos administratio sit, & custodia. Troch.
Dor. Isthuc quanquam durum, concedimus tamen,
Nisi quid dissentis Phormio. Phor. Agedum, placet.
Bro. Postremò objurgati, & pulsati etiam, patienter Troch.
feratis,
Omnisq; vobis mussitanda sit iniuria.
Phor. Hui, iniquum id quidem. Per. Iniquum? hem,
vt lubet, nihil
Moramur. Dor. Mea Perilla, quiesce, faciemus
pol omnia.
Per. Nihil etiam audio ipsum. Phor. Perij. Per. Hem,

quid

quid taces? Phor. Age,
Assentior, siquidem huc me compellit necessitas,
Troch. *Durum, vt aiunt, telum. Bro. Iouem igitur lapi-*
jurate, vos
Hæc religiosè seruaturos omnia.
Dor. Iuramus, firma, atque inuiolata sunto. Bro.
Nunc
Dimet. *Domum recta hinc concedite,*
Et ad opus vos conferte. nos sequemur protinus.
Per. A nobis exemplum petite mulierculæ,
Catal. *Quæ ignauos, aut decoctores habetis*
Maritos: quopacto emendandi sint discite.
Sic tandem ludicra hæc spectasse proderit
Vobis. Per. Nihil est quod expectetis amplius:
Catal. *Facta, & transacta jam sunt omnia. nos maritos*
Sequimur. Valete, & si placuimus, plaudite.

FINIS.